

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910. Första Kammaren. Nr 30.

Fredagen den 13 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Hederstierna* aflämnade

dels Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående disposition af förra kompanichefsbostället Backa nr 1 och förra fanjunkarebostället Näs nr 1 i Södermanlands län;

dels ock Kungl. Maj:ts nådiga skrifvelse till Riksdagen i anledning af en vid sistförflutna riksdag beslutad lag.

Justerades protokollet för den 6 i denna månad.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 108, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående uppgifter om befolkningens yrken för folkräkningen den 31 de cember 1910

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 106, till Konungen, angående utredning i fråga om förläggande af ett fyrskepp vid Ölands södra udde.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande nr 75, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en elektrisk kraftstation vid Porjusfallen i Stora Lule älf samt i ämnet väckta motioner.

Vid föredragning af statsutskottets den 11 innevarande maj bordlagda memorial nr 72, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående lönereglering för öfverläkare, sysslomän och bokhållare vid statens hospital och asyler, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringsproposition.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets den 11 innevarande månad bordlagda memorial nr 32, i anledning af utarbetad statistisk redogörelse för statens utarrenderade domäner.

Föredrogs men bordlades ånyo, på flera ledamöters begäran första särskilda utskottets den 11 i denna månad bordlagda utlåtande nr 4, äfvensom Första kammarens tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtande nr 19.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 10 och 11 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 74, i anledning af vissa af Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för statens järnvägar.

Punkterna 1—4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Ang. uppförande af en byggnad för vissa kontor inom järnvägsstyrelsen.

I proposition angående statsverkets tillstånd och behof hade Kungl. Maj:t under sjätte hufvudtiteln, punkten 44, föreslagit Riksdagen dels att för uppförande af en byggnad för vissa kontor inom järnvägsstyrelsen bevilja ett anslag af 800,000 kronor och däraf på extra stat för år 1911 anvisa 300,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att af tillgängliga medel redan under innevarande

år utanordna sistnämnda belopp, dels ock medgifva, att till byggnadsplats finge från den under Karlbergs kungsgård lydande af krigsskolan disponerade så kallade Solnaskogen upplåtas ett område af lämplig storlek, som af Kungl. Maj:t bestämdes, samt att ersättning för det område, som sålunda frånginge krigsskolan, måtte beredas genom upplåtelse från lägenheten Stenbrottet.

Ang. uppförande af en byggnad för vissa kontor inom järnvägsstyrelsen.
(Forts.)

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehafte en inom Andra kammaren af herrar *F. Berglund* och *O. Hellström* väckt motion (nr 122), däri hemstälts att Riksdagen, med afslag å K. Maj:ts proposition om uppförande af en byggnad för vissa kontor inom järnvägsstyrelsen vid Tomtebodas station, ville ställa ett belopp af 345,000 kronor till Kungl. Maj:ts disposition för inköp af fastigheten nr 124, S:t Lars kvarter i Linköping, att användas till i årets statsverksproposition angifvet ändamål.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och afslag å herrar Berglunds och Hellströms ofvannämnda motion, måtte

a) för uppförande af en byggnad för vissa kontor inom järnvägsstyrelsen bevilja ett anslag af 800,000 kronor och däraf på extra stat för år 1911 anvisa 300,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att af tillgängliga medel redan under innevarande år utanordna sistnämnda belopp; samt

b) medgifva, att till byggnadsplats finge från den under Karlbergs kungsgård lydande, af krigsskolan disponerade så kallade Solnaskogen upplåtas ett område af lämplig storlek, som af Kungl. Maj:t bestämdes, samt att ersättning för det område, som sålunda frånginge krigsskolan, finge beredas genom upplåtelse från lägenheten Stenbrottet.

Beträffande ifrågavarande punkt hade reservation afgifvits af grefve *P. O. L. Klingspor*, friherre *J. G. Beck-Friis* samt herrar *F. W. Thorsson*, *P. Olsson*, *J. A. Sjö*, *A. Ekman*, *J. Ström*, *A. C. Lindblad* och *C. G. Thor*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition och den i ämnet väckta motionen, måtte bevilja ett anslag af 500,000 kronor och däraf på extra stat för år 1911 anvisa 300,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att af tillgängliga medel redan under innevarande år utanordna sistnämnda belopp, att af Kungl. Maj:t, därest Kungl. Maj:t efter verkställd undersökning funne de till staten hembjudna fastigheterna nr 113 B1 och 124 i Linköping kunna inredas till lämpliga lokaler för vissa kontor af järnvägsstyrelsen, användas till inköp af dessa fastigheter, dock under villkor att Linköpings stad tillförbunde sig ej mindre att kostnadsfritt verkställa erforderlig ominredning af ifrågavarande till inköp hembjudna byggnader än äfven att, därest dessa byggnader ej befunnas erbjudna

Ang. uppförande af en byggnad för vissa kontor inom järnvägsstyrelsen.
(Forts.)

för nu förefintligt behof tillräckligt utrymme, likaledes kostnadsfritt till Kungl. Maj:t öfverlämna till fyllande af detta behof erforderlig, lämpligt inredd och välbelägen byggnad i samma stad.

Grefve Klingspor: Kungl. Maj:t har här begärt af Riksdagen ett anslag på 800,000 kronor för uppförande af en byggnad, som skulle inrymma vissa kontor inom järnvägsstyrelsen samt förläggas vid Tomtebodas. Utom de 800,000 kronorna måste då äfven här beräknas värdet å tomten och man kommer då till en siffra af närmare 1,000,000 kronor, som denna byggnad alltså skulle med inberäkning af markens värde komma att kosta staten. Samtidigt föreligger här en motion af herrar Berglund och Hellström i Andra kammaren, hvilka till inköp föreslagit några hus i Linköping, som för ändamålet skulle vara lämpliga. Nu säger utskottet, att dessa byggnader icke äro lämpliga och att för deras vederbörliga apterande för ändamålet skulle behöfva vidtagas ganska vidtomfattande förändringar. Om dessa byggnader skulle kunna användas i deras nuvarande skick, skulle för statsverket uppstå en besparing af omkring 300,000 kronor.

Nu hafva reservanterna föreslagit, att man skulle uppställa det villkoret, att Linköpings stad skulle på sin bekostnad försätta dessa hus i sådant skick, att de skulle kunna blifva fullt ändamålsenliga, och kunde man utgå från den förutsättningen, skulle gifvetvis denna fråga kunna lösas på ett sätt, hvilket för statsverket blefve 300,000 kronor billigare, än om frågan skulle lösas i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Äfven invändes, att kontorens flyttning från Stockholm till Linköping är för personalen förenad med vissa svårigheter. Det måste erkännas, att det nog kan vara behagligare för dem att bo i Stockholm med alla de nöjen och lockelser, som där stå till buds, än att flytta till landsorten. Men jag tror, att arbetsintensiteten skulle i landsorten blifva bättre än i Stockholm, hvarest det ju finnes så många distraktioner, och i landsorten skulle man kunna mera odeladt ägna sig åt sitt arbete, förutom att jag är öfvertygad om att en och annan tjänst då skulle kunna indragas och arbetena ändå medhinnas. Man säger, att det skulle vara så svårt att flytta dessa kontor ifrån Stockholm, men den saken har ju varit ifrågasatt förut, fast det den gången gällde Uppsala eller Södertälje, och med de kommunikationer som nu finnas emellan Linköping och Stockholm, torde det likaväl låta sig göra att förlägga dessa kontor i Linköping som att hafva dem i Södertälje eller Uppsala, hvarförutom det ju finnes telefonförbindelse emellan de båda platserna. Visserligen kan man invända, att det är lättare att per telefon kommunicera med Uppsala eller Södertälje, därför att afståndet är kortare, men om man lägger upp en särskild tråd mellan Stockholm och Linköping, går det nog lika lätt att meddela

sig mellan dessa båda platser som emellan Stockholm och Södertälje eller Stockholm och Uppsala.

Vidare finnes ett ytterligare skäl för kontorens förflyttande från Stockholm till en landsortsstad, att nämligen de årliga utgifterna skulle blifva minskade för staten, hvilken besparing har beräknats till cirka 70- å 80,000 kronor. Järnvägsstyrelsen har beräknat 40- å 50,000 kronor och låt vara det, man skulle i alla fall vinna en besparing på mer än 40,000 kronor, ett i och för sig ganska afsevärdt belopp, när därtill lägges en besparing af 300,000 kronor i anläggningskostnad.

Vill man verkligen spara med statens medel, synes mig här gifvas ett utmärkt tillfälle, och därför ber jag att få yrka bifall till det sätt, på hvilket reservanterna föreslagit att frågan skulle lösas. Därigenom skulle läggas i Kungl. Maj:ts hand att undersöka frågan och se till, om det ej vore lämpligt att förlägga de ifrågakvarande kontoren i Linköping. Finner nu Kungl. Maj:t öfverständig hinder möta för att i enlighet med motionärernas förslag lösa frågan, må detta förfalla, men med de villkor reservanterna uppställt torde inga svårigheter möta att i öfverensstämmelse med reservationen lösa frågan.

Jag anhåller därför att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr statsrådet greve Hamilton: Det förslag, som framställt af reservanterna och hvilket nu framburits af den siste talar, är utan tvifvel ganska märkligt, och skulle det förslaget bifallas, är uppslag gifvet till en alldeles ny fråga af mycket stor räckvidd, den frågan nämligen, hvarest öfver hufvud taget statens ämbetsverk och delar utaf dessa skola förläggas. Att för dessa kontor, hvilka frågan nu gäller, snarligen behöfva anskaffas nya lokaler, är någonting, som, såvidt jag vet, hittills ingen bestridt och ej heller lärer kunna bestrida. Det sätt, på hvilket Kungl. Maj:t nu föreslagit frågans lösning, förordades i fjol enstämmigt af statsutskottet blott med uttalande af ett önskemål i afseende å platsen för den byggnad, som skulle för ändamålet uppföras, och detta önskemål har i den föreliggande kungl. propositionen beaktats. Kungl. Maj:ts förslag innebär, som kammaren finner, en besparing i jämförelse med nuvarande förhållanden, en besparing, som blifver ännu mera afsevärd, om man tager hänsyn till den utveckling, som i afseende å dessa kontor i framtiden är att förvänta såsom en nödvändig följd af den alltjämt växande trafiken.

Nu hafva reservanterna ansett, att denna besparing skulle kunna blifva ännu afsevärdare, om kontoren förlades till Linköping. Järnvägsstyrelsen har dock efter verkställd utredning ansett, att någon besparing icke härigenom skulle uppkomma. För min del skall jag icke alls tvista om den saken, jag håller tvärtom icke alls för omöjligt, att dessa kontor skulle någonstädes i landsorten kunna

*Ang. upp-
förande af en
byggnad för
vissa kontor
inom järn-
vägsstyrelsen.
(Forts.)*

*Ang. upp-
förande af en
byggnad för
vissa kontor
inom järn-
vägsstyrelsen.
(Forts.)*

nödtorftigt inrymmas för något billigare pris än i hufvudstaden. Men huruvida den plats, till hvilken de förläggas, i så fall just skall vara Linköping, ja därom har jag icke någon mening alls, och jag är förvissad, att kammaren skall vara ense med mig därom, att detta är en fråga, som först måste göras till föremål för en långt mera omfattande utredning. Stadsfullmäktige i Linköping hafva gjort ett bud, ja, det finnes kanske flere, som skulle vilja göra ett ännu högre bud.

Emellertid är det icke ur den synpunkten, som denna fråga skall betraktas, utan den synpunkt, som här måste vara afgörande är, huruvida detta sätt att sönderspränga järnvägsstyrelsens olika afdelningar och förlägga dem till olika delar af landet kan vara gagneligt för järnvägarnas förvaltning eller icke. Enligt min mening skulle detta vara långt ifrån till gagn, utan tvärtom blifva alldeles åtgjort skadligt. Bland annat skulle det komma att ovillkorligen framkalla hvad man så gärna velat undvika, nämligen mångskrifveri samt omgång i arbetet. Dessa kontor stå, som kammaren väl känner till och som framgår af betänkandet, uti oafbruten kontakt och samverkan med såväl de byråer, under hvilka de sortera, som äfven andra byråer och kontor, om hvilkas förläggning till landsorten hittills icke förekommit något yrkande och om hvilka i alla händelser något dylikt yrkande ej lärer kunna framställas. Vissa tider skola vissa uppgifter lämnas från en afdelning till en annan, i vissa fall skall detta äga rum en gång om dagen. På en af afdelningarna finnas t. ex. handlingar, böcker, journaler o. d., som vid vissa tillfällen skola användas på en annan afdelning. Vid de mångfaldiga utredningar, som järnvägsstyrelsen årligen har att utföra, icke minst under riksdagstiden, måste ofta utan uppskof infordras uppgifter från kontoren samt konferenser hållas med kontorscheferna och tjänstemännen där, likasom öfver hufvud taget järnvägsförvaltningens hela arbete förutsätter en oafbruten personlig samverkan emellan tjänstemännen på de olika afdelningarna.

Den siste talaren framhöll, att denna samverkan kunde äga rum per post och telefon. Ja, men därmed har man ju alldeles uttryckligen medgifvit, att åtgärden innebure eller komme att medföra omgångar och mångskrifveri vid arbetet. Ty hvar och en, som är hänvisad att nödgas behandla en viktig angelägenhet endast post- eller telefonledes, vet nog, huru mycken tid som därigenom går förlorad, men som kunde inbesparas, därest de förhandlande parterna vore på samma ställe. Och den, som med vett och vilja uti ett ämbetsverks förvaltning inför ett moment, hvilket måste framkalla omgångar och mångskrifveri, han har nog därmed gjort en sådd, hvaraf han säkerligen finge skörda mera än han någonsin önskat.

Jag skulle kunna anföra åtskilligt annat, men vill blott här framhålla ytterligare en synpunkt.

Det statistiska kontoret behöfver ovillkorligen under vissa tider svälla ut och ökas med en ganska stor stab utaf extra krafter, hvilket mycket lätt låter sig göra i Stockholm; men huru dessa extra krafter skulle kunna uppbringas i Linköping eller annan landsortsstad, den saken har åtminstone jag mycket svårt att förstå. Saken ligger alltså på det sättet, att den föreslagna åtgärden gifvetvis måste motverka just hvad man lade så stor vikt på vid 1907 års reform, nämligen att införa förenklingar i arbetet och motverka mångskrifveri och omgångar.

Den siste ärade talaren talade om att arbetsintensiteten nog skulle blifva större i landsorten, där man ej blefve så distraherad som i hufvudstaden. Jag tror för min del, att arbetet vid dessa kontor är till den grad uppdrifvet här i Stockholm, att man torde icke kunna pressa dessa människor längre, och för min del är jag öfvertygad om att en förflyttning till landsorten här skulle, tvärt emot hvad den siste ärade talaren antog, i hög grad försvåra en ordentlig ledning och effektiv kontroll öfver dessa kontors arbete. Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Grefve Douglas: Sådan reservationen nu föreligger, torde väl kammaren icke finna något skäl att motsätta sig densamma. Man har här lojalt lagt i regeringens hand att ännu en gång göra en ingående undersökning beträffande den mycket omdebatterade frågan, huruvida de besparingar, som kunna åstadkommas (jag anser detta vara ett fastslaget faktum) äro så stora, att de uppväga de olägenheter, som civilministern nyss framhållit.

Nu kunde man ju säga, att regeringen redan yttrat sig, redan fått sin mening stadgad. Men, mina herrar, det har dock under de allra sista dagarna, just under det allra sista arbetet inom utskottet tillkommit ett nytt moment, som verkat därhän, att reservationens nuvarande lydelse är en helt annan än motionens lydelse från början. Här föreslås nämligen nu att anvisa 300,000 kronor att, »därest Kungl. Maj:t efter verkställd undersökning finner de till staten hembjudna fastigheterna nr 113 BI och 124 i Linköping kunna inredas till lämpliga lokaler för vissa kontor af järnvägsstyrelsen, användas till inköp af dessa fastigheter, dock under villkor att Linköpings stad tillförbinder sig ej mindre att kostnadsfritt verkställa erforderlig ominredning af ifrågavarande till inköp hembjudna byggnader än äfven att, därest dessa byggnader ej befinnas erbjuda för nu förefintligt behof tillräckligt utrymme, likaledes kostnadsfritt till Kungl. Maj:t öfverlämna till fyllande af detta behof erforderlig, lämpligt inredd och välbelägen byggnad i samma stad.» Detta är det nya moment som tillkommit, att staden eventuellt skulle kostnadsfritt öfverlämna lämpligt inredd byggnad till behofvets fyllande, hvarmed alltså argumentet om utrymmets otillräcklighet vore vederlagdt.

*Ang. upp-
förande af en
byggnad för
vissa kontor
inom järn-
vägsstyrelsen.
(Forts.)*

*Ang. upp-
förande af en
byggnad för
vissa kontor
inom järn-
vägsstyrelsen.
(Forts.)*

Nu skulle man efter civilministerns yttrande kunnat komma till den uppfattning, att under alla förhållanden, och äfven om det aldrig så tydligt visade sig, att en högst väsentlig besparing kan åstadkommas för statsverket, det ändå icke kan vara tal om att flytta dessa kontor eller byråer till en billigare plats. Men, mina herrar, kan detta verkligen vara det riktiga sättet att se denna sak? Det har anmärkts, att samma proposition, som i dag föreligger, blifvit i fjol förkastad af Riksdagen, och då var just tanken på denna förläggning till landsorten på tal. Det nämndes Örebro, förut har det nämnts Södertälje och Uppsala, och allt detta visar, att tanken att förflytta just denna gren af järnvägsförvaltningen till en billigare ort alldeles icke är någonting så orimligt eller någonting, som under inga villkor skulle kunna komma i fråga, utan att det är beroende på de lämplighetsskäl, som för tillfället föreligga, ifall det ena alternativet, Stockholmsalternativet, eller det andra, landsortsalternativet, skulle ifrågakomma.

Det är icke heller så, att den rena tillfälligheten, att i Linköping en betydande byggnadskomplex nu kan förvärfvas för synnerligt billigt pris, skulle hafva uppkallat denna fråga. Nej, mina herrar, här gäller det en princip, som förut varit underkastad öfverläggning och diskussion. Den principen nämligen, huruvida en måttlig decentralisation inom statsförvaltningen bör äga rum, börjar allt mer och mer diskuteras öfverallt i Europa. I det fallet är jag ense med herr statsrådet, att denna fråga således icke är så mycket en lokalfråga, utan en principfråga. Hufvudstädernas kolossala tillväxt på bekostnad af det öfriga landet är en företeelse, som gör sig gällande på alla ställen i Europa. Frankrike är typen i detta afseende, och på grund af det landets hela historiska och sociala utveckling har Paris för länge sedan blifvit ej blott själfva hufvudet i detta land, utan snart sagdt en stat i staten, och huru bildad, huru förmögen en fransman än må vara, bor han ej i Paris, så har han underklassens märke på sig. Här kan man verkligen begagna detta ofta missbrukade ord. Äfven i vårt grannland Danmark förefinnas tecken till en dylik utveckling, och jag samt utan tvifvel många med mig äro öfvertygade om att det landets utveckling i såväl politiskt som socialt hänseende skulle varit lyckligare, om ej dess hufvudstad tagit hela inflytandet och hela makten till sig. Vi äro dess bättre ej så långt komna, men Stockholm är dock en stad, som sedan många år i betydande proportion tillvuxit mera än de flesta andra städer, och är jag icke alltför illa underrättad, så kan man redan nu säga, att nära nog en tredjedel af landets hela nationalförmögenhet är hopad i hufvudstaden. Man har här icke blott denna öfverallt konstaterade håg hos vår befolkning att flytta in till städerna, utan man har dessutom denna afgjorda håg att framför allt flytta till hufvudstaden. Men då är det också naturligt, att icke blott här, utan äfven annor-

städes i Europa den tanken uppstått, huruvida icke en måttfull decentralisation borde kunna äga rum. Nu vet jag mycket väl, att man med decentralisation menar mycket, mycket annat än den tanken att flytta ett och annat ämbetsverk till en billigare ort, men den är dock denna tanke ett moment, som inrymmer i begreppet decentralisation. Det är icke annat än hvad den franske ministerpresidenten Briand för tre veckor sedan kastat ut som ett program i afseende å Frankrikes administrativa utveckling.

Jag behöfver här icke ingå på de många, många skäl, som finnas för saken, men jag vill lägga kammaren på hjärtat att betrakta denna fråga icke såsom en liten lokalfråga och ännu mindre såsom en lokalfråga, där tillfälligtvis östgötarnes patriotism skulle göra sig gällande, utan som en ny principfråga, hvilken håller på att uppstå och som väl tål vid att allvarligen diskuteras och öfvervägas.

Nu är det så, att, när det är fråga om att flytta något ämbetsverk eller någon förvaltning, det alltid uppstår den situationen, att man får till svar: ja, principen är nog riktig, men i afseende på just det ämbetsverk det är fråga om föreligger det skälet och det skälet och det skälet, med ett ord så många skäl, att just med afseende på det ämbetsverket det ej kan vara tal om, att principen skall tillämpas. Kommer man så några år efteråt till en liknande fråga och vill tillämpa principen i afseende på en annan förvaltning, då föreligga äfven där samma — nej, icke samma, men samma slags skäl, och äfven där hopa sig svårigheter så högt i skyn, att det synes vara omöjligt att realisera principen. Men någonstädes måste man börja, om man vill göra allvar däraf.

Det är icke alltid så, som det för några år sedan var i Tyskland, då det var fråga om att tillskapa en högsta domstol i samband med den nya tyska civillagen. Då var det någonting alldeles nytt, som skulle skapas, och då blef det också en naturlig följd, att högsta domstolen lades midt i Tyskland, i Leipzig och ej i Berlin. Men sådana fall af nyskapelse, där förut nämnda svårigheter ej kunna göra sig gällande, äro ytterst sällsynta. Vanligtvis har man att kämpa med lokalpatriotism, hufvudstadslokalpatriotism, som sätter sig mot förflyttning till landsorten och på af mig nog samt insedda och i viss mån värderade skäl, hänsyn till den personal, som finnes för ögonblicket, hänsyn till alla dem, hvilka i det gifna ögonblicket bli lidande och, som jag hoppas, på något sätt skulle kunna få ersättning för de olägenheter, som de få vidkännas.

Nu har det sagts, att den fördel, som denna personal till gengäld möjligen skulle få i Linköping, nämligen billigare hyror och billigare lifsmedel, snart skulle försvinna, om Linköping inom kort blir garnisonsort för två regementen och man dessutom skulle få dit en så stor järnvägspersonal; lifsmedlen och hyrorerna skulle då

Ang. uppförande af en byggnad för vissa kontor inom järnvägsstyrelsen.
(Forts.)

Ang. upp-
förande af en
byggnad för
vissa kontor
inom järn-
vägsstyrelsen.
(Forts.)

genast stiga. Gentemot detta vill jag påminna om, att ett rätt betydande byggnadsaktiebolag redan är bildadt och skulle börja sin verksamhet omedelbart efter ett eventuellt besluts fattande i föreslagen riktning, så att någon svårighet i hyresafseende skulle, tror jag, ej komma att finnas. Man är fast besluten att skaffa de bostäder, som behöfvas. Vidare har Linköpings järnvägspolitik sedan många år gått ut på att understödja smalspåriga banor med Linköping som utgångspunkt och att på sådant sätt utvidga ej blott stadens afsättnings-, utan äfven dess provianteringsområde. Och denna politik är ingalunda afslutad. Två nya banor, utgående från Linköping, stå på programmet, och jag är fullt öfvertygad om, att den påräkneliga ökningen i tillförseln af livsmedel skall hålla jämna steg med den tillökning af befolkningen, som skulle blifva en följd af de ifrågasvarande kontorens förflyttning till Linköping.

Då det här endast är fråga om en utredning, som skulle af regeringen verkställas i sparsamhetens namn, en utredning, som har till yttersta grund att få konstateradt, huruvida den nya principen om en måttfull decentralisation möjligen skall kunna finna användning i afseende å denna del af järnvägarnes förvaltning, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr statsrådet grefve Hamilton: Blott ett ord, mina herrar! Den siste ärade talaren har särskildt utvecklat en tanke, som jag vid samtal med personer, som ifrat för kontorens förläggande till Linköping, funnit hos dem stå i mycket hög valör. De föreställa sig, att den åtgärd, som de nu förorda, i själfva verket endast blir ett följande af den decentralisationsprincip, som ju var en bland de ledande tankarne i 1907 års omorganisation; som den siste talaren omnämnt, är det ju en princip, som på senare tider blifvit mycket populär äfven i utlandet. Men denna deras upplåtning beror efter mitt förmenande på ett fullkomligt misstag. Med decentralisation menar man väl ändå öfverflyttande af funktioner från en central öfverordnad myndighet till lokala underordnade myndigheter. Här är icke alls fråga om någonting sådant. Här skulle funktionerna förblifva hos den centrala myndigheten. Men det är meningen, att man skulle lägga integrerande delar af denna, af samma centrala förvaltning på olika orter. Det kan väl icke kallas för *decentralisation*. Vill man hafva något fint namn på det, kan man ju möjligtvis kalla det för — *desorganisation*.

Grefve Douglas: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att jag sade, att jag mycket väl vet, att en hel mängd andra saker sammanfattas under begreppet decentralisation, men jag har trott, att detta kunde anses vara ett moment i den omnämnda decentralisationsrörelsen. Nu kan man ju tvista, huruvida detta moment har den betydelsen eller icke. För min del tror jag, att ett för-

läggande af någon administration, äfven ett centralt ämbetsverk, från hufvudstaden till landsorten kan karakteriseras med namnet decentralisation eller åtminstone ingå i detta begrepp.

*Ang. upp-
förande af en
byggnad för
vissa kontor
inom järn-
vägsstyrelsen.
(Forts.)*

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag är af alldeles samma tanke som den, åt hvilken herr statsrådet nyss gaf uttryck i afseende å frågan om decentralisation. Och när grefve Douglas talade om just Frankrike som ett exempel, veta vi ju allihop, att i Frankrike af ganska goda skäl pågår mycken agitation för decentralisation. Men det är ju naturligt, när man känner, huru Frankrike har utvecklats sig, och huru starkt band centralstyrelsen i Paris haft på alla sina underlydande. I Frankrike är det t. ex. så, att en prefekt eller den ämbetsman, som motsvarar en landshöfding här, ju i de flesta fall ej får hafva någon annan vilja än den, som statsrådet har. Där skulle det t. ex. vara alldeles omöjligt, att en landshöfding uppträdde i nationalförsamlingen och talade mot ett förslag, som vore framställt af inrikesministern. Och om man talade om för en fransman, att någonting sådant kan hända i Sverige, skulle han antingen säga, att det är osanning, eller också, att det är anarki här i landet. Nu är jag af den tanken, att vi hafva mycket goda och lyckliga förhållanden här i landet. Jag ogillar dem visst icke, men jag ville blott antyda, huru det skulle te sig för en fransman, om man talade om för honom något sådant.

För att fortsätta med Frankrike, skulle jag vilja fråga: om de franska järnvägarnes stora linjer vore i statens hand och det skulle blifva fråga om att taga ut något kontor från järnvägsstyrelsen i Paris t. ex. till Orléans af den anledning, att en byggmästare där gjort konkurs, att en bank fått öfvertaga och tillhandahålla hans hus till billigt pris, att staden ville göra uppoffringar för att få kontoren till Orléans, samt att det kanske kunde visas, att staten skulle kunna slippa med något billigare löner på det viset — tro herrarne, att den sortens decentralisation skulle kunna möta något slags sympati i Frankrike? Det tror icke jag.

Här har grefve Douglas talat om, att, ifall man tager reservanternas förslag, man lojalt lägger saken i regeringens hand. Det får jag säga: så kan jag ej läsa reservationen. Tager Riksdagen reservationen, är det ju alldeles omöjligt för regeringen att göra annat än undersöka Linköpingshusen och huruvida det skall vara möjligt att inrymma kontoren där. Ifall regeringen finner, att dessa hus icke lämpa sig för ändamålet, eller ifall Linköpings stad icke går in på de ganska hårda villkor, som äro förutsatta i reservationen, hurudan är då regeringens ställning? Regeringen kan då ingenting göra. Den kan möjligen försöka att göra upp så, att hyreskontraktet här i Stockholm blifva förlängda — det kan ju möjligen ske, men till höjda pris — och hela saken blir uppskjuten på ett år. När man hört lalas om — som vi på afdelningen

*Ang. upp-
förande af en
byggnad för
vissa kontor
inom järn-
vägsstyrelsen.
(Forts.)*

i statsutskottet gjort ganska mycket —, hur det arbetas på kontrollkontoret, och när man vet, hvilket behof detta kontor har af större utrymme, ser man med bäfvan, att ett förslag kanske skall gå igenom, som skall skjuta upp hela denna fråga ett år.

Nu kommer jag till en annan sak, som står i reservationen. Det uttalas där en from önskan om, att personalen skall kunna minskas på kontrollkontoret, och dock visar hela den utredning, som presterats i statsutskottet, att det är nödvändigt för att undvika det öfvertidsarbete, det ackordsarbete, som för närvarande måste pågå inom detta kontor och som för statsverket är synnerligen dyrbart, att man genast, så snart man fått större lokaler, ökar utkontorets personal med 40 à 50 personer. Att reservanterna då kunna skrifva, att det är mycket troligt, att man skall kunna minska personalen, det förstår jag verkligen icke.

Det är en annan sak, som står här i reservationen, och hvilken jag tycker är ganska märkvärdig. Reservanterna säga, att det icke bör vara afsevärdt svårare att bibehålla kontakt mellan de olika kontoren, om man förlägger de nya lokalerna till Linköping, än om man förlägger dem till Tomtebodas. Mina herrar, Tomtebodas kan man betrakta som Stockholm ungefär, och till Linköping tager en resa på järnväg 4 à 5 timmar. Det är mycket stor skillnad. Har man kontrollkontoret i Tomteboda, kan man skicka en pojke att hämta de mycket omtalade tariffböckerna, då de behövas på järnvägarnes olika kontor i Stockholm. Men det går ej, om man har kontrollkontoret i Linköping, utan man får då först lof att kopiera dessa böcker — det kostar 120,000 kronor — och därtill vidkännas en mycket afsevärd årlig utgift.

När man ser på hela denna sak och tänker på alla de olägenheter, som denna flyttning skulle hafva med sig, finner man, att den berömda besparing, som grefve Klingspor talade om, säkerligen blefve mycket illusorisk, i synnerhet i en framtid. Jag kan verkligen icke finna, att det föreligger några goda skäl för detta förslag. Och jag har icke heller kunnat finna mig öfvertygad om, att reservanterna hafva rätt, när de säga, att Tomtebodahuset är för stort. Jag tror, att det tvärtom varit mycket klokt af järnvägsstyrelsen att föreslå ett tillräckligt stort hus, ty den erfarenhet vi hafva från de flesta dylika anläggningar är, att man från början byggt för smått, och det är bättre att taga till, så att det räcker i en framtid, än att taga till för litet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Friherre Beck-Friis, Johan: Med anledning af grefve Wachtmeisters yttrande om byggmästaren, som gjort konkurs, och banken, som skulle få lösa husen, och att några motionärer nu skulle vilja hjälpa banken, ber jag att få yttra några ord, för att ingen skall tro, att privatintressen kunna här befaras spela in. Jag är

absolut öfvertygad om, att så ej är förhållandet. Grunden till, att denna motion blifvit väckt, är uteslutande den, att motionärerna ansett sig genom densamma kunna framlägga ett för staten ekonomiskt fördelaktigt förslag, men icke därför att förslaget vore fördelaktigt för någon enskild person. Just med hänsyn till det fördelaktiga inköp af dessa byggnader i Linköping, som händelsevis nu skulle kunna göras, är det, som fråga blifvit väckt om att flytta kontoren dit. Jag är alldeles öfvertygad om, att, ifall Kungl. Maj:ts förslag ej varit så dyrt, som det är, denna fråga aldrig kommit på tal, ty det inser väl hvar och en, att, om man kan sammanhålla en styrelse fullständigt, det är mycket att föredraga framför att förlägga vissa afdelningar däraf på långa afstånd från de andra. Det är emellertid icke bevisadt, att dessa kontor nödvändigt behöfva ligga invid styrelsen, utan att de kunna skötas på tillfredsställande sätt, äfven om de blifva förlagda på annan ort. Då såväl motionärerna som äfven reservanterna äro öfvertygade om, att flyttandet af dessa kontor till Linköping skulle för staten medföra ej blott en högst afsevärd besparing för tillfället, utan äfven en afsevärd besparing för framtiden, är det ju naturligt, att motionärerna och reservanterna framburit förslaget i rent statsekonomiskt intresse.

Således ber jag att på det allra bestämdaste få tillbakavisa, att det varit något som helst personligt intresse för vare sig den ena eller andra, som förestafvat detta motionärernas förslag.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Grefve Taube: Jag vill icke förneka, att denna reservation är utförbar. Men den kan utföras i hvilken stad som helst. Hvarför just Linköping skulle väljas, kan jag ej fatta. Efter min mening skulle följderna af ett sådant val blifva, att det blefve för dyrt. Ty säga hvad man vill, tror jag allt, att man får litet granska den blomstermålning, som här blifvit framlagd. Det kommer en mängd andra förhållanden till och det kan kanske blifva billigare för ett år eller så, men i längden blir det dyrt.

Här har nämnts vis à vis dyrheten, att det bildats ett bolag för att grunda egna hem etc. Ja, det är godt och väl. Men det behöfs också litet penningar.

Motionärernas förslag är opraktiskt, det har nämnts förut af statsrådet och af ordföranden på afdelningen. Det behöfver jag ej vidare yttra mig om. Men det är en sak till, som jag för mina gamla kamraters skull måste framhålla. Det är hjärtlöst, och därutinnan skall ingen kunna allvarligen vederlägga mig. Grefve Douglas sade, att det här icke är en lokal fråga, och att man skall kämpa mot lokalpatriotismen i Stockholm. Jag säger tvärtom: detta är en lokal fråga, och jag vill kämpa mot lokalpatriotismen

*Ang. upp-
förande af en
byggnad för
vissa kontor
inom järn-
vägsstyrelsen.
(Forts.)*

Ang. upp-
förande af en
byggnad för
vissa kontor
inom järn-
vägsstyrelsen.
(Forts.)

i Linköping. Ty säga hvad ni vilja, är det dock i alla fall ej möjligt annat.

Bankens ekonomiska förhållanden vill jag ej lägga mig uti, men där nere finnas, synes mig, hus på lager. När de ena ej räckte till, hade de allt flera och flera att lämna, och de kanske hafva ändå flera. Det känner jag ej. Det lämnar jag därhän. Men beträffande den personal, som nu skulle på detta sätt mot sin egen önskan förflyttas, handlar man icke rätt. Ty skall en sådan förflyttning äga rum, så bör därmed vinnas en så stor och väsentlig fördel, att den verkligen gagnar. Sådant skäl finnes efter min mening icke här. Herrarne skola betänka, att det är en 1,000 människor, som det här gäller. Af dem är det ju en hel mängd, som skaffat sig egna hem och egna bostäder i Stockholms omgifningar. En del af dem ha äfven andra sysselsättningar. Deras hustrur äro anställda i banker, som skollärarinnor etc. En del bor hos sina föräldrar eller anhöriga. Allt detta skall brytas sönder, och hvarför? Ja, det förstår jag icke. Det är i alla fall efter min mening någonting högst märkvärdigt, att för detta projekt skulle brytas sönder först och främst hela organisationen och sedan helt och hållet en mängd familjeband, hvilket naturligtvis skulle blifva en följd af detta.

Grefve Klingspor nämnde, att, om man vill spara med statens medel, man skulle taga detta förslag. Ja, jag vill säga som så: vill man spara med bankens medel, så kanske man skall taga det, men något annat skäl för mig förefinnes här icke. Blodet är ju alltid tjockare än vattnet, mina herrar, men — förlåt mig — här tycker jag, att det är väl tjockt.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Fränckel: Jag har blifvit uppkallad att deltaga i denna debatt, hvars resultat egentligen redan föreligger, af ett yttrande, som fälldes af friherre Beck-Friis. Han ville deducera den uppfattningen, att det förslag, som här föreligger, skulle föranledts däraf, att man vill spara med statens medel. Det förvånar mig, att han, som verksamt deltog i löneregleringen för statens järnvägar, har kunnat taga för god en sådan uppfattning. Såvidt jag kunnat finna, framgår hvarken af motionen eller hvad i öfrigt blifvit upplyst något, som tyder på, att en besparing verkligen kan äga rum.

Men det är icke hufvudfrågan, utan hufvudfrågan är denna: skall det bli vana inom Riksdagen, att lokalpatriotismen drifver sitt spel så långt, att man icke tar hänsyn till en bestående organisation, som Riksdagen själf har skapat? Det, tycker jag är nästan oblygt. Jag går så långt, att jag påstår, att när Riksdagen efter långvarig öfverläggning beslöt sig för en centralstyrelse för statens järnvägar i Sveriges hufvudstad och dessutom distriktsförvaltningar med de

byggnader, som voro behöfliga, för att i olika delar af landet tillgodose allmänheten så fort och nära som möjligt, så borde man vara på det klara med, att om man vill, att denna styrelse skall arbeta väl, får man icke rycka den ena delen af styrelsen åt ett håll och den andra åt ett annat. Hvar och en, som känner till maskineriet och arbetet inom järnvägsstyrelsen, vet, hvilka integrerande delar kontroll-, mil- och statistiska kontoren utgöra i styrelsen, och att i en sådan industri, som järnvägarna utgöra, det är nödvändigt, att ett intimt samarbete äger rum mellan de olika kontoren och ledningen. För min del kan jag således icke instämma i den uppfattningen, att en förflyttning af kontrollkontoret är lämplig eller önskvärd i det fall som föreligger.

Ang. uppförande af en byggnad för vissa kontor inom järnvägsstyrelsen.
(Forts.)

Grefve Douglas har sagt, att vi skola taga mönster från utlandet, särskildt Tyskland, där man inrättat särskilda ämbetsverk på olika ställen i landet. Är det således meningen, att när lokalpatriotismen slutligen blir stark nog, skola till och med nya ämbetsverk inrättas, för att den eller den staden skall få ett ämbetsverk? Det finner jag icke vara lyckligt, ty jag tror, att vi skola snarare sträfva att icke inrätta nya ämbetsverk.

Vidare sade grefve Douglas, att det vore så mycket mera skäl att flytta kontrollkontoret till Linköping, som där skola anläggas två smalspåriga banor. Men såvidt jag känner, är det icke afsedt, att dessa smalspåriga banor skola blifva statsbanor, och finnes ju icke skäl att staten skulle förlägga sina kontrollkontor till Linköping därför. Den frågan inverkar således icke på frågan om denna förflyttning.

Jag vill icke uppehålla kammaren med att deducera, hvart det skulle vara möjligt att flytta det ena eller andra af dessa kontor. Jag vidhåller hvad förut sagts från statsutskottet, nämligen att i föl voro alla öfverens om, att nya byggnader för kontrollkontoret vore behöfliga, men att olika önskningsar yppats i afseende på läget. Kungl. Majt har nu efterkommit Riksdagens önskningsar, och jag kan därför icke finna något skäl, hvarför icke kammaren skulle bifalla Kungl. Majts förslag och undvika de krokur, som äro utlagda i reservationen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag skall be att få säga friherre Beck-Friis, att det exempel, som jag tog mig friheten nämna och hvilket jag förlade till Orléans, talade om, att en byggmästare gör konkurs och att banken får öfvertaga husen. Jag ville därigenom deducera fram, att det var orsaken, att man fick husen så billigt. Däremot ville jag icke på minsta sätt insinuera, att motionen är förestafvad af något egoistiskt bankintresse.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att

Ang. upp-
förändé af en
byggnad för
vissa kontor
inom järn-
vägsstyrelsen.
(Forts.)

i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den af grefve P. O. L. Klingspor m. fl. vid punkten afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 6—11.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning af jordbruksutskottets den 10 och 11 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om anvisande af medel för vissa kostnader för domänstyrelsen, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ändrade
bestämmelser
rörande till-
handahållan-
det af lik för
den anatomi-
ska undervisningen.

Föredrogs ånyo Första kammarens tillfälliga utskotts den 10 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 18, i anledning af Andra kammarens beslut på grund af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i och för ändrade bestämmelser rörande tillhandahållandet af lik för den anatomiska undervisningen.

Med föranledande af en inom Andra kammaren af herr *Christiernson* i ämnet väckt motion, nr 188, hade nämnda kammares tillfälliga utskott nr 1 i afgifvet utlåtande hemställt, att Andra kammaren för sin del beslutade, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter slutförd utredning låta utarbета nya, med nutida åskådning såväl som med den medicinska undervisningens kraf öfverensstämmande bestämmelser rörande tillgången af lik för den anatomiska undervisningen i Stockholm, Uppsala och Lund samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Efter det berörda hemställan af Andra kammaren bifallits samt frågan delgifvits Första kammaren, hade denna kammare hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, som i nu föredragna utlåtande af angifna orsaker hemställt, att Första kammaren icke måtte biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Lindgren: Då jag i många år varit prefekt för en anatomisk institution, kan det vara min plikt att, som detta ärende kommit på tal, inför kammaren uttala den erfarenhet, jag

i denna sak förvärfvat mig. Det är sant, att bestämmelserna i detta ämne äro splittrade, svåröfverskådliga och delvis osäkra, hvarför Andra kammarens utskott kan hafva rätt, då det säger, att en revision är påkallad. Detta har man många gånger erkänt, men vederbörande, som hafva att styra med dessa saker, hafva aktat sig för att röra vid dessa föreskrifter, därför att de äro ett ömtåligt ämne, och det är bättre, att saken får ha sin gång; man vet hvad man har, men icke hvad man kan få.

Om ändrade bestämmelser rörande tillhandahållandet af lik för den anatomiska undervisningen.
(Forts.)

Nu är emellertid frågan dragen inför Riksdagen. Ett af motiven, hvarför motionären dragit frågan under debatt, ligger i följande uttalande af Andra kammarens utskott:

»Motionären gör gällande, att på så sätt ett rent godtycke utvecklats i denna tillämpning och att särskildt likheten inför lagen ej blifvit upprätthållen, i det att själfspillingar af de högre klasserna nästan undantagslöst undgå anatomisalen, medan sådana af lägre klasser nästan lika undantagslöst inkraftas.»

Mot detta påstående inlägger jag min bestämda protest, det är lögnaktigt. Jag har under 30 år arbetat på anatomiska institutionen i Lund, och jag har därunder fått taga emot lik af själfspillingar, från den skånska högadeln och gardesofficerare till de ringaste människor. Detta påstående har framkastats från det hållet, där man vill hetsa människor mot hvarandra på grund af de olika stånd och ställningar de tillhöra.

Frågan koncentrerar sig emellertid på aflämnandet af lik efter själfspillingar. Motionären och utskottet hafva framhållit, att man måste ovillkorligen sörja för att läkarundervisning obehindradt fortgår, och att den har tillgång till dissektionsmaterial. Det är ett absolut oundgängligt villkor, det kan icke nog betonas, ty utan detta kan egentligen ingen läkarundersökning bedrivas. Frågan gäller sålunda, huru det skall gå till att på annan väg anskaffa dissektionsmaterial. Motionären vill öfverlämna ärendet till Kungl. Maj:t för att få till stånd en undersökning och få föreskrifter meddelade i detta hänseende. Såsom utskottet påvisat, ligger frågan redan hos Kungl. Maj:t. Både landshöfdingeämbetet i Uppsala län och justitieombudsmannen hafva påkallat åtgärder.

I denna fråga som i många andra, hvilka gälla känslosaker, finnas i vårt land föreningar, som taga allt möjligt om hand, djurskydd och jag vet icke hvad, men alla utmärka de sig för en ytterlig öfverdrift, som i vissa fall går till perversitet.

Man har sagt mig, att denna fråga nu senast uppkommit därigenom, att en tjänsteman på en viss plats hade satt i gång en agitation för att beifra detta förfärligt krassa tillvägagående vid anskaffande af lik till anatomisalen. Denne person var behäftad med magsår och det lär ha händt honom själf en kort tid därefter, sedan han vid en måltid intagit en styf portion ärtsoppa, att han plötsligt insjuknade, därför att magsäcken perforerades och

Om ändrade
bestämmelser
rörande till-
handahållan-
det af lik för
den anatomi-
ska under-
visningen.
(Forts.)

maten kom ut i bukkaviteten. När han låg på operationsbordet och skulle kloroformeras, sade läkaren till honom: »det är väl, att läkarna förut lära sig, huru det ser ut i bukkaviteten, och inälfvornas förhållande till hvarandra, i annat fall är jag rädd för, att det gått dåligt för min herre.» Om icke läkarna få studera de döda människokropparna, måste de studera på de lefvande, och hvar och en, som måste undergå en operation, blefve då föremål för sådant studium.

Ett annat skäl för en revision framställer motionären, då han säger, att bestämmelserna om liks aflämnande till anatomisalarna till vissa viktiga delar stå i strid med nutida åskådning. Utskottet säger också, att vid en revision humanare, med nutida åskådning mera öfverensstämmande föreskrifter böra komma till synes. Hvad är det då, som hittills gällt? Jag kan icke bättre framställa detta än genom att citera den inskription, som en gång funnits och kanske ännu finnes kvar öfver ingången till ett anatomiskt auditorium i Paris. Den lyder: »*Hic locus est, ubi mors gaudet succurrere vitæ*». Om denna inskrift säger den berömde anatomen, professor Hyrtl: »Och sannerligen det behöfs ej mera betecknande ord för att med helig vördnad fylla besökarens själ. Denna stämning skall vara härskande hos hvar och en, som vill på likresterna af vårt eget släkte lära känna, huru medmänniskors hälsa och lif skola bevaras.» Detta måste för enhvar framstå som den riktiga synpunkten äfven för framtiden.

De bästa och lärorikaste liken äro de, som lämnas från friska kroppar. Som herrarna se af betänkanudet, hafva af 1,000 lik, som under de senaste 20 åren tjänat undervisningen å Lunds anatomisal, 888 varit lik af själfspillingar. Undervisningen är baserad på dessa lik, det är icke möjligt att annars upprätthålla den.

Man vill nu, att, sedan stadgandet om jordfästning i stillhet af själfspillingar blifvit upphäfdt, denna omständighet skall öfva inverkan på frågan om tillförseln af lik till anatomisalarna, men jag kan icke finna, att det ena har något sammanhang med det andra. Kan det verkligen anses för en skam, att ett lik på anatomisalen underkastas dissektion? När vi dö, underkastas vi dissektion lika fullt, men då blir det maskar och bakterier, som göra dissektionen och åstadkomma förödelsen. Det sätt, hvarpå den sker på anatomisalen, är ett villkor för, att man skall lära känna människokroppen till människosläktets gagn, och det sättet är mycket mindre motbjudande. För öfrigt, ville man inrätta på anatomisalen ett litet krematorium och där bränna likresterna, kunde det göras estetiskt tilltalande.

Hvad är denna tidens åskådning om detta? Hade dessa herrar en så hög uppfattning af eller tro på odödligheten och kroppens uppståndelse, så vore det ett religiöst motiv, som drefve dem. Men det är icke det motivet, utan detta: öfverklassen kommer icke

dit, men underklassen. Jag vet icke, om det för en upplyst person kännes så hårresande eller upprörande eller inhumant att ifrågasätta, om det för en, som tar så litet vara på sitt lif, att han i strid mot naturlig och gudomlig ordning beröfvar sig lifvet, är så förfärligt att veta, att hans kropp lämnas till dissektion. Man säger emellertid: icke för honom, men för de anhöriga. Äfven i den vägen har jag en viss erfarenhet. Många anhöriga till personer, som tagit sina lif, hafva kommit till mig och uttryckt bekymmer öfver, att liken skulle dissekeras. Men jag har talat vänligt med dem en half timme om att det icke var så farligt, att lagen var lika för alla, och att de skulle få resterna för att begrafva dem, och i allmänhet hafva de lugnat sig och gått sin väg med den känslan, att de gjort hvad de kunnat samt resignerade, därför att de funnit, att det var något, som icke kunde undgås. Undantag hafva funnits, de hafva i allmänhet varit i sin egen tanke höga herrar, som gått sin väg missnöjda och hotat, att de skulle anmäla en o. s. v.

Om ändrade bestämmelser rörande tillhandahållandet af lik för den anatomiska undervisningen.
(Forts.)

Jag tror därför, att det är till ofantligt stor skada för läkarundervisningen, särskildt den anatomiska, om man lägger hinder i vägen för själfspillingars användande till dissektionsmaterial. Kan man finna ut någon annan väg för att fylla detta behof, vore det bra, men jag vet icke, huru det skall gå till. För min del anser jag icke, att de s. k. känslöskälen eller de skäl, som man här pekat på, äro afgörande. Jag tänker på, att presidenten Roosevelt varnade oss svenskar för dekadent sentimentalitet. »Ett folk, som faller under den, är icke värddt att existera längre», sade han. På den vägen stå vi. Nej, vi skola undvika råheten, men icke falla i känslsamhet, som är skadlig för alla människor.

Alltså håller jag utskottet räkning för att det sett saken fullkomligt lugnt och kommit till den slutsatsen, att då denna fråga af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Uppsala län och justitieombudsmannen bragts under Kungl. Maj:ts pröfning och afgörande, bör icke Första kammaren gå med på en skrifvelse. Om man aflåter en skrifvelse, måste man motivera den. Jag tror icke, att kammaren är kompetent att affatta en skrifvelse tillräckligt försiktigt, så att man icke säger något betänkligt, som ej kan realiseras. Får Kungl. Maj:t en skrifvelse, däri man framställer den eller den önskan, och Kungl. Maj:t sedan finner, att man ej kan tillmötesgå denna önskan, har man öppnat porten för dessa öfverfall mot regeringen, därför att den icke rättar sig efter Riksdagens skrifvelser. Kungl. Maj:t lär i alla fall ägna detta grannliga ärende den omsorgsfulla undersökning, som det förtjänar.

¹⁹² Jag tillåter mig emellertid att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på, att utskottet framhåller nödvändigheten att förse den anatomiska undervisningen med tillräckligt material, och att detta enligt min mening knappast kan ske på annat sätt än det nuva-

Om ändrade bestämmelser rörande tillhandahållandet af lik för den anatomiska undervisningen.
(Forts.)

rande. Ty att öfverlämna till anatomisalarna endast sådana lik, hvarmed ingen människa vill taga befattning, vore detsamma som att taga bort all tillförsel af lik. En af mina förra kolleger i Köpenhamn har sagt, att äfven om anhöriga till en person, hvars lik hemfallit till anatomisalen, under hans lifstid aldrig befattat sig med honom, så anse de det som en hederssak att styra om en hederlig begrafning åt honom. Det vore en olycklig bestämmelse, som man pekat på, och hvilken skulle göra tillförseln af lik beroende af, huruvida någon människa reklamerar liket och begrafver det. Jag tror därför, att det är nödvändigt att arbeta på, att allmänhetens syn på saken blir riktig. Och den riktiga åskådningen är att betrakta anatomisalen såsom stället, där döden glädes att kunna tjäna lifvet. Såge man saken på det viset, skulle man icke bråka så mycket. Jag önskar därför, att lagstiftningen icke går i den riktningen, att den betager den anatomiska undervisningen det bästa medlet den har i sin hand.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Lagförslag om reglering af prästerskapets aflöning.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets den 7 och 10 innevarande månad bordlagda utlåtande, nr 1, med anledning af *dels* Kungl. Maj:t:s proposition nr 85, med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m., *dels* ock väckta motioner i ämnet.

Genom en den 4 mars 1910 aflåten proposition, nr 85, hvilken af kamrarna öfverlämnats till behandling af särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådspotokollet öfver ecklesiastikärenden, föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför;
- 2) lag om reglering af prästerskapets aflöning;
- 3) lag om emeritilöner för präster;
- 4) lag om kyrkofond; samt
- 5) grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar.

I sammanhang med nämnda proposition hade utskottet till behandling förehått nio särskilda med anledning af propositionen väckta motioner, nämligen

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

inom Första kammaren:
af herrar *C. H. Björck* och *S. Clason*, nr 69 och 70: samt
af herr *O. Jonsson*, nr 71;

inom Andra kammaren:
af herr *D. Persson* i Tällberg, nr 241 och 242;
af herr *P. Nilsson* i Bonarp, nr 252, i hvilken motions syfte
tolf ledamöter i kammaren instämt;
af herr *J. Ericsson* i Vallsta, nr 256 och 257; samt
af herr *J. Byström*, nr 258.

Beträffande motionernas innehåll hade utskottet yttrat följande:

»Af motionerna afser den af herr *P. Nilsson* väckta ändring i hvad Kungl. Maj:t föreslagit rörande tiden för afskrifning af prästerskapets tionde. Herr *Byström* hemställer om ändrade föreskrifter beträffande tiden för giltigheten af uppgjord lönerreglering. Herr *D. Persson* föreslår i motionen nr 241 delvis andra grunder för bestämmandet af fyllnadsbeloppen till grundlönerna för kyrkoherdar och komministrar än hvad den kungl. propositionen innehåller. Herrar *Björck* och *Clason* påyrka i motionen nr 69 en utsträckning till vissa närmare angifna fall af rätten för präst att erhålla ålderstillägg, och i motionen nr 70 en förbättring i de för extra ordinarie präster föreslagna emeritilöner. I motionen nr 242 uttalar sig herr *D. Persson* för ett uteslutande ur 1 § af förslaget till lag om kyrkofond af bestämmelsen därom, att de i kyrkofonden ingående medlen skola utgöra en svenska kyrkans tillhörighet. Herr *Jonsson* framlägger förslag, afseende att fonder och dylikt, bildade af skogsmedel, som erhållits från af församling inköpt boställe, må förbehållas vederbörande församling; och liknande förslag, ehuru något mera vidtgående, framlägges af herr *J. Ericsson* i de af honom afgifna motionerna.»

Vid propositionens behandling hade utskottet jämväl tagit i öfvervägande ett af herr *F. Söderbergh* i motion nr 255 inom Andra kammaren väckt yrkande därom att propositionen med de ändringar, som tilläfvventyrs kunde befinnas nödiga, måtte af Riksdagen antagas allenast under förutsättning att ett i motionen framlagdt förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster samtidigt blefve antaget, öfver hvilken motion utskottet förmålt sig samtidigt afgifva särskildt utlåtande, nr 2.

Utskottet hade i nu förevarande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att Riksdagen

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

1:o) under förutsättning att Riksdagen för sin del antog ej mindre de af utskottet i utlåtandet under B) och D) upptagna lagförslagen än äfven det af herr *F. Söderbergh* i motion nr 255 framlagda förslaget till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster, måtte — i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför samt med afslag å herr *P. Nilssöns* i Bonarp motion nr 252 — för sin del antaga det i utlåtandet under A) upptagna förslaget till lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför;

2:o) under förutsättning att Riksdagen för sin del antog ej mindre de af utskottet under A) och D) upptagna lagförslagen än äfven det af herr *F. Söderbergh* i motion nr 255 framlagda förslaget till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster, må med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning icke kunnat oförändradt bifallas — i anledning af Kungl. Maj:ts omförmälda förslag samt med afslag å herrarna *C. H. Björcks* och *S. Clasons* motion nr 69, herr *D. Perssons* i Tällberg motion nr 241 och herr *J. Byströms* motion nr 258, äfvensom af herr *O. Jonssons* motion nr 71 och herr *J. Ericssons* i Vallsta motion nr 256, i hvad de afsåge förevarande ärende — för sin del antaga det under B) upptagna förslaget till lag om reglering af prästerskapets aflöning;

3:o) under förutsättning att Riksdagen för sin del antog de af utskottet under A), B) och D) upptagna lagförslagen, måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förslag till lag om emeritilöner för präster icke kunnat oförändradt bifallas — i anledning af Kungl. Maj:ts omförmälda förslag samt med afslag å herrarna *C. H. Björcks* och *S. Clasons* motion nr 70 — för sin del antaga det under C) upptagna förslaget till lag om emeritilöner för präster;

4:o) under förutsättning att Riksdagen för sin del antog ej mindre de af utskottet under A), B) och E) upptagna lagförslagen och förslaget till grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar, än äfven det af herr *F. Söderbergh* i motion nr 255 framlagda förslaget till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster, måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förslag till lag om kyrkofond icke kunnat oförändradt bifallas — i anledning af såväl Kungl. Maj:ts omförmälda förslag som herr *D. Perssons* i Tällberg motion nr 242 men med afslag å herr *O. Jonssons* motion nr 71 och herr *J. Ericssons* i Vallsta motion nr 256, i hvad de afsåge förevarande ärende — för sin del antaga det under D) upptagna förslaget till lag om kyrkofond; samt

5:o) under förutsättning att Riksdagen för sin del antog de af utskottet under A), B) och D) upptagna lagförslagen, måtte, med förklarande, att det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget till grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar icke

kunnat oförändradt bifallas — i anledning af Kungl. Maj:ts omförmälda förslag samt med afslag å herr *J. Ericssons* i Vallsta motion nr 257 — för sin del antaga det under E) upptagna förslaget till grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar.

Lagförslag om reglering af prästerskapets aflöning.
(Forts.)

Vid föredragning af utlåtandet begärdes ordet af

Grefve Wachtmeister, Hans, som yttrade: I afseende å föredragningsordningen tillåter jag mig hemställa,

att utlåtandet måtte punktvis föredragas, i hvarje punkt först lagförslaget, därefter ingress och rubrik samt utskottets hemställan; att författningsförslagen antagas under förutsättning, att kamrarna fatta sammanstående beslut rörande ej mindre de i hvar och en af punkterna 1:o), 2:o), 3:o), 4:o) och 5:o) af utskottets hemställan i förevarande utlåtande omförmälda förslag än äfven utskottets utlåtande nr 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition, nr 163, med förslag till ecklesiastik boställsordning m. m.;

att vid behandling af första punkten diskussionen må röra sig om utlåtandet i dess helhet;

att lagförslagens text ej må uppläsas i andra delar än sådana, beträffande hvilka uppläsning begäres;

att, för den händelse ett eller flera af lagförslagen komma att i vissa delar återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de delar, som blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas, samt

att utskottet bemyndigas vidtaga de ändringar i nummerföljden af paragrafer och moment, som kunna föranledas af kamrarnas beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 1.

Det i punkten behandlade, under A.) upptagna förslaget till lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför.

1 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Prästerskapet enligt förut gifna författningar tillkommande tionde, vare sig tertial-, smör-, fisk- eller kvicktionde, äfvensom alla andra afgifter af fast egendom skola, på sätt denna lag stadgar,

Lagförslag om reglering af prästerskapets aflöning. (Forts.)
indragas till statsverket mot godtgörelse i penningar under titel »Ersättning för prästerskapets tionde».

Herr vice talmannen: Då enligt den nu beslutade föredragningsordningen man har rätt att tala om samtliga de lagförslag, som här hänga samman, ber jag att få säga några ord inledningsvis.

För mig personligen är det bittert, obeskrifligt bittert att tvingas att vara med vid afgörandet af här föreliggande ärende. Huru frågan än kommer att afgöras, kommer den att ha följder med sig, som jag icke kan annat än sörja öfver. Äfven om den förutsättningen föreläge, att jag skulle kunna förmå Första kammaren till att afslå här föreliggande lagförslag, skulle jag dock draga mig för det stora ansvar, som därmed skulle följa. Ett sätt vore för mig att, då den förutsättningen kanske icke finnes eller åtminstone icke af mig vill åstadkommas, för min personliga del yrka afslag och på det sättet försöka tvä minna händer har jag aldrig velat begagna eller älskat, då händerna därigenom alldeles icke bli rena. Ett sätt vore ock att jämra sig öfver alla de punkter i de här föreliggande förslagen, som jag anser vara olyckliga. Det blefve en jämmervisa med många versar. Men det har aldrig legat i mitt lynne att sjunga jämmervisor, och därför skall jag också bespara kammaren från att höra sådana. Men då jag i dag måste inskränka mig till att yrka ändringar i vissa punkter — det skall icke bli många —, anhåller jag, att kammaren ville vidtaga dessa.

Det här föreliggande förslaget har sina förtjänster. Då jag säger förslaget, menar jag här närmast Kungl. Maj:ts förslag. I vissa afseenden råder det bot mot förut bestående missförhållanden och inför några nyheter af verkligt värde. Den förnämsta vinsten af förslaget skulle vara en utjämning af församlingarnas skattskyldighet och en utjämning af prästerskapets aflöningsförmåner. Båda dessa saker äro värdefulla, ty en mycket stor ojämnhet har rådt i båda hänseenden.

En fördel med dessa lagförslags antagande är också, att väsentligt bättre löneförmåner beredas Sveriges sämst aflönade ordinarie präster, komministern. En fördel är också de föreslagna nya anordningarna för det extra ordinarie prästerskapets aflöning och slutligen förslaget om en fond, från hvilken skulle kunna beredas några emeritlöner. Detta är förtjänster i det kungl. förslaget.

Men därmed följa också betänkliga brister. Jag skall icke nu upprifva en gammal fråga, för mig kanske den ömtåligaste, utan anse, att hvad som en gång skett, det kan icke ändras, och därför icke inlåta mig på de stora principfrågorna. Men jag kan icke underlåta redan nu att hålla fram, att vid utjämningen af prästerskapets aflöningar har man gått så långt, att lönerna för en del

af Sveriges prästerskap till den grad förminskats, att för dem i deras ställning, i den historiska situation, hvori de blifvit försatta genom månghundraårig häfd, lönerna äro alldeles afgjordt otillräckliga för en anständig bergning. Och de hjälpmedel, som det kungl. förslaget har påtänkt för att minska detta missförhållande, räcka något, men på långt när icke fram.

Och särskildt är det en sådan brist, att förslaget sätter det svenska prästerskapet i en beroende ställning, som är ägnad till att verka moraliskt försämrande, och detta i all synnerhet, när detta förslag nu är kombineradt med den nya prästvalslagen.

Kunde nu detta sägas om det kungl. förslaget, gäller det ännu högre grad om utskottets förslag. Ty utskottet har på alla punkter, där det föreslagit en förändring, ytterligare försämrat det kungl. förslaget, ytterligare tillstrypt förmånerna för prästerskapet, ytterligare ställt prästerskapet uti ett mycket tryckande beroende af församlingsborna eller enskilda församlingsmedlemmar. Utskottet har icke tvekat att från kyrkofonden afskrifva en årlig inkomst från församlingarna på 330,000 kr., men utskottet har icke kunnat vara med om ett mycket anspråkslöst förslag, som till prästerskapets förmån kunnat hjälpa i en viss riktning, och som icke skulle medfört en utgift med hälften af nämnda summa. De utvägar, som Kungl. Maj:t föreslagit att bereda någon ersättning åt de präster, hvilkas löner genom löneregleringen minskas i väsentlig mån, dessa utvägar har utskottet antingen tillstängt eller åtminstone försämrat. Och i utskottets förslag äro gjorda förändringar särskildt i en punkt — jag skall återkomma dit vid de särskilda paragraferna —, som skulle icke blott bereda prästerskapet synnerliga svårigheter, oberäkneliga omkostnader, utan som i väsentlig mån skulle rent af omöjliggöra en nitisk församlingsvård. Den bestämmelse, jag syftar på, kan användas af en präst på ett eller annat ställe utan att han gör förlust, men är prästen nitisk, kan detta icke ske.

Herr talman! Jag skall inskränka mig till detta nu, för att sedan anhålla om att på ett par tre punkter i lagförslaget få göra förslag om ändringar. Här har jag icke något annat yrkande än om bifall till paragrafen.

Herr Petersson, Lorentz: Med den rätt, som den beslutade föredragningsordningen gifver, skall jag be att få framställa några allmänna anmärkningar.

Att det föreliggande löneregleringsförslaget — jag tänker mig alla lagförslagen sammanslutna till ett — bär spår af sammanjämkning af skilda meningar, är helt naturligt. Och gifvet är, att enskilda utskottsmedlemmar kunnat ha afvikande mening äfven i andra punkter, än där de anmält sin reservation. För min personliga del har jag t. ex. icke känt mig tillfredsställd med det sätt, hvarpå skjutsfrågan blifvit löst. Icke heller har jag funnit det

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
åftöning.
(Forts.)*

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

särdeles tilltalande att, på sätt i 14 § af den egentliga löneredlingslagen angifves, s. k. ständiga adjunkter bibehållas eller införas. Däremot kunna betänkligheter resas både från allmän organisations-synpunkt och från synpunkten af prästernas befordringsmöjligheter. Jag har icke heller för min del varit med om den sammankopp-ling mellan löneredlingsfrågan och prästvals-lagen, som nu förelagits, så mycket mindre som jag haft, flera gånger i Riksdagen uttalat och fortfarande har den meningen, att prästvalen borde afskaffas och prästerna befordras i likhet med hvad som gäller för statens ämbetsmän, genom *kyrkliga* myndigheter, jag betonar ordet kyrkliga. Och beträffande den s. k. optionsrätten för prästerna i fråga om bostäl-lenas utarrendering har jag, i likhet med herr Sörens-son, röstat för Kungl. Maj:ts förslag, fastän jag, vid det kompakta motstånd förslaget i denna del inom utskottet mötte, icke ansett det lönt att reservera mig. Som sagdt, man kan ha haft afvikande meningar, men för förslaget framgångs skull ansett sig böra så långt som möjligt gå andra önsknin-gar till mötes.

Nu vill jag särskildt framhålla hvad jag för min del anser vara en hufvudbrist i det föreliggande löneredlingsförslaget, nämligen att lönebeloppen däri fastlästs för en obestämd framtid, att det i många fall dröjer lång tid, innan den lag, som nu skulle fastställas, skall *begynna* tillämpas, och att således ingen hänsyn tagits till penningvärdets sjunkande, som ju, enligt hvad erfarenheten gifver vid handen, sker mycket hastigt. Enligt de föregående årens förslag var det åt Kungl. Maj:t förbehållet att vid de särskilda löneredlingarna på grund af vederbörande nämnders utredningar och förslag bestämma den lön, som vid den tidpunkten och enligt de olika platsernas kraf ansåges lämplig. Nu är det ju så, att många af de nu gällande löneredlingarna utlöpa först 1918, 1920, 1924, och då skulle vid de tidpunkterna, enligt grunder, som *nu* faställas, lönerna bestämmas för 20 år därefter. Det är ju alldeles påtagligt, att en lön kan anses vara skäligen i närvarande stund, men om 20, 30, 40 år befinnas vara alldeles otillräcklig. Någon utväg att, med fasthållande af förslaget principer, förebygga den nu anmärkta olägenheten har jag icke kunnat utfinna, men jag har ansett det nu böra uttalas, att man åtminstone har observerat saken.

Slutligen vill jag uttrycka mina tvifvel angående värdet af hela förslaget om emeritilöner. Naturligtvis är det en mycket viktig sak, att präster, som äro uttjänta, skola kunna pensioneras. Nu sammanblandas i det allmänna föreställningssättet pensioner med emeritilöner. Men de föreslagna emeritilö-nerna fylla icke behofvet af pension och göra i många fall ej skäl för namnet. Det kan enligt föreliggande förslag inträffa, att en person vid 75 års ålder efter en lång förtjänstfull ämbetsverksamhet helt enkelt utdrifves ur det hem, där han bott 20, 30 år, och får till underhåll ett belopp, som

icke går upp till mer än hälften af den lön, han haft förut. Icke kan jag kalla det en *emeritilön*. Jag undrar för min del, om det icke varit bättre att vänta ännu en tid, tills man kunnat få till stånd en ordentlig pensionering på vanliga grunder, hvartill då också skulle höra, att prästerna själfva finge bidraga till sin pensionering.

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

Under förutsättning emellertid, att det föreliggande utskotts-förslaget skulle kunna i hufvudsak gå igenom i båda kamrarna, vill jag visst icke protestera mot dess antagande. Det vore ju lyckligt, om äntligen denna lönefråga kunde bli löst.

Vid den nu föredragna paragrafen har jag intet annat yrkande än om bifall.

Herr Clason: Det föreliggande förslaget om prästerskapets aflöning är, som bekant, i den kungl. propositionen uppdeladt på 5 särskilda lagar, hvilka alla stå i ett naturligt samband med hvarandra, och utskottet har därför ganska naturligt ställt dessa lagars antagande i beroende af hvarandra. Men utskottet har äfven gjort något annat: det har ställt de olika lagarna om prästerskapets aflöning i beroende af ännu en lag, om hvilken icke ett ord finnes i den kungl. propositionen, nämligen en lag om tillsättning af prästerliga tjänster, hvarom förslag framburits i en enskild motion, och det har gjort denna sammankoppling så kraftig, att det velat, att hela det stora prästlönerregleringsförslaget skulle falla, om icke prästvalslagen också blir antagen.

Jag har begärt ordet för att inlägga en gensaga mot denna sammankoppling af två alldeles skilda saker, och jag gör denna gensaga, icke därför att jag icke önskar framgång åt prästlönerregleringsförslaget, eller att jag icke skulle anse prästvalslagen diskutabel, utan därför att jag måste uttala mycket starka tvifvelsmål, om det af utskottet föreslagna förfaringssättet är grundlagsenligt. Till en början måste jag ifrågasätta, huruvida själfva det förslag till prästvalslag, som utskottet på detta sätt omhändertagit och omhuldat, är framkommet på grundlagsenligt sätt. Paragraf 55 i riksdagsordningen, som handlar om motioners väckande, föreskrifver, som bekant, att motion skall göras inom 10 dagar från Riksdags öppnande eller »om motionen föranledes af kungl. proposition», som efter öppnandet af Riksdagen aflåtits, inom 15 dagar från propositionens aflämnande i kammaren. Det heter sedan i samma paragraf, att motion äfven kan framställas, som »omedelbarligen föranledes» af inom någondera kammaren fattadt beslut eller annan under riksdagen inträffad händelse. Paragrafen hade före år 1909 en något annan formulering, i hvilken sistnämnda uttryck »omedelbarligen föranledas» gällde samtliga de fall, då motioner i fråga, som rörde ständigt utskott, fingo väckas under riksdagens lopp, vare sig de rörde kungl. propositioner eller andra under riksdagen inträffade

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

händelser. I den utredning, som föregick 1909 års ändring, finnes det emellertid ingenting, som på minsta sätt antyder, att man med denna ändring skulle velat göra motionsrätten mera omfattande i fråga om kungl. propositioner än i fråga om andra händelser. Tvärtom var ändamålet med ändringen att inskränka en motionsrätt, som förut existerat, och som man fann för vidsträckt; och man torde således kunna vara ense därom, att när det talas om, att motioner få väckas, som »föranledas» af kungl. propositioner, så måste detta tolkas strängt, tolkas ungefär, som det stod förut: »omedelbarligen föranledas».

Att det måste tolkas strängt är för öfrigt tydligt redan däraf, att det är en undantagsbestämmelse. Och det lärer väl icke kunna bestridas, att meningen måste vara, att blott sådana motioner få väckas, som afse ändringar eller modifikationer i den kungl. propositionen. Det måste vara ett objektivt föranledande, ett verkligt inre omedelbart sammanhang, icke en enskild riksdagsmans subjektiva hugskott, att om man får *den* lagen, kanske det ock vore bra att få *en annan* lag. Ty kommer man in på den vägen, kan en annan riksdagsman sedan komma och med lika goda skäl nu säga, att han vill ha en tredje lag om någon tredje fråga o. s. v., till dess man hänger den ena biten på den andra i en hel kedja af motioner och lagar, som ingen vet, hvar den slutar. Tolkar man grundlagens bestämmelser om motionstiden så evasivt, så blir resultatet, att det icke blir någon begränsning alls.

Den nu föreliggande motionen, som väcktes den 29 mars, har emellertid enligt min öfvertygelse icke något sådant objektivt och nödvändigt sammanhang med prästlöneregleringen. Prästlöneregleringsfrågorna och prästvalsfrågorna hafva förut aldrig ansetts på det viset höra samman. Prästlöneregleringarne äro från vissa år, som bekant, den sista från 1860-talet, prästvalslagarna äro från helt andra år, den sista från 1883. Kommittéarbetena med saken hafva förts alldeles skilda från hvarandra. Riksdagens skrivelser med begäran af förändringar ha gått skilda, de kungl. propositionerna likaså. De slutbehandlas icke ens af samma departement, och de äro icke heller lagar af samma legislativa karaktär, ty öfver prästvalslagen höres högsta domstolen, men däremot icke öfver prästlöneregleringslagarna. Det faktum, att frågan om prästvalslagen intet objektivt sammanhang har med prästlöneregleringen, rubbas naturligtvis icke, om en motionär säger, att han tycker, att ett sådant sammanhang föreligger. Med lika mycken rätt skulle man t. ex. kunna på ett förslag om lönerglering vid armén hänga en lag, som bestämde, att befälet icke skulle tillsättas af Konungen, utan väljas af manskapet, eller på en lönerglering för Kungl. Maj:ts kansli hänga en lag, som sade, att statsråden skulle väljas efter förslag af Riksdagen, såsom det skedde under frihetstiden. Den motion, som utskottet här låter hänga på prästlöneregleringen,

har således, såvidt jag kan förstå, icke väckts i grundlagsenlig ordning och borde redan därför lämnas ur räkningen. Och jag tillägger, att det förhållande, att den passerat igenom till utskottet, naturligtvis icke i detta fall får anses utgöra något afgörande bevis för att jag skulle ha orätt, ty de svenska riksdagarnas historia har alltför många bevis på att den där passagen af en motion genom ett stånd eller en kammare till utskottet icke är något bevis på att den är i enlighet med grundlagen. Förslaget, att denna Riksdag skall antaga en prästvallag, är icke väckt inom laga tid.

Lagförslag om reglering af prästerskapets af-töning.
(Forts.)

Den ifrågavarande motionen strider enligt min uppfattning äfven anuorledes mot grundlagen. Riksdagsordningens § 55 föreskrifver om motioner äfven: »Ej må i en skrift flera mål af olika beskaffenhet sammanföras.» — »Sälunda är det emot denna föreskrift», säger den vanligen förekommande grundlagseditionen, den Hagsmanska, »att i en motion sammanföra frågor om förändring af lagar, inrättningar och rättsförhållanden med frågor om anslag för vidtagande af åtgärder, som i ett eller annat afseende kunna möjliggöra eller underlätta förändringens genomförande». Och han hänvisar till stöd härför till både Rydin och Naumann, där saken närmare utvecklas. Om någonsin flera mål af olika beskaffenhet blifvit sammanförda i en motion, måtte det väl vara i den här föreliggande, där det föreslås, att Riksdagen skulle besluta, att alla prästlöneregleringslagarna skola antagas endast under förutsättning, att samtidigt antages en helt annan lag, som rör något helt annat.

Den fråga, som det här innerst rör, frågan om villkor vid antagande af ett förslag, har ju mest varit aktuell i rena anslagsfrågor, och jag tror, att man kan säga, att man där, åtminstone från denna kammars sida, varit öfverens om, att dessa villkor måste behandlas med mycken grannlagenhet. Ty när man binder ett villkor vid ett anslag, så kommer man så lätt in på ett område, där Riksdagen enligt författningen faktiskt icke är ensam härskande, utan där kungamakten har bestämmande rätt. »Riksdagen äger ej», säger Rydin, »att såsom villkor för anslags beviljande uppställa förpliktelse för regeringen att i andra afseenden vidtaga af Riksdagen äskade åtgärder» . . . Ej heller äger Riksdagen såsom villkor bestämma sådana verkställighetsföreskrifter, som inkräkta på lagstiftning, rättskipning eller Konungens förvaltningsmyndighet». Redan i *anslagsfrågor*, där Riksdagen dock har så stor makt, måste man således gå mycket försiktigt till väga med villkoren. Här föreslår man oss emellertid, icke annat än jag kan förstå, att gå ett steg längre. Här vill man binda den ena *lagen* vid den andra för att därigenom på förhand binda de efterföljande myndigheterna, kungamakten och i detta fall jämväl kyrkomötet, i deras af grundlagarna dem tillerkända handlingsfrihet. Det är enligt min tanke hvarken grannlaga eller grundlagsenligt.

Hvad är det för öfrigt för lag, som man på det viset i den

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets af-
löning.
(Forts.)

här ifrågavarande motionen vill hafva fram? Om det vore en lag, som vore antagen af någon myndighet, kunde det ju vara något mera skäl för saken, ehuru det icke vore mera grundlagsenligt för det. Men nu är det en lag, som icke Kungl. Maj:t, icke Riksdagen, icke ens någon af dess kamrar, icke något föregående utskott å något håll, intet kyrkomöte förordat, men som nu skulle antagas, utan föregående pröfning på något håll. Ty märk, att villkoret är icke skrifvet så, att det t. ex. vore fråga om, att Riksdagen och Kungl. Maj:t skola blifva ense om en prästvallag, eller att Riksdagens kamrar skola blifva ense om en sådan och att det vore villkoret för prästlöneregleringen, utan villkoret är skrifvet så, att icke ett jota får ändras i det lagförslag, som herr Söderbergh från Karlshamn framlagt i sin motion. Annars föreslår utskottet, att det hela skall gå öfver styr.

Nu har man sagt: Ja, men det är icke så farligt med denna prästvallag; det är ju i alla fall blott något, som vi alla vilja hafva. Om det vore så, har man sagt, att här vore fråga om att tvinga någon till något, som man icke ville ha, ja då vore det betänkligare. Då vore det icke juste att gå så till väga, men här är det ju bara fråga om något, som alla helt säkert gärna vilja hafva. Jag svarar: Om det är så — och jag för min del vill antaga det såsom möjligt, ehuru det icke är bevisadt — då är ju hela denna inkonstitutionella procedur *absolut onödig*. Då bryter man grundlagen bara för ro skull. Det synes åtminstone mig tydligt, att saken icke blir mer tilltalande därigenom.

Jag ber slutligen att få tillägga, att denna fråga enligt min uppfattning icke får ses isolerad, utan äfven ur prejudikatssynpunkt och att det äfven ur sistnämnda synpunkt förefaller mig mycket betänkligt att slå in på den väg, som här föreslås.

Sammanfattar jag det sagda, så blir det alltså: Prästvalsförslaget har, såvidt jag kan förstå, icke framkommit i laga tid. Det innebär ett mot riksdagsordningens § 55 stridande sammanförande i en motion af flera olika frågor. Förslaget innebär ett inkonstitutionellt försök att genom ett villkor tvinga andra, här Kungl. Maj:t och kyrkomötet, i deras fria beslutande rätt. Och det är i alla dessa tre hänseenden ett farligt prejudikat. Det är dessutom onödigt, ty det lider icke något tvifvel, att frågorna kunna lösas lika väl hvar för sig.

Det må icke förtänkas mig, om jag med denna uppfattning af sakläget icke kan med min röst bidraga till den ifrågavarande sammankopplingen och därför yrkar afslag på densamma. Det säges, att då kanske äfven den andra frågan faller. Därom kan jag ingenting yttra, men nog borde utskottet åtminstone hafva försökt att lösa den utan detta inkonstitutionella villkor. Och det tyckes mig själfklart, att detta icke varit möjligt. I alla händelser tror jag, att det gäller om denna fråga som den andra, att

man står på en säkrare grundval, om man ställer sig med grundlagen, än om man ställer sig emot den. Det finnes i själfva verket intet val mellan med grundlagen och mot grundlagen, om man är bestämdt öfvertygad om hvad som är med grundlagen och hvad som är mot den.

Jag vill sålunda framställa det yrkande, att ur klämman till punkterna 1:o), 2:o) och 4:o) i Särskilda utskottets utlåtande nr 1 uteslutas orden »ej mindre» . . . »än äfven det af herr F. Söderbergh i sin motion nr 255 framlagda förslaget till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster».

Frågan kommer då på precis samma bog, som den har i Kungl. Maj:ts proposition: Lösning af båda frågorna för sig och bifall nu till löneregleringen med de ändringar, om hvilka Riksdagens kamrar kunna förenas rörande själfva löneregleringen.

Jag är icke säker på, om detta är rätta ögonblicket att framställa detta yrkande. Om så icke skulle vara, anhåller jag att få göra det längre fram under föredragningen, men jag har velat tillkännagifva min ståndpunkt i frågan redan nu vi denna principdebatt.

Grefve Wachtmeister, Hans: I hvad den siste talaren yttrade fanns mycket behjärtansvärda saker, men jag tror, att den nu föreliggande frågan kan lösas, äfven om man lägger enklare synpunkter på den.

Den första anmärkning, som den föregående talaren gjorde, var den, att det nu föreliggande förslaget rörande tillsättande af prästerliga tjänster icke skulle kunna grundlagsenligt företagas till behandling i den ordning det inkommit. Nu är det så, att denna motion är icke väckt inom den allmänna motionstiden, som börjar löpa vid riksdagens början. Däremot väcktes den inom den motionstid af femton dagar, som tager sin utgångspunkt från den kungl. propositionens aflämnande till Riksdagen. Enligt motionärens tanke är motionen naturligtvis föranledd af den kungl. propositionen angående lönereglering för prästerskapet. Men detta är icke nog, ty den måste naturligtvis ock hafva ett objektigt sammanhang med denna och icke blott ett subjektivt, hvilket den senaste talaren ånsåg här skulle förefinnas.

Motionären har i klämman till sin motion hemställt, att Riksdagen måtte antaga den kungl. propositionen allenast under förutsättning, att ett i motionen framlagdt förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster samtidigt blefve antaget. Att detta villkor är tillfogadt, är icke tillräckligt att åstadkomma ett sammanhang mellan de båda förslagen, utan sammanhanget måste vara af den beskaffenhet, att prästvalslagen kan behandlas, äfven om den icke blir ställd i samband med löneregleringslagen, utan fristående för sig. Finns det sådant sammanhang? Därom är jag

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets af-
löning.
(Forts.)*

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.*
(Forts.)

för min del öfvertygad. Det är väl otvifvelaktigt, att församlingarnas rätt att välja präster har ett objektivt sammanhang med församlingarnas skyldighet att aflöna prästerna. Med församlingarnas valrätt är det mycket olika ställt inom olika församlingar, men den grundtanken genomgår lagstiftningen, att församlingarna genom val utöfva inflytande på de prästerliga tjänsternas tillsättning.

Nu kan man tänka sig, att det fall föreläge, att Kungl. Maj:t hade kommit med ett förslag om afskaffande af prästvalen och om rätt för Kungl. Maj:t att, som det är fallet i Danmark och Norge, tillsätta prästerliga tjänster. Herrarna veta, att den tanken, det önskemålet rör sig hos många präster och har tagit sig uttryck i den s. k. Linköpingsresolutionen. Om Kungl. Maj:t komme med ett sådant förslag, är det väl icke någon, som skulle förvåna sig, om detta förslag efterföljdes af en motion om, att staten äfven måtte öfvertaga aflöningen af prästerskapet. Jag tror, att man hade måst erkänna, att det då hade varit ett objektivt sammanhang mellan de båda frågorna.

Likaså kan man tänka sig, att en kungl. proposition inkomme med förslag, att staten skulle öfvertaga aflöningen af prästerskapet, liksom staten aflönar tjänstemän i allmänhet. Då hade man icke blifvit förvånad, om till äfventyrs någon prästman i Riksdagen, som önskade prästvalens afskaffande, kommit med en motion om rätt för Kungl. Maj:t att tillsätta prästerliga tjänster. Då tror jag, att man ock måste erkänna, att dessa båda frågor stått i samband med hvarandra.

I det fall, som nu föreligger, föreslås mycket genomgripande ändringar i hittills gällande bestämmelser om prästernas aflöning och likaså mycket genomgripande ändringar i sättet för prästernas tillsättande. Huruvida och i hvad mån dessa ändringar sammanhänga med hvarandra, kan bero på hvars och ens olika uppfattning, men att sammanhanget finnes mellan dessa olika frågor, tror jag man måste erkänna.

Det finnes ett analogt förhållande på ett annat område, nämligen i fråga om städernas tjänstemän. Nog får man säga, att städernas rätt att välja tjänstemän, magistratspersoner och andra, på det allra närmaste sammanhänga med städernas skyldighet att aflöna dem. Skulle en ändring ifrågasättas i städernas skyldighet, vore det en naturlig sak, att frågan om deras rättighet ock komme upp.

Motionen har af Andra kammaren remitterats till utskottet utan någon invändning, och därför antar jag, att Andra kammarens talman ansett så grundlagsenligt kunna ske, och jag hoppas, att denna kammare icke skall finna något hinder föreligga för denna frågas behandling.

Den föregående talaren anmärkte vidare, att i denna motion

felas mot bestämmelsen i § 55 riksdagsordningen, i det att icke flera ämnen få sammanföras i en motion. Det kan jag för min del icke finna vara fallet. Motionen rör sig om grunderna för tillsättande af prästerliga tjänster och sammanbindes visserligen med ett annat förslag, men om man nu erkänner, som jag tror, att man måste göra, att det finns ett sammanhang mellan de båda förslagen, så är det alldeles i sin ordning, att bestämmelser om prästval förekomma i det ena förslaget och bestämmelser om grunderna för prästernas aflöning i det andra, i detta fall den kungl. propositionen. Det finnes intet hinder att sammanbinda en motion, som rör ett ämne, med ett annat förslag, som rör ett annat ämne, enligt hvad jag kan finna.

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

Slutligen hade den siste talaren sina betänkligheter emot själfva sammankopplingen. Då man erkänner, att det finnes ett sammanhang emellan båda frågorna, kan jag icke se någon orätt i att sammankoppla dem med hvarandra. Det är en annan sak om sammankopplingen går ut på, att man vill, för att locka en kammare att taga ett förslag, som ligger kammaren varmt om hjärtat, förmå den att taga ett förslag, som är för kammaren motbjudande. Men det är heller icke fallet. Kammaren torde väl vara benägen att åtminstone i hufvudsak bifalla förslaget om lönerreglering för prästerskapet, det vill jag hoppas och tro. Och hvad beträffar lagen om prästval har redan icke blott kammaren, utan Riksdagen antagit densamma, visserligen med skiljaktighet i en paragraf, den 41:a, som rör själfva prästvalet, men den ändringen tror jag bestämdt är af den beskaffenhet, att den gör förslaget acceptablare för Första kammaren. Det tillmötesgår i någon mån prästernas kraf på jämnare befordringsmöjligheter, än som framgick af det af Riksdagen antagna och af Kungl. Maj:t för kyrkomötet framlagda förslaget.

Om nu Första kammaren anser de båda förslagen hafva sammanhang med hvarandra och det icke möter några betänkligheter ur kammarens synpunkt att sammankoppla dem med hvarandra, kan jag icke anse, att kammaren därigenom skall befinnas på obehörigt sätt utöfva tryck på regeringen och kyrkomötet.

Jag ber att få säga, att jag tror, att för framgången af lönerregleringen skulle det vara ödesdigert, om kammaren följde den föregående talarens yrkande om uteslutande af det för antagande af lönerregleringen uppställda villkoret om antagande jämväl af prästvallagen.

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes den föreliggande paragrafen.

Öfriga delar af lagförslaget.

Godkändes.

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

Utskottets i punkten gjorda hemställan.

Herr Clason: Med anledning af hvad jag förut yttrat ber jag att få föreslå, att orden »ej mindre» och »än äfven det af herr F. Söderbergh i motion nr 255 framlagda förslaget till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster» måtte utgå.

Jag kan för min del icke känna mig öfvertygad af den vederläggning, som utskottets ärade ordförande sökt göra mot min ståndpunkt. Det torde väl i alla fall kunna fasthållas, att det sammanhang, som han ville deducera här skulle finnas, icke är vare sig nödvändigt eller omedelbart, och jag vill påpeka, att det kvarstår oemotsagdt, att detta sammanhang aldrig förut har påvisats, utan att man först vid detta tillfälle har försökt deducera fram det.

Grefve Wachtmeister, Hans: Jag anhåller endast, att kammaren måtte bifalla utskottets kläm.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande utskottets hemställan i förevarande punkt i hvad denna hemställan ej besvarats genom kammarens föregående beslut, yrkats, dels att den skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla densamma med uteslutande dels af orden »ej mindre», dels ock af meningen »än äfven — — prästerliga tjänster.»

Sedermere gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till hvad utskottet i föreliggande del hemställt vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anlogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad första särskilda utskottet hemställt i punkten 1 af utlåtandet nr 1, i hvad det ej besvarats genom kammarens föregående beslut, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, bifalles herr Clasons yrkande i ämnet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 22.

Punkten 2.

Det i punkten behandlade, under B) upptagna förslaget till lag om reglering af prästerskapets aflöning.

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

1—3 §§.

Godkändes.

4 §.

Nu föredragna paragraf hade denna lydelse:

4 §.

Skulle med hänsyn till särskilda förhållanden — såsom synnerligen höga lefnadskostnader i orten eller prästerskapet åliggande skyldighet att duplicera eller med tjänstens skötande förenad synnerlig besvärlighet eller för prästerskapet eljest ökade utgifter — lönebelopp, som blifvit med tillämpning af förut omförmälda grunder beräknadt, finnas allt för ringa, må vid löneregleringens fastställande, där Konungen så pröfvar skäligt, sådant lönebelopp förhöjas för kyrkoherdebeställning med högst 1,000 kronor och för komministerbeställning med högst 750 kronor; dock att ersättning för skyldighet att duplicera ej må utgå med högre belopp än 600 kronor för duplikation hvarje predikodag och 300 kronor för duplikation hvarannan predikodag.

Därest åter på grund af särskilda omständigheter det efter nämnda grunder beräknade lönebeloppet skulle finnas i förhållande till det med tjänsten förenade arbete allt för högt, må detsamma vid löneregleringens fastställande minskas, dock ej med mer än 500 kronor för kyrkoherdebeställning och 250 kronor för komministersbeställning.

Beträffande denna paragraf hade reservation afgifvits af grefve Wachtmeister, Hans, samt herrar Ekman, Hammarskjöld, Sörensson, Petersson, Lorentz, Asker, Tonning och Cedercrantz, hvilka yttrat:

»Mot utskottets formulering af 4 § skulle vi icke haft något att invända, om icke dit hade öfverförts den i 3 § i Kungl. Maj:ts förslag upptagna ersättningen för duplikation. Det synes oss uppenbart att fall kunna inträffa, då alla eller ett flertal af de i 4 § omnämnda särskilda förhållanden, som motivera en löneförhöjning, kunna på en gång förekomma. Om kyrkoherden har skyldighet att duplicera hvarje predikodag och ersättning härför anses böra tillkomma honom med 600 kronor, återstå af de till löneförhöjning

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

medgifna 1,000 kronor endast 400, hvilka svårligen kunna räcka till skälig ersättning för »synnerligen höga lefnadskostnader i orten, med tjänstens skötande förenad synnerlig besvärlighet och för prästerskapet eljest ökade utgifter.» Det kan invändas att ett sådant sammanfallande af fördyrande omständigheter sällan kan inträffa. Detta synes äfven oss troligt, men det visar endast, att en höjning af det till särskild löneförbättring medgifna beloppet icke skulle i någon högre grad komma att betunga kyrkofonden, hvar emot den skulle bereda större möjlighet för Kungl. Maj:t att i hvarje särskildt fall afpassa lönen efter behovet. Då höjningen utöfver hvad utskottet föreslagit synes oss böra begränsas till 500 kronor och således det i 4 § föreslagna belopp, hvarmed lönen för kyrkoherdebeställning kan förhöjas, bör bestämmas till högst 1,500 kronor anse vi, att paragrafen bör erhålla den lydelse som af utskottet föreslås, med den ändring, att orden »högst 1,000 kronor» utbytas mot »högst 1,500 kronor».

Herr vice talmannen: Den, som vid 1897 års riksdag skref utskottets utlåtande och skrifvelsen till Kungl. Maj:t angående löne-reglering för prästerskapet, föreställde sig nog, att denna löne-regleringsfråga var en svår fråga och ganska omfattande, men att den blef så omfattande och så svår, som framgick ur löneregerings-kommitténs betänkande, hade han nog ändå ej föreställt sig. Jag är viss om, att aldrig har någon löneregeringsfråga varit så svår att utreda som den föreliggande, beroende på mångfaldiga omständigheter och icke minst på de synnerligen olika förhållandena emellan olika trakter i vårt land, ty en prästs behof och hans arbete i det nordligaste Norrland och sydligaste Skåne äro af så olika natur, att det är omöjligt att få en *allmän* regel att följa. Det hade ock löne-regleringskommittén funnit, och dess förslag har visserligen utgått från en viss minimilön för prästerna i olika grader, men ansett, att denna allmänna bestämmelse nödvändigt kräde andra bestämmelser. Därför fanns i löneregeringskommitténs förslag i synnerhet, kan jag säga, två af den föreslagna vägar, på hvilka man kunde utjämna löneförhållandena, beroende på olika förhållanden på olika orter.

Kommittén föreslog, att till grundbeloppet i lönerna — jag kan ju kalla det så — skulle läggas en lönefyllnad, beroende dels på innevånareantalet i pastoratet och dels på den geografiska omfattningen af pastoratet, då man nämligen ansåg, att dessa två omständigheter skulle medföra olika arbete. Och mot den principen kan ju i stort sedt icke något invändas, ehuru där är en annan princip, som är lika berättigad, men som hvarken i kommitténs förslag eller i den nu föreliggande kungl. propositionen och ej heller i utskottets förslag kommit till samma beaktande, nämligen att man skall göra lönerna sådana, att vederbörande kunna lefva

på dem. Ty det är ju alldeles uppenbart, att om jag är präst i ett omfångsrikt pastorat eller i ett pastorat med mycket ringa geografiskt omfång, kostar det ändå ungefär lika mycket att lefva. Detta insåg nog ock löneregleringskommittén, och därför gjorde löneregleringskommittén ett tillägg till sitt förslag både i motiveringen och i särskildt förslag. Det var för ledamöterna i löneregleringskommittén alldeles klart, att de bestämmelser, som gällde omreglering af prästgäll i svenska landskap i allmänhet, icke kunde tillämpas på skånska förhållanden, särskildt icke på pastorat i Syd-Skåne. Detta var klart för löneregleringskommittén, och det uttalades af kommittén alldeles uttryckligt. Kommittén sade, att det kunde icke tillämpas där, och så gjorde kommittén ett par förslag, hvarigenom man skulle råda bot på detta — särskildt med hänsyn till Skåne, om ock icke endast med hänsyn till Skåne. Det ena var, att man ville gifva särskild ersättning för duplikation och det andra var, att man införde en paragraf enligt hvilken det skulle vara tillåtet för Kungl. Maj:t att i afseende å särskilda förhållandena, dyra lefnadskostnader etc. höja lönen eller gifva ett lönetillägg.

Dessa bestämmelser förelågo åren 1908 och 1909 och, för så vidt jag minns, gjordes ingen oppositon emot dem i någondera kammaren, utan de bestämmelserna ha godtagits af två Riksdagar. Då hade man väl bestämdt kunnat hoppas, att icke något attentat på den punkten skulle förekomma, såvidt nämligen icke nu någonting nytt hade tillkommit, som skulle göra dessa tillägg mindre behöfliga. Men det är så långt ifrån att så skulle vara förhållandet, att raka motsatsen har inträdt. Det har tillkommit en omständighet af allra största betydelse. Hvad är hufvudskillnaden emellan det kungl. förslaget, sådant det föreligger i år och sådant det förelåg åren 1908 och 1909? Hufvudskillnaden eller den i afseende å lönerna mest genomgripande skillnaden är den, att enligt de förra riksdagarnes kungl. propositioner prästerskapet själf skulle disponera öfver sina prästgårdar, då däremot enligt det nu föreliggande förslaget församlingarna skola disponera öfver prästgårdarna. Åt hvilket håll utöfvar nu detta inflytande? Jo, kanske ock åt andra håll, men framför allt blir inflytandet ödesdigert för det skånska prästerskapet, ty när i de föregående förslagen prästerskapet själf hade dispositionsrätt öfver prästgårdarna, skulle vid en lönereglering inkomsten af prästgården naturligtvis beräknas på ett visst sätt efter taxering. Men då dessa prästgårdar i allmänhet äro så goda, att man får bättre arrende för dem, än hvad efter taxering skulle beräknas, stänges den möjligheten nu, och därför är det också erkändt af författaren till den kungl. propositionen, att detta nya förslag hufvudsakligen hvilat på att taga förmåner ifrån de skånska prästerna. Det hvilat på att skära bortfrån dem den med dispositionen öfver prästgårdarna förenade fördelen. Det är dessa präster som skola egentligen betala fiolerna. Detta är obestriddigt och alldeles obestriddt. Då hade ju

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

konsekvensen varit, att man i detta nya förslag hade ökat på möjligheten för Kungl. Maj:t att gifva ersättning åt det skånska prästerskapet. Men hvad har man i stället gjort? Man har i stället minskat denna möjlighet, så att, då här enligt det kungliga förslaget i § 4 det skulle kunna blifva en lönefyllnad af 1,600 kronor, så har man i utskottet inskränkt ökningen till 1,000 kronor, eller, för att närmare uttrycka det, då man förut kunde få en ökning utöfver duplikationsanslag med 1,000 kronor, skall detta nu kunna utgöra högst 400 kronor.

Hvad tro herrarna blir resultatet af denna lönereglering för det skånska prästerskapet, särskildt inom Malmöhus län? Jo, resultatet blir det, att detta prästerskaps löneinkomster i medeltal blifva minskade med 40 %. Hvad tro herrarna, att den som har något intresse för detta prästerskap skall känna, när han ser, att man på det sättet minskar dess löner med 40 % öfver hufvud taget?

Det skånska prästerskapet har i vissa afseenden nog varit mycket väl aflönadt och på somliga ställen högre, än som har varit behöfligt. Men man skall ock tänka på, att man i Skåne i allmänhet icke har komministraturer och att det således drar mycket lång tid, innan en präst får befordran till ordinarie tjänst. Och fastän jag kan gifva de skånska prästerna det vitsord, att de lefva mycket stillsamt, så är det faktiskt, att när de gå bort, är endast i mycket få undantagsfall någon ekonomisk behållning kvar efter dem. Hvad blir följderna, när man på nu föreslaget sätt sänker aflöningen? Man kan icke undgå att erkänna, att en prästmans lefnadskostnader måste i väsentlig mån vara beroende af den lefnadsstandard, som finnes inom hans församling. Och det skall jag säga herrarna, att allmogen i Syd-Skåne lefver icke så illa, att en präst skall kunna lefva som denna allmoge, om han får den aflöning, som utskottet här föreslagit.

Nu hafva utskottsledamöterna från Första kammaren reserverat sig mot den förändring i denna 4 §, som utskottet här föreslagit. Jag begriper emellertid rakt inte, hvarför reservanternas sätt 1,500 kronor i stället för 1,600 kronor. Detta hafva de icke motiverat på något sätt, utan det måtte rent af vara ett skriffel, åtminstone kan jag icke finna något motiv härför. Men det får jag väl icke uppehålla mig vid. De hafva gjort — kanske icke så godt de kunnat, men så godt de gjort. Efter min uppfattning är då det allra, allra minsta, som Första kammaren bör göra, att bifalla reservationen.

På samma gång jag yrkar bifall till reservationen — och jag tager också för alldeles afgjort, att Första kammaren skall antaga den — så vill jag emellertid lägga utskottsledamöterna på hjärtat så allvarligt, som det är för mig möjligt, att om, såsom det sannolikt blir, här i båda kamrarna fattas olika beslut vid åtskilliga punkter, vid sammanjämningen icke måtte prutas någonting på

hvad reservanterna här föreslagit. Och det får jag säga, att kommer det slutligen fram en afprutning på det, då är det för mig åtminstone personligen alldeles omöjligt att kunna vara med därom.

Jag anhåller, herr talman, om proposition å bifall till reservationen.

*Lagförslag
om reglering
af prästers-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

Grefve Wachtmeister, Hans: Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle lönen åt kyrkoherde och komminister delas i grundbelopp och fyllnadsbelopp. Fyllnadsbeloppet skulle beräknas dels efter pastoratets folkmängd, dels efter pastoratets areal, dels slutligen också efter kyrkoherdes och komministers skyldighet att duplicera. Denna sålunda bestämda lön skulle utgå under normala förhållanden, men Kungl. Maj:t förutsatte, att det kunde finnas särskilda förhållanden, då lönen behöfde vara högre, och som exempel på sådana förhållanden anföras synnerligen höga lefnadskostnader i orten eller för prästerskapet eljest ökade utgifter, eller med tjänstens skötande förenad synnerlig besvärlighet. Vid sådant förhållande skulle lönen kunna höjas för kyrkoherde med högst 1,000 kronor och för komminister med högst 500 kronor.

Utskottet har föreslagit en ändring i dessa bestämmelser så till vida, att utskottet från de faktorer, hvilka skulle bestämma fyllnadsbeloppet för kyrkoherde och komminister, uteslutit duplicering såsom beräkningsgrund och i stället öfverflyttat dupliceringen till de särskilda förhållanden, som skulle kunna föranleda ökning i lönen. Detta gjorde utskottet hufvudsakligen därför, att det med duplikationen förenade besväret kunde vara så olika i olika församlingar. Ibland kunde duplikationen vålla blott obetydligt besvär, ibland åter, ifall afstånden vore stora, kunde den vara mycket betungande. Därjämte ansåg man, att det var mindre tilltalande att duplikationen direkt skulle betalas med en fix summa. Därför flyttade man öfver duplikationen att ingå såsom en beräkningsgrund för löneförbättring till följd af särskilda förhållanden och upptog den i § 4. Då detta skedde, påkallade emellertid denna åtgärd logiskt en höjning af det belopp, hvarmed den normala lönen skulle kunna höjas, således en höjning utöfver de i Kungl. Maj:ts förslag upptagna 1,000 kronorna för kyrkoherde och 500 kronorna för komminister. Ersättningen för duplikation var i Kungl. Maj:ts förslag upptagen till 600 kronor för duplikation hvarje predikodag och till 300 kronor för duplikation hvarannan predikodag. Dessa bestämmelser flyttades så till vida öfver i fjärde paragrafen, som handlar om lönetillägg på grund af särskilda förhållanden, att bland särskilda förhållanden, hvilka kunde motivera en höjning af lönen, äfven upptogs prästerskapet åliggande skyldighet att duplicera, hvarvid gjordes det förbehåll, att ersättning för skyldighet att duplicera ej må utgå med högre belopp än 600 kronor för duplika-

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

tion hvarje predikodag och 300 kronor för duplikation hvarannan predikodag.

Nu kan man tänka sig, att i sådana församlingar, där duplikation äger rum, äfven förekomma andra särskilda förhållanden, hvilka motivera lönetillägg öfver den normala lönen. Man kan rent af tänka sig, att maximibeloppet af lönetillägg, 1,000 kronor för kyrkoherde och 500 kronor för komminister, på grund af öfriga särskilda förhållanden kunde behöfva tagas i anspråk. Då är det naturligtvis alldeles nödvändigt att öka maximibeloppet af lönetillägget. Denna omständighet behärtades af utskottet hvad beträffar komminister, i det att maximibeloppet för medgifvet lönetillägg höjdes från 500 kronor till 750 kronor; men ifråga om kyrkoherde ansåg utskottet det onödigt att göra sådan höjning.

Däremot hafva nu Första kammarens ledamöter i utskottet reserverat sig och yrka, att maximibeloppet för lönetillägg åt kyrkoherde måtte bestämmas till 1,500 kronor. Den föregående högt ärade talaren förvånade sig öfver, att reservanterna icke tagit 1,600 kronor i stället för 1,500 kronor; men det beror på att 1,500 kronor är en jämnare siffra och att det icke varit meningen att direkt ersätta duplikationen, för hvilken enligt Kungl. Maj:ts förslag ersättning skulle utgå med ett fixt belopp.

Med anledning af hvad herr vice talmannen yttrade om ersättningen för duplikation, hvilken föreslagits redan af prästlönerregleringskommittén och mot hvilken därefter icke riktats några anmärkningar, vill jag för öfrigt erinra, att det förut icke varit så, att Kungl. Maj:t framlagt till Riksdagens godkännande förslag till grunder för lönernas beräkning, utan att det förfarits sålunda, att Kungl. Maj:t blott talat om för Riksdagen, att han ämnade i detta afseende göra så och så; och det är icke alldeles samma förhållande. Nu är det första gången, som grunder för beräkning af prästernas löner framläggas för Riksdagens antagande.

På grund af hvad jag nu anfört, får jag, herr talman, yrka bifall till reservationen; jag yrkar således att i första stycket af § 4 orden »högst 1,000 kronor» utbytas mot »högst 1,500 kronor».

Herr Sörensson: Ehuru jag anser, att Kungl. Maj:ts förslag är betydligt bättre än det förslag, till hvilket utskottet kommit, i det hänseende att ersättning för duplikation i Kungl. Maj:ts förslag fått plats i § 3, så har jag, för att tillmötesgå reservanterna, icke velat motsätta mig, att ersättning för duplikation flyttas öfver till § 4. Däraf blir likväl en naturlig följd, att man måste höja det anslag, inom hvilket Kungl. Maj:t har att röra sig vid beviljande af särskild löneförbättring. Det ansåg man vara alldeles nödvändigt, när det gäller komminister, ty det var en mycket enkel räknesak att säga, att om en komminister duplicerar hvar söndag, så blir ersättningen 600 kronor, men då i det ursprungliga

kungliga förslaget icke var afsedt mer än högst 500 kronor till lönettillägg på grund af särskilda förhållanden, så kunde detta naturligtvis icke blifva tillräckligt ens för att ersätta duplikation, ännu mindre för att lämna någon ersättning med hänsyn till de andra särskilda förhållanden, som här omtalas såsom besvärlighet i tjänsten, ökade utgifter för prästerskapet och dylikt.

*Lagförslag
om reglering
af prästers-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

Men ehuru detta var helt naturligt, att maximum af det till särskild löneförbättring för komminister afsedda belopp blefve ökad till 750 kronor, hvarigenom det åtminstone skulle blifva 150 kronors öfverskott för att tjäna som vederlag för alla öfriga särskilda förhållanden, så beslöt man å andra sidan att icke öka motsvarande belopp för kyrkoherde. Det allra enklaste kraf, som framställdes från vår sida, nämligen att man också skulle lägga 50 % till maximum af det till särskild löneförbättring åt kyrkoherde afsedda belopp, så att, liksom utskottet för komminister föreslagit 750 kronor, man för kyrkoherde skulle föreslå 1,500 kronor, det krafvet visades enhälligt tillbaka. Det är dock alldeles tydligt, att ett öfverskott af 400 kronor — sedan duplikation ersatts — omöjligen kan räcka till för att, såsom är afsedt, bereda någon liten ersättning t. ex. för eldbrand och ökade utgifter i många andra hänseenden. Det är alltså efter mitt förmenande det allra minsta man kan begära att få beloppet ökad till 1,500 kronor.

Herr talman, jag skall icke upptaga kammarens tid längre, utan yrkar bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende å förevarande paragraf annat yrkande ej framstälts, än att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af grefve Wachtmeister, Hans, m. fl. beträffande denna paragraf afgifna reservation.

Härefter gjordes propositioner, först på antagande af utskottets förslag samt vidare på godkännande af berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

5 §.

Godkändes.

6 §.

Förevarande paragraf lydte sålunda:

Präst, som under minst tio år innehaft och med godt vitsord bestridt ordinarie befattning inom sin grad, äge att, där lönen, utom i de fall, som i 8 och 9 §§ omförmålas, blifvit enligt denna lag

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

fastställd till lägre belopp än 4,500 kronor för kyrkoherde och 3,000 kronor för komminister, ur kyrkofonden, jämlikt därom af Konungen meddelade föreskrifter, utfå ålderstillägg, så afpassadt, att lönen jämte ålderstillägget uppgår till nämnda belopp, dock med iakttagande, att ålderstillägget icke i något fall må öfverstiga 500 kronor.

I den inom Första kammaren väckta motionen, nr 69, hade herrar *Björck* och *Clason* hemställt, att Riksdagen måtte för sin del antaga följande lydelse af 6 § i lagen om reglering af prästerskapets aflöning:

»Präst, som under minst tio år innehaft och med godt vitsord bestridt ordinarie befattning inom sin grad, äge att, där lönen, utom i de fall, som i 8 och 9 §§ omförmålas, blifvit enligt denna lag fastställd till lägre belopp än 4,500 kronor för kyrkoherde och 4,000 kronor för komminister, ur kyrkofonden, jämlikt därom af Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, utfå ålderstillägg, så afpassadt, att lönen jämte ålderstillägget uppgår till nämnda belopp. I lönebeloppet skall i dessa fall icke inräknas det lönetillägg, som enligt 4 § kan hafva tillagts tjänsten.»

Herr *Clason*: Kungl. Maj:t föreslår ett grundbelopp för prästerlig lön af 4,000 kronor för kyrkoherde och 2,500 för komminister; enligt § 5 skall detta grundbelopp också betraktas såsom minimibelopp. I § 4 angifvas dock åtskilliga omständigheter, på grund af hvilka detta belopp skall kunna höjas. Där heter det nämligen:

»Skulle med hänsyn till särskilda förhållanden — såsom synnerligen höga lefnadskostnader i orten eller prästerskapet åliggande skyldighet att duplicera eller med tjänstens skötande förenad synnerlig besvärlighet eller för prästerskapet eljest ökade utgifter — lönebelopp, som blifvit med tillämpning af förut omförmälda grunder beräknadt, finnas allt för ringa, må vid löneregleringens fastställande, där Konungen så pröfvar skäligt, sådant lönebelopp förhöjas» etc.

Det är således tydligt, att i sådana fall få de förut anförda minimibeloppen, 4,000 kronor och 2,500 kronor, icke vidare räknas för sådana. Ortens eller tjänstens beskaffenhet kräver på dessa ställen högre minimilön.

Sedan kommer § 6, hvilken handlar om den form för löneförbättring, som här är före. Denna paragraf säger, att präst, som tjänstgjort minst 10 år och tjänstgjort oförvitligt, skall få ålders-tillägg, så afpassadt att hans lön kommer upp i 500 kronor öfver minimibeloppet. Här hafva herr *Björck* och jag i vår motion påyrkat ett tillägg af den lydelsen, att i lönebeloppet skall i dessa

fall icke inräknas det lönetillägg, som enligt § 4 kan hafva tillagts tjänsten.

Såsom utskottet formulerat saken, skulle ålderstillägg tillgodokomma endast de präster, som stannat vid — om jag så må uttrycka mig — det vanliga minimibeloppet, men icke dem, för hvilka på grund af § 4, på grund af dessa särskilda förhållanden, man måst höja minimibeloppet. Vi kunna omöjligen finna detta rättvist. Om förhållandena på en ort äro sådana, att lönen där kan sättas till minimibeloppet för kyrkoherde 4,000 kronor, eller något litet däröfver, men på en annan ort äro sådana, att lönen på grund af där rådande förhållanden måst höjas till 4,500 kronor, för att vederbörande präst skall anses stå på samma utgångspunkt som prästerna på andra orter — det kan t. ex. vara ett sådant skäl, som att prästen i förra fallet har fri vedbrand, men i senare fallet icke har det, liksom det också kan tänkas bero på andra ekonomiska förhållanden — om saken är sådan, icke kan det då vara någon rättvisa i, att endast den förra befattningshafvaren men icke den senare skall få detta lilla ålderstillägg. Rättvisan fordrar naturligtvis, att båda två få rätt till samma ålderstillägg utöfver minimibeloppet, äfven om på grund af särskilda förhållanden i ena orten detta minimibelopp måst från början ställas något högre än i den andra.

Utskottets förslag är sådant, som om ortstillägg i allmänhet skulle förhindra rätt till ålderstillägg, men något sådant har aldrig, mig veterligt åtminstone, i någon lönereglering genomförts. Detta skulle likväl här blifva förhållandet, om man icke antager vår motion. Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till vår motion, d. v. s. att till § 6 i Kungl. Maj:ts förslag läggas följande bestämmelse: »I lönebeloppet skall i dessa fall icke inräknas det lönetillägg, som enligt § 4 kan hafva tillagts tjänsten.»

Herr Ekman: Den motion, hvarom här är fråga, har varit föremål för grundliga öfverläggningar inom utskottet, men utskottet har funnit sig böra afstyrka densamma.

Resonemanget i motionen går ut därpå, att tillägget enligt 4 paragrafen under alla omständigheter skulle vara att jämställa med ett ortstillägg, hvilket då skulle anses vara gifvet endast för att på grund af de högre lefnadskostnaderna eller andra särskilda omständigheter å den ena orten gifva prästen samma aflöningsförmåner där som en präst på annan ort, där dessa omständigheter icke förefinnas. Vidare utgår motionen från det betraktelsesättet, att lönen skulle anses vara uppdelad i grundlön eller lön enligt 3 paragrafen jämte ett särskildt tillägg enligt 4 paragrafen på samma sätt som åtskilliga andra löner äro uppdelade i lön och tjänstgöringspenningar. Men så är icke förhållandet. Dessa paragrafer angifva blott beräkningsgrunder, i följd hvaraf den lön, som framgår

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflönning.
(Forts.)*

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aftöning.
(Forts.)*

ur grunderna i såväl 3 som 4 paragrafen blir ett enda odeladt lönebelopp.

Detta tillägg enligt 4 paragrafen är icke att i regel jämställa med ortstillägg, ty enligt 4 paragrafen kan ersättning gifvas för med tjänstens skötande förenad synnerlig besvärlighet bestående till exempel däri att ett pastorat jämte moderförsamlingen har ovanligt många annexförsamlingar, eller att befolkningen däri är hopad på en plats, eller att den är af mycket rörlig beskaffenhet eller dylikt, allt förhållanden, som förorsaka mycket besvär för tjänsteinnehafvaren. Dessutom förekommer ersättning för med duplikationen förenadt besvär. Tillägget enligt 4 paragrafen kan således icke likställas med ortstillägg, utan är verklig lön.

Jag skall be att få belysa verkningarna af motionen genom ett exempel. Uti Skara stift finnes ett pastorat, benämndt Böne, som består af icke mindre än fem särskilda församlingar. Uti tre af dessa församlingar är meningen att anställa en komminister med kyrkobokföringsskyldighet. Kyrkoherden skulle själf ombesörja kyrkobokföringen i de två moderförsamlingarna om man så vill kalla dem. Nu innehålla bestämmelserna i 3 paragrafen, att i sådant fall får kyrkoherden beräkna fyllnadsbelopp för folkmängden i de två församlingar, där han ensam sköter själavården och kyrkobokföringen, och komministern får beräkna fyllnadsbelopp efter folkmängden i de tre andra församlingarna. I detta pastorat uppgår folkmängden i de bägge moderförsamlingarna tillsammans till blott 895 personer. Då invånareantalet icke uppgår till 1,000 personer, erhålles här intet tillägg för folkmängden. Kyrkoherden skulle alltså enligt beräkningssättet i 3 paragrafen få nöja sig med en lön motsvarande grundbeloppet eller 4,000 kronor. Men emedan pastoratet består af så många församlingar, kan man enligt 4 paragrafen till denna lön lägga ett särskildt belopp, utgörande ersättning för den ökade besvärlighet som därigenom uppstår för tjänsteinnehafvaren, ty därmed följer ett större antal kyrkostämmor, flera kyrko- och skolrådssammanträden än eljest o. s. v. Om man nu antager, att detta tilläggsbelopp enligt 4 paragrafen blir 300 kronor, skulle kyrkoherden i detta fall erhålla i lön inalles 4,300 kronor. Enligt herrar Björeks och Clasons motion skulle detta tillägg icke tagas i betraktande när man bestämmer gränsen för ålders-tillägget. Det gestaltar sig då så, om denna motion bifölles, att kyrkoherden skulle efter 10 års tjänstgöring få en grundlön på 4,000 kronor, i ålderstillägg 500 kronor samt i tillägg enligt 4 paragrafen 300 kronor, tillsammans 4,800 kronor. Om emellertid pastoratet icke varit deladt i så många småförsamlingar utan t. ex. i blott två, i hvilket fall man tänkt sig, att något tillägg enligt 4 paragrafen icke skulle i regel förekomma, och man vidare antager, att det i moderförsamlingen funnits en folkmängd på 2,000 personer, hade lönen för kyrkoherden blifvit likaledes i grundlön 4,000

kronor, tillägg enligt 3 paragrafen för en folkmängd på 1,000 personer 300 kronor, således äfven i detta fall 4,300 kronor. Ålders-tillägget skulle enligt motionen här icke kunna utgå med mera än 200 kronor. Utom dessa 200 kronor erhöles kyrkoherden alltså i lön 4,000 samt i tillägg 300 kronor, summa 4,500 kronor, i andra fallet blefve hans sammanlagda löneinkomst 4,800 kronor, oaktadt i bägge fallen tilläggen till grundlönen äro af precis samma natur, ehuru det ena är grundadt på folkmängdsberäkningen enligt paragraf 3 och det andra därpå att det stora antalet annexförsamlingar vållar besvär, då mycket folk där bor. Tilläggen äro, som sagdt af precis samma natur, men om motionens innehåll blefve lag, skulle det verka så, att i ena fallet blefve hela lönen efter 10 års tjänstgöring för kyrkoherden 4,500, i det andra fallet 4,800 kronor! Detta kan icke vara rättvist.

Nu skulle man ju helst kunna önska, att ålderstillägg beredes alla präster, och det önskemålet uttalas också i Kungl. Maj:ts proposition. Men de för handen varande tillgångarna äro så begränsade, att det låter sig icke göra, och man har därför för närvarande kunnat föreslå ålderstillägg endast åt de lägst aflönade tjänsteinnehafvarne. Det är naturligt, att den gräns, man därvid uppdrager, blir i viss mån godtycklig, men det kan icke hjälpas. I propositionen har man emellertid sökt draga gränsen så, att oegentligheter, sådana som de, hvilka skulle följa af motionen, icke skulle kunna uppkomma.

Ett bifall till motionen skulle dessutom i väsentlig grad öka kyrkoherdens utgifter. Jag har försökt göra ett öfverslag — man kan ju icke beräkna detta exakt — och jag har kommit till det antagandet, att utgifterna från kyrkofonden för ålderstillägg i följd af motionen skulle ökas med 150,000 à 175,000 kronor om året. För en sådan utgiftsökning saknas tillgångar. Man måste därför inskränka sig till Kungl. Maj:ts förslag, det kan icke hjälpas.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Stendahl: Då man tager del af utskottets vidtomfattande och mycket samvetsgranna arbete i denna fråga, måste man erkänna, att medlemmarna i utskottet från Första kammaren nedlagt ett oerhördt stort arbete på frågan. Man ser också tydligt, att de med stor samvetsgrannhet och hederlighet, i en nästan oröväckande grad, sökt sammanjämka meningarna, för att om möjligt i en kyrklig fråga kunna åstadkomma enighet. Detta är mycket förtjänstfullt och mycket aktningsvärdt, men på mig har hela detta ärendes behandling i utskottet gjort intryck af att hafva likhet med en marknad, där man säljer stutar, byter klockor och knifvar. När man inlåter sig på sådan handel, är det tyvärr nödvändigt, att man behandlar saken affärsmässigt, ty annars händer det lätt, att man gör samma erfarenhet som smålänningen gjorde,

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aftoning.
(Forts.)

— förlåt mig om jag stöter läns- eller landskaps patriotismen — då han och västgöten skulle byta knifvar. Det var så, att de ackorderade och ackorderade. Nu är västgöten en större affärsman än smålänningen, men smålänningen är också en klok karl, som utmärker sig för försiktighet. Då västgöten med många krumbugter sökte öfvertyga smålänningen att alla fördelarna blefve på hans sida blef smålänningen misstänksam och afböjde hela affären under yttrande: »Nej tack, du! Om jag fick din knif och min knif och tre daler till, lurade du mig lika väl.» Jag tror för min del att när vi stå inför afgörandet, och när vi bytt och krånglat, bli vi lurade lika väl! Det är icke längre fråga om ekonomiska värden, som man här byter med, och därför hade det varit önskligt, att Första kammarens ledamöter i utskottet hade mera förstått sig på handel och vandel när det är fråga om byte. De hafva, utan att jag vill klandra dem utan tvärtom berömma dem för deras öppenhet och för deras försök att på ett ideelt och fint sätt få ett enhetligt resultat till stånd, förbisett handeln, marknadshandeln. Det kommer nog att visa sig vid sammanjämkningen, att de knipslugaste, om jag så får säga — ja förlåt, det är kanske ett otillbörligt uttryck — de förståndigaste, de som begripit att energiskt drifva handel, få största vinsten.

Man säger här i fråga om den Clasons-Björckska motionen, att den innebär rättvisa. Ja! — och därför skulle enligt utskottets förslag de lägst aflönade beredas en minskad förmån. Men jag vill fråga: Då motionen afser att bringa dem, som för ökade besvärigheter i tjänsten behöfva ersättning, någon godtgörelse härför, är det då rimligt och rätt att sedan, när det blir fråga om att dessa skola få ålderstillägg, bestämma, att de icke skola ha ersättning för det ökade besväret i tjänsten utan det skola de själfva betala? Jag skall icke länge upptaga kammarens tid med att orda härom, men när jag sundt ser på saken, förekommer det mig alldeles galet, att ehuru man erkänner det berättigade att gifva en tjänsteman hvilken som helst, vare sig en präst eller en annan, ersättning för ökade besvärigheter i tjänsten, så, när han tjänat en viss tid och gjort sig förtjänt af ålderstillägg, säger man: ja, ålderstillägg skall du få, min vän, men då skall du själf svara för de kostnader, du kan hafva för den ökade besvärigheten i tjänsten! Jag vill lägga kammaren på hjärtat, att detta måste vara orättvist och äfven om det vore klokt, att vid en sammanjämkning med Andra kammaren offra motionärernas fordran, få vi icke gå ifrån rättvisan. Låt oss hålla oss till den. Det är, säkerligen, den grund, på hvilken hvarje lagförslag måste byggas. Dessutom bör det väl också vara litet sundt förnuft i hvilka fordringar man ingår på.

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr vice talmannen: Den talare, som försvarade utskottets hemställan, anförde, såvidt jag förstod, hufvudsakligen två skäl till stöd för denna. Det sista — och det var väl det viktigaste — var, att ett bifall till motionen skulle vålla ökade anspråk på kyrkofonden, och dessa skulle denna icke kunna tillfredsställa. Dock tycker jag knappast, att denne talare skulle ha kommit med det skälet, då han varit med om att, ehuru han själf skrivit det ursprungliga förslaget angående kyrkofonden, i utskottet från fonden afföra 330,000 kronor om året. Hvarför ha herrarna gjort det, då kyrkofonden så väl behöfde denna summa för att tillmötesgå oemotgängliga anspråk och kraf?

Det först anförda skälet för utskottets hemställan var det, att man icke kan betrakta det tillägg, som skulle kunna erhållas enligt § 4 såsom motsvarande hvad vi vid andra aflöningar kalla ortstillägg, därför att detta tillägg enligt 4 § utginge icke blott för dyrare lefnadskostnader på en ort utan också för det ökade arbete, som uppstode, emedan det i pastoratet fanns flera församlingar. Då får jag fråga talaren och utskottets ledamöter i öfrigt: hvarför ha herrarna då flyttat in detta främmande moment i 4 paragrafen? Hvarför ha herrarna icke låtit det kvarstå såsom ett tillägg till 3 paragrafen? Men icke är det att handla rätt, när man flyttar öfver denna bestämmelse till 4 § och sedan säger: därför att vi placerat bestämmelsen där, skola vi icke kunna tillmötesgå dessa äskanden?

Frågan som nu debatteras är mycket enkel, och jag skall ställa fram den i all sin enla klarhet.

Enligt § 4 kan det på grund af hvarjehanda omständigheter inträffa, att en kyrkoherde i en församling får 4,500 kronor och att en kyrkoherde i en annan församling får blott 4,000 kronor om året. Man anser, att en löneinkomst af 4,500 kronor på det förra stället motsvarar 4,000 kronor på det senare, detta på grund af åtskilliga förhållanden. När så fråga blir om ålderstillägg, säger man: kyrkoherden på det senare stället skall ha ålderstillägg, men det skall icke ges åt kyrkoherden på det förra, därför att han redan kommit upp till 4,500 kronor där.

Mina herrar! Är det någon rättvisa däri, att, om man bestämmer, att en kyrkoherde skall ha en lön på 4,500 kronor i församlingen A., för att han därigenom må få lika stor lön som kyrkoherden i B., kyrkoherden i B. skall få åtnjuta ålderstillägg men så icke kyrkoherden i A.? Det är icke någon rättvisa uti att så argumentera!

Jag anhåller att få yrka bifall till motionen.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande föreliggande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock, af herr Clason, att

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

paragrafen skulle godkännas med följande tillägg i slutet. »I lönebeloppet skall i dessa fall icke inräknas det lönetillägg, som enligt 4 § kan hafva tillagts tjänsten».

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Clasons yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

7—10 §§.

Godkändes.

11 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

(enligt Kungl. Maj:ts förslag:) (enligt utskottets förslag:)

1. Lön till kyrkoherde och komminister skall medelst prästerskapet i pastoratet anslagna aflöningstillgångar äfvensom församlingsafgifter, på sätt i 19 § sägs, af pastoratet gäldas och af vederbörande kyrkoråd kvartalsvis utbetalas.

2. Fri bostad skall beredas kyrkoherde och komminister genom upplåtelse till honom af prästgård, hvarom i ecklesiastik beställsordning sägs.

Finner Konungen på grund af särskilda omständigheter hinder möta mot dylik upplåtelse, åligger det pastoratet att till vederbörande tjänsteinnehafvare, där icke bostad, hvarmed tjänsteinnehafvaren åtnöjes, eljest af pastoratet beredes honom, gälda hyresersättning med belopp, som af Konungen med hänsyn till de i orten rådande förhållanden pröfvas skäligt.

3. Fri skjuts för resa till allmän gudstjänst äfvensom till kyrkostämmor samt kyrko- och skolrådssammanträden skall, då väglängden uppgår till minst två kilometer, beredas vederbörande tjänsteinnehafvare sålunda, att förbehåll därom göres vid löneboställes utarrendering. Möter hinder härför, åligger det pastoratet att för skjuts, som nu är nämnd, till tjänsteinnehafvaren utgifva ersättning med belopp, som af Konungen i enlighet med de i orten rådande

3. Ersättning för skjuts för resor i tjänsteärenden skall, i den mån sådant pröfvas erforderligt, till vederbörande tjänsteinnehafvare utgå ur kyrkofonden med belopp, som af Konungen, i enlighet med de i orten rådande förhållanden, vid löneregleringens fastställande bestämmes. Berörda ersättning må icke i något fall öfverstiga 250 kronor årligen.

de förhållanden bestämmes och af kyrkorådet med de i 1 mom. omnämnda aflöningsmedel gäldas i enahanda ordning som om lön är stadgad.

Bidrag till bestridande af kostnaden för skjuts i andra tjänsteärenden skall, i den mån sådant prövas erforderligt, ur kyrkofonden utgå med belopp, som Konungen vid lönereglerns fastställande bestämmer.

4. Ved och brännstof till husbehof äger vederbörande tjänsteinnehafvare efter Konungens bestämmande, afgiftsfritt, men på egen bekostnad, bekomma å löneboställe, när tillgång därtill finnes.

Herr Markgren: I denna paragraf har Kungl. Maj:t föreslagit bland annat, att »fri skjuts för resa till allmän gudstjänst äfvensom till kyrkostämmor samt kyrko- och skolrådssammanträden skall, då väglängden uppgår till minst 2 kilometer, beredas vederbörande tjänstinnehafvare sålunda, att förbehåll därom göres vid löneboställes utarrendering», samt vidare, »att bidrag till bestridande af kostnaden för skjuts i andra tjänsteärenden skall i den mån sådant prövas erforderligt, ur kyrkofonden utgå med belopp, som Konungen vid lönereglerns fastställande bestämmer».

Häri har utskottet nu vidtagit den ändring, att utskottet föreslagit: »Ersättning för skjuts för resor i tjänsteärenden skall, i den mån sådant prövas erforderligt, till vederbörande tjänstinnehafvare utgå ur kyrkofonden med belopp, som af Konungen i enlighet med de i orten rådande förhållanden vid lönereglerns fastställande bestämmes. Berörda ersättning må icke i något fall öfverstiga 250 kronor årligen.»

Den af utskottet vidtagna förändringen innebär således, att i stället för fri skjuts i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag lämnas en ersättning af högst 250 kronor om året. Denna förändring är enligt mitt förmenande ingalunda välbetänkt, särskildt om man tänker på förhållandena inom församlingarna i de norrländska stiftet. För att belysa detta kunde jag väl anföra en del siffror. Jag vill dock icke trötta herrarna med allt för mycket i den vägen, men jag kan icke underlåta att här göra åtskilliga erinringar. Det finnes församlingar i Norrland, som till sin areal hvar för sig äro större än hela Kalmar stift, ja, åtskilliga, som till och med äro till arealen vidsträcktare än Skara eller Strängnäs stift. Prästerskapet inom många församlingar — jag talar här icke om de lappländska församlingarna, utan om församlingar inom Norrbottens och Vesterbottens nedre bygder och delvis i Ångermanland — kan

*Lagförslag
om reglerin
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

hafva resor att göra från sitt hem ut i församlingen på 5 till 8 à 10 mil. Jag är skyldig att tala ödmjukt och utan anspråk om det stånd, jag tillhör, och om mina ämbetsbröder. Men jag vågar erinra därom, att prästerna hafva stått och stå fortfarande såsom den svenska kulturens bärare i våra nordliga gränstrakter på samma gång som de äro religionens. Och om de för framtiden skola förblifva detta, få de icke sitta hemma utan måste resa ut i församlingarna till de särskilda byarna och så utföra sina ämbetsgärningar. Då undrar jag, mina herrar, om herrarna kunna tänka, att man kommer långt ut på resor i församlingar af den nämnda vidsträckta omfattningen, helst skjutslegan ofta på många ställen är synnerligen högt uppdrifven, med enbart ett årligt reseanslag af 250 kronor?

Men, säger man, resor förekomma väl icke så ofta däruppe? Jo, såsom ett allmänt omdöme vill jag uttala: resor äro synnerligen vanliga. Visserligen kunna förhållandena ställa sig något olika i olika församlingar, men i allmänhet torde man få säga, att resor mycket ofta förekomma. Till bestyrkande häraf skulle jag kunna nämna ett och annat ur egen erfarenhet, t. ex. att det, efter hvad förda anteckningar utvisa, inträffat, att jag haft att göra sjukbesöksresor från omkring en half till tre mils vägsträcka från mitt hem till ett antal af 23 under en månad. En komminister i min grannförsamling hade, enligt hvad hans anteckningsbok utvisade, under en månads tid företagit mellan 30 och 40 dylika sjukbesöksresor. Och detta är ingenting, som beror på några inträffade epidemiska sjukdomar, utan det är förhållanden, som här och hvar åter och åter upprepa sig. Till dessa sjukbesöksresor komma ytterligare resor för bibelförklaringar, besök vid skolor o. s. v.

Jag vet visserligen, att utskottet har beräknat bland annat, att ersättning för skjuts, åtminstone till en del, skall anses ligga i den lönefyllnad, som enligt det nya lagförslaget tillkommer prästerna efter församlingarnas areal. Jag gifver denna beräkning ett visst erkännande, men på samma gång kan jag icke annat än uttala, att det varit önskvärdt, att denna lönefyllnad eller rättare den del af densamma, som beräknas såsom en ersättning för resekostnaderna, blifvit särskildt afsatt, så att däraf bildats en skjutsregleringsfond, från hvilken hvarje präst hade kunnat erhålla ersättning för sina utlägg vid resor. På sådant sätt hade den i lönefyllnaden ineliggande ersättningen för resorna kommit att utgå efter de resor, hvarje prästman verkligen gjort, och icke såsom nu till lika belopp, vare sig att man af en eller annan omständighet sitter hemma eller om man är ute i arbetet. Om så skett, hade man ej heller behöft befara, hvad man nu måste befara, att omkostnaderna för resor skola komma att trycka synnerligen ojämnt och orättvist, kanske tyngst mängen gång på de svagast aflönades

skuldror. Komministrarna, som på grund däraf, att de i regel icke äro sysselsatta med expeditionsgöromål, hafva tillfälle att mera vistas ute i församlingen och blifva mera anlitade för dylika resor, komma ofta att härför få göra större utlägg än kyrkoherdarna, och dock veta vi, att komministrarna få beräkna lönefyllnad per areal med 50 % lägre belopp än kyrkoherdarna. Såsom utskottets förslag här föreligger, kan jag icke annat än finna, att skjutsfrågan är löst på sådant sätt, att utskottet gifvit stöd åt håglöshet och tröghet i fråga om församlingsarbetet, ty i samma mån som en präst håller sig hemma, spar han in något af lönefyllnadsbeloppet; och, herr talman, jag undrar, huruvida en sådan lösning är lämplig. Jag tänker, att vi präster, lika väl som andra, hafva nog många fiender, hörande till tröghetens och håglöshetens släkte, som det gäller att bekämpa, utan att en dylik fiende också skall döljjas i vårt lönesystem. Härtill kommer en annan omständighet. I alla löneruleringsinstrument, som äro gällande för Luleå stift och i åtskilliga af dem, som äro gällande i Härnösands, finnes inryckt den bestämmelsen, att »till de förrättningar, hvilka präst på anmodan verkställer utom kyrkan eller sitt hemvist, skall han varda hämtad och därefter till sin bostad återförd». Här i utskottets betänkande finner jag ingen antydning om något sådant hvarken i motiveringen eller i själfva lagförslaget. Man kunde då tänka, att prästerskapet skulle vara skyldigt att bestrida kostnaderna för alla resor till tjänsteförrättningar, hvartill de inkallats af enskilda församlingsmedlemmar såsom t. ex. barndop, bröllop eller sjukbesök. Men om så skulle vara fallet, ökas naturligtvis kostnaderna ytterligare för prästerskapet.

För min del skulle jag icke, såsom jag antydde, hafva haft något emot, att en sådan anordning vidtagits, att ur de medel, som äro beräknade att utgöra lönefyllnad efter arealen räknadt, något belopp hade afdragits och fått ingå till en skjutsregleringsfond, från hvilken ersättning för resorna kunnat erhållas. Men såsom frågan för närvarande ligger tror jag, att detta icke kan genomföras.

Däremot bör det här föreslagna beloppet 250 kronor höjas. Jag har därför, herr talman, det yrkandet att här göra, att i 11 § af förevarande lag i stället för 250 kronor må insättas 500 kronor.

Herr Hammarskjöld: Frågan om ersättning för skjuts är en af de allra svåraste, som förekommit, när det nu gällt att reglera prästerskapets aflöning. Och det har varit å bane olika förslag, och ingenting har egentligen funnits tillfredsställande. Nu vill jag visst icke säga, att det förslag, som utskottet framburit, är lyckligt. Det är nämligen resultatet af en kompromiss, det som så mycket annat. Det mötte ifrån andrakammarhalfvasidan ett alldeles kom-

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

pakt motstånd att få frågan löst på det sätt, som Kungl. Maj:t föreslagit. Och det fanns röster som yrkade på, att ingen ersättning alls skulle lämnas för skjuts, därför att lönerna voro så rundligt tilltagna, att prästen kunde själf betala sin skjuts. Under sådant förhållande hade vi från denna kammare till slut ingenting annat att göra än att taga en mager förlikning, och den förlikningen gick ut på en ersättning af högst 250 kr., som Kungl. Maj:t skulle kunna bevilja. Jag medger, som sagdt, att det är en mycket klen ersättning, och särskildt hvad beträffar de norrländska pastoraten eller de mycket stora pastoraten i allmänhet, ligger det alldeles i öppen dag, att 250 kr. om året icke kunna utgöra ersättning för alla en prästs resor i tjänsteärenden. Men, såsom den siste ärade talaren redan erkänt, hänsyn är ju redan i viss mån tagen till ersättning för skjuts däruti, att en stor areal inom ett pastorat ökar inkomsten för prästen och kan, om pastoratet är mycket stort, öka inkomsten ganska betydligt; och det kan icke förnekas, att man måste räkna så, att bland de besvärligheter, hvarför ersättning skall utgå på grund af den stora arealen, ingår kostnaden att förflytta sig inom pastoratet. Den ersättningen kommer ju särskildt att i de stora norrländska pastoraten uppgå till afsevärda belopp, så att på det viset utjämnas ju något den annars alltför stora skillnaden. Hvad däremot beträffar pastoraten nere på slättbygden med liten areal och liten folkmängd, kan jag icke tänka mig, att ersättningen för skjuts per år ens skall behöfva uppgå till det belopp af 250 kronor, som här är föreslaget. Den siste talaren talade mycket varmt om, att det ligger fara uti att prästen, om han sättes i trångmål med afseende på ersättningen för skjuts, skall frestas till att icke taga sitt ämbete så nitiskt, som han annars skulle göra. Och det ligger en viss sanning uti de orden, det kan jag icke förneka. Men jag undrar ändå, om man icke kan tänka sig, att prästens villighet att resa ut i församlingen i andra än rena tjänsteförrättningar, nämligen på sådana förrättningar, som afse själavård, hållande af bibelförklaringar m. m., i viss mån mötes af församlingens villighet att därvid hjälpa prästen med afseende på skjuts. Efter hvad som i utskottet meddelades, är det inom pastoraten i öfre Norrland i alla konventioner intagen den bestämmelsen, att prästen skall hafva skjuts vid alla sjukbud. Jag föreställer mig, att icke skall befolkningen, i synnerhet om den står i ett godt förhållande till prästen, vilja sätta honom i trångmål med afseende på möjligheten att förflytta sig i så angelägna ärenden som sjukbesök, bibelförklaringar eller liknande.

Nu har den siste ärade talaren föreslagit, att beloppet 250 kronor skulle höjas till 500 kronor. Huru gärna jag än skulle vilja vara med om det och inom utskottet yrkat på ett högre belopp än 250 kr., anser jag mig för min del bunden af den öfverenskommelse, den förlikning, som inom utskottet ingåtts om att man

skulle ena sig om 250 kr., och jag måste därför yrka bifall till utskottets förslag.

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

Herr Sörensson: De båda föregående talarna hafva framhållit, att genom ersättningen för arealen prästen är i någon mån ersatt för tjänsteresorna, och det må nu vara riktigt. Men jag skall be att få fästa uppmärksamheten på, att det äfven kan gifvas rätt långa tjänsteresor, där ingen ersättning alls förekommer för arealen. Jag känner många pastorat i södra Sverige, där arealen icke utgör 100 kvkm., men där det kan ändå vara 8—10—12 km. från prästbostället till annexkyrkan. Jag har själf ett pastorat med ungefär litet öfver 8 km. mellan kyrkorna, och här är icke någon areal alls, hvarför ersättning utgår. Såsom jag framhållit i min reservation just med afseende på skjutsen, uppgå de vanliga resorna för en präst, predikoresorna, till 66 om året, och om man beräknar 3 kronor för hvarje resa, hvilket icke är högt, har jag bara för predikoresorna att utgifva 198 kr. För alla andra resor till kyrkostämmor, kyrko- och skolrådssammanträden, skolexamina och husförhör samt vid sjukbesök, har man således högst 52 kr. att räkna med, och det kan hvar och en förstå, att det beloppet räcker icke. Sålunda den omständigheten, att det på vissa håll kan gifvas någon ersättning på grund af arealen för tjänsteresor gäller visst icke öfverallt. Jag har yrkat i utskottet, att beloppet måtte höjas, och jag anser mig icke bunden, därför att jag icke har direkt reserverat mig i denna punkt, men då jag gjort det, med afseende på tjänsteresorna i en annan punkt och framdragit de förhållanden, jag här nu anmärkt, så anser jag mig vara berättigad till att instämma i det yrkande, som är gjordt af herr Markgren, att det må insättas i denna punkt i utskottets förslag i stället för »250» kronor »500» kronor, ty gör man icke detta, är det alldeles omöjligt att bereda prästerskapet någon skäligen ersättning för skjuts. Det kan hända, att det blir hardt när omöjligt för prästen att få skjuts, och i synnerhet om man vet, att prästen skall hafva skjuts, så kunna de begära nästan hvad som helst.

Jag yrkar bifall till herr Markgrens förslag.

Herr Ekman: Detta är en af de svåraste och viktigaste punkter, som vi öfver hufvud taget kunna diskutera i detta lagförslag. Jag skall be att få erinra något om historiken, om jag så får säga, rörande denna skjutsersättningsfråga.

Öfver det betänkande, som var uppgjordt, hördes särskilda sakkunniga från kamrarna, nämligen de, som undertecknat den promemoria, som åtföljer betänkandet. Vid öfverläggning med dessa sakkunniga framfördes genast från deras håll det yrkande, att all ersättning för skjuts skulle strykas. Emellertid lyckades man få det medgifvandet, att fri skjuts för resor till allmän gudstjänst,

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

äfvensom till kyrkostämman samt kyrko- och skolrådssammanträden, skulle beredas tjänsteinnehafvaren sålunda, att förbehåll därom gjordes vid löneboställes utarrendering. Det skulle sålunda icke blifva någon direkt utgift för församlingen, men arrendatorn skulle kunna förpliktas att i nämnda inskränkta omfattning lämna skjuts. Kungl. Maj:t upptog sedan i sitt förslag detta, men tillade, att ersättning för skjuts i andra tjänsteärenden skulle kunna beredas genom anslag från kyrkofonden. Inom utskottet hafva förhandlingarna på denna punkt varit ytterst svåra, men vi hafva dock kommit till en sammanjämkning, som måste anses, i stort sedt, tillfredsställande. Det har varit svårt att åstadkomma den, och jag fruktar, att om man sviker på denna punkt och icke honorerar öfverenskommelsen, kan det hafva mycket betänkliga konsekvenser. Vi hafva erfarenhet af att föregående förslag till ordnande af prästerskapets aflöning hafva vält på en ganska liten tufva, och jag fruktar, att här ligger en sådan tufva.

När man bedömer föreliggande fråga, måste man taga i beaktande alla de särskilda förhållanden, som där finnas, men som ännu icke äro fullständigt framhållna. Man måste erinra sig, att den föreslagna ersättningen af 250 kronor icke är hela ersättningen för skjutsbesväret, ty först och främst är ersättningen för ökad areal i väsentlig mån en ersättning för skjuts. Vidare ha vi ersättningen för duplikation, som skulle betalas med ett belopp beräknat efter 10 kr. för hvarje predikodag. Däri ligger också en ersättning för skjuts. Än vidare uttalas i betänkandet, att det tillämnats, att arrendatorn af ett boställe skall öfverallt, där det är möjligt, förpliktas att lämna skjuts efter en måttlig taxa, hvarom skulle öfverenskommas, när bostället utarrenderas. Allt detta sammanlagdt gör, att beloppet 250 kronor måste betraktas icke såsom full skjutsersättning utan såsom ett fyllnadsbelopp till åstadkommande af tillräcklig ersättning.

Jag skall be att få taga ett exempel från herr Markgrens eget pastorat, Byske. Förhållandet är, att Byske har en ganska stor areal, dock visst icke den största. Det ges många pastorat, som äro större. Arealen är där 1,095 kvkm. Där tjänstgöra en kyrkoherde och två komministrar. Kyrkoherden får då enligt förslaget på grund af arealen 500 kronor. Dessutom kan han enligt denna paragraf få 250 kronor, således tillsammans 750 kronor. Komministrarerna skulle hvardera bekomma enligt förslaget i ersättning för arealen 250 kronor och kunna dessutom hvardera enligt denna paragraf få ytterligare 250 kronor, summa 500 kronor för hvar. Räknar man ihop dessa skjutsersättningar till kyrkoherden och de två komministrarerna, utgör summan däraf 1,750 kronor. Om jag nu beräknar, att i detta pastorat en resa förekommer hvarje dag hela året om, med undantag af helgdagarna, blir det 305 resor på året. Om jag i medeltal beräknar hvarje resa till 5 kronor, kom-

mer jag till en summa af 1,525 kronor i skjutskostnader. Men ersättningen för skjuts uppgick sammanlagdt till 1750 kronor. Jag kan icke förstå, att dessa ersättningar skola vara för lågt tilltagna. På slättbygden, där ersättning för arealen icke förekommer, gifves i stället ersättning för duplikation, hvori ingår ersättning för skjuts. Och i allmänhet torde, såsom herr Hammarskjöld nämnde, 250 kronor vara tillräckliga för de små pastoraten på slättbygden.

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aftöning.
(Forts.)*

Jag medger, att här är det svårt att försvara utskottet på denna punkt, då man så gärna vill, att prästerna skola hafva det så bra som möjligt, men jag kan icke tro annat, än att den af utskottet föreslagna ersättningen, utom möjligen i undantagsfall, skall blifva tillräcklig. Då härtill kommer, att jag tror, att det blir mycket svårt att föra igenom förslaget i det hela och få en tillfredsställande sammanjämkning, om man icke vidhåller utskottsledamöternas öfverenskommelse på denna punkt, skall jag vördsammt be, att kammaren ville bifalla utskottets förslag, till hvilket jag yrkar bifall.

Herr vice talmannen: Det gör mig verkligen ondt om våra ledamöter i det särskilda utskottet, ty nog hafva de gjort, hvad de kunnat göra. De skola nu försvara det, och det göra de rätt i, och de försvara det med så stor styrka, som de kunna, men det är naturligtvis icke möjligt att kunna försvara somliga saker, som äro oförsvarbara. Så är det i fråga om denna punkt. Det är jag förvissad om, att de båda herrarna i utskottet, som här yttrat sig, i sitt hjärta gifva mig rätt i.

Hvad är här förslaget? Jo, att en präst själf skall besörja skjutsen för sig. Boställsordningen gör det omöjligt för honom att själf hålla häst. Han kan sålunda icke besörja sin skjuts genom att skjutsa sig själf. Alltså måste han hafva någon att skjutsa sig. Men det är icke någon bestämmelse, som ålägger någon att skjutsa honom, och det finnes församlingar, och det gäller särskildt våra skånska församlingar, där jag försäkrar herrarna, att det är ingen, som vill skjutsa. Nu säger man: »åjo, om man gifver dem 250 kronor, kunna de nog reda sig». Tro herrarna, att man kan få en hemmansägare i ett af våra sydsåkanska pastorat, där skjutsen dock är lindrigast, att skjutsa prästen för 250 kronor om året till kyrkan och i de oundvikligaste tjänsteärendena? Det finnes där icke en, som gör. Jag skall taga ett exempel, som är så färskt som från i dag. I ett af de till arealen minsta pastoraten i närheten af Lund, där det är väl $\frac{1}{4}$ mil mellan de båda kyrkorna, är det i arrendekontraktet ålagdt arrendatorn att skjutsa kyrkoherden i tjänsteärenden. Prästen har aldrig fordrat eller begärt annan skjuts än mellan kyrkorna på söndagen. Han har aldrig tagit skjuts i anspråk till skolorna, utan dem har han gått till.

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflönning.
(Forts.)

Nu har arrendatorn blott för den skjutsen upprepade gånger försökt att erbjuda 400 kronor till någon, som ville skjutsa, men han har icke kunnat fått någon till det. Och så tro herrarna, att det är möjligt att få skjuts för prästen för 250 kronor! Det är fullkomligt orimligt, om det skall vara verklig ersättning.

Hur hade det bort ordnas med skjutsen, om man eljest gjort upp löneregleringen för prästerna någorlunda med samma hänsyn, som man annars brukar ha, när man gör upp löneregleringar? Jo, då hade man gjort, såsom det föreslagits från åtskilliga domkapitel, i utarrenderingen af boställena undantagit till exempel 15 tunnland, som gjort det möjligt för kyrkoherden att själf hålla sig häst. Det ville man icke därför, att då skulle det behöfts en byggnad till för pastor.

Ett annat sätt att ordna saken är det, som Kungl. Maj:t föreslagit i sin proposition, och det är också det närmast mest acceptabla. Men detta har man i utskottet förkastat.

Ett tredje sätt hade varit, att man hade uti boställsordningen infört en bestämmelse om, att vid utarrendering af bostället arrendatorn skulle hafva skyldighet att bestå ämbetsskjuts. Siste talarren sade, att det var sagdt något därom i motiveringen. Ja, det är det, men hvad tro herrarna, att en fras i motiveringen i detta fall betyder? Hvad blir följderna, om hvad här är skrifvet, blir lag? Jo, prästerskapet blir i sin tjänsteutföring fullständigt beroende af den ena eller andra församlingsbon, och i många fall blir det för honom så godt som omöjligt att skaffa sig skjuts. Möjligheterna ökas, om man betalar dubbelt, och därför är det dock en förbättring, om man bifaller herr Markgrens yrkande.

Och hvad blefve en annan följd af utskottets förslag? Jo, att man lägger ganska svåra hinder för prästerna, särskildt i de vidsträckt församlingarna, för all den verksamhet, som dem icke äro rent legalt ålagda. Och det veta herrarna, att för hvarje år, som går, göres det större anspråk, eller bör det ställas större anspråk på prästen att icke inskränka sin verksamhet till det legalt uttagbara. Nu för tiden bildas så många former för verksamhet, ungdomsföreningar etc., där man vill hafva prästerna med. Och det blir alltmer nödvändigt, att prästerna icke sitta och vänta i kyrkan eller bostället på församlingsborna utan i stället söka upp dem hvar och en på sin ort, hvilket de omöjligen kunna göra, om de icke få skjuts. Därför, om jag också vill erkänna, att det kan vara bekymmersamt för våra utskottsledamöter att godtaga en förändring på denna punkt, anser jag att frågan är utaf den ofantligt stora betydelse, att det icke kan komma ifråga annat, än att jag måste yrka bifall till herr Markgrens förslag.

Herr Bellinder: På grund af den erfarenhet jag såsom mångårig domkapittelledamot har i afseende på den nu afhandlade skjuts-

frågan, kan jag icke annat än uttala mina betänkligheter mot det förslag rörande densamma, som framlagts af utskottet. Det är tydligt, att det föreslagna maximibeloppet, 250 kronor, i de flesta fall icke motsvarar de kostnader, som en präst får underkasta sig för att skaffa sig skjuts. Helt annat har det varit hittills, då prästen varit innehafvare af boställe och har haft egna hästar att tillgå för sin skjuts. Frågan har då varit tämligen lätt att lösa, men det har visat sig, att vid ledigheter, då man skolat bortarrendera boställena och förbehållit skjuts af arrendatorn åt vikarien, just denna skjutsfråga lagt stora hinder i vägen för bortarrenderingen. Det har varit så på många ställen i Göteborgs stift, att det, äfven där det icke varit vidare stora afstånd till kyrkorna, det varit svårt att få en arrendator med honom ålagd skyldighet att lämna fri skjuts vid tjänsteresor. Och ofta har bostället måst utarrenderas blott med skyldighet för arrendatorn att hålla skjuts i tjänsteärenden för vikarien, ehuru man eljest kunnat få ett rätt afsevärdt belopp i arrende för bostället. Och det är tydligt, att när man nu tänker aflöna våra präster med löner, som icke tåla någon vidare afprutning, och då de ej som förut bli i tillfälle att hålla egna hästar, det är obilligt att ålägga dem att själfva skaffa sig skjuts i tjänsteärenden mot den ersättning, som här bjudes. Härigenom bryter man ock mot den grundsats, som tillämpas med afseende på andra statens tjänstemän, nämligen att, om de få företaga tjänsteresor, så hafva de rätt att få ersättning därför.

Huru svårt det än kan blifva för utskottsmedlemmarna i denna kammare att härför vinna gehör hos utskottsmedlemmarna från Andra kammaren, måste jag dock, i likhet med ett par föregående talare, yrka på att detta skjutsersättningsbelopp höjes. Men jag för min del finner, att, äfven om detta belopp, som de föreslagit som maximum, 500 kronor, icke är öfverflödigt stort, så är det dock mer eller mindre godtyckligt. Jag anser, att frågan löses på ett mera tillfredsställande sätt enligt Kungl. Maj:ts förslag. Jag anholder därför, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i föreliggande paragrafs 3 mom.

Grefve Wachtmeister, Hans: Jag ber att få yttra endast några få ord.

Erfarenheten har tydligt ådagalagt, att prästlöneregleringsfrågan är förenad med utomordentliga svårigheter. Två föregående förslag hafva ju fallit. Det är naturligt, att det är många ömtåliga frågor, som i sammanhang med den måste vinna sin lösning. Till de ömtåligaste af dessa hör utan tvifvel skjutsfrågan. Vi hafva från prästerligt håll hört framhållas, att det är en känslig sak för prästerskapet, och vi hafva erfarit i utskottet, att det är en lika känslig sak för församlingarnes representanter. Jag tror, att vi ledamöter i utskottet, hafva den bestämda uppfattningen att, om

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

herr Markgrens eller herr Bellinders förslag skulle antagas af Första kammaren, hafva verkligen de gynnsamma utsikter, som finnas att komma öfverens om lösningen af prästlöneregleringsfrågan, väsentligt förminskats. Svårigheterna att ordna skjutsfrågan för prästerna, sedan boställena blifvit indragna äro icke små, men det kan väl ändå ställas på någorlunda tillfredsställande sätt. Naturligtvis måste församlingarna komma att inse, att prästerna behöfva skjuts, så att det ställes bra för dem, och utskottet har, sid. 38, framhållit lämpligheten af att i den särskilda författning, som Kungl. Maj:t i administrativ väg kommer att utfärda, blifva inrymda bestämmelser af innehåll, att i arrendeaftalen skola prästernas behof af skjuts tillgodoses. Vi få hoppas, att det kommer att lända till ett tillfredsställande ordnande af skjutsfrågan.

Jag ber att få lägga kammaren på hjärtat att besinna, att om kammaren bifaller något af de utaf mig nyss nämnda yrkandena, det står i vida fältet, huruvida en öfverenskommelse i denna segslitna, svårlösta fråga kan uppnås.

För min del yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Berggren: Jag skulle kanske icke yttra mig i denna sak, men kan icke underlåta att till stöd för de uttalanden, som här gjorts från prästerlig sida, omtala vissa förhållanden, som äga rum i öfre Norrland. Jag vet icke, om jag därför, på grund af hvad den siste ärade talaren framhöll, att hela förslaget kunde falla, vågar göra något yrkande. Men ändå, i den församling, där jag är bosatt, finnes en kyrkoherde och två komministrar, af hvilka komministrarna, snart sagdt, ständigt resa i den jämförelsevis stora socknen — stor, jämfördt med förhållandena här nere, men icke stor i förhållande till öfriga socknar däruppe. Den är af fyra å fem mils längd och af två mils bredd, förutom skärgården. Som sagdt, en af dess två komministrar är ständigt i farten, och kyrkoherden var det så länge han orkade, men nu är han 86 år gammal och måste hålla sig hemma. Dessa resor företagas icke allenast för skolinspektioner, för hållande af gudstjänster och andaktsöfningar, utan jämväl för hållande af nykterhetsföredrag samt att på inbjudan närvara vid fäster, som arrangeras af föreningar i sedliga syften. Sådana föreningar finnas numera snart sagdt i hvarje by. Följden har ock blifvit, att främmande sekter haft svårt att vinna insteg inom församlingen, och förhållandet mellan prästerna och allmänheten varit synnerligen godt. Detta hade naturligtvis icke kunnat blifva förhållandet, om icke prästerna icke gjort stora insatser och företagit dessa ständiga resor för att vaka öfver allt som tillhör deras område. Skulle skjutsersättningen nu bestämmas till 250 kronor om året, vore detta icke någon ersättning, som motsvarade de kostnader, som föranleddes af deras resor. Men trots denna låga ersättningssumma kan den medföra en fara,

nämligen att allmänheten, för hvilken 250 kronor är ett högt belopp och under förmenande att prästen redan har ersättning för resor, kommer att undandraga sig alla uppoffringar för prästens personliga närvaro hos dem vid tillfällen af förenämnda slag. Och detta vore enligt min åsikt mycket att beklaga. — Prästerna i stora församlingar måste resa, om de vilja behålla det prästerliga inflytandet oskadadt, och därför anser jag detta förslag om 250 kronors ersättning vara i hög grad otillräckligt.

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

En talare nämnde, att 5 kronor per resa vore en skälig ersättning. Vilja herrarna verkligen resa 3 à 4 mil för 5 kronor? Jag tror, att det icke blir många, som göra det. Jag vågar icke göra något yrkande, men har velat framhålla detta till stöd för det uttalande, som gjorts af herr Markgren.

Herr vice talmannen: Jag tager för afgjort, att det icke finnes någon ledamot i kammaren, som icke tog starkt intryck af grefve Wachtmeisters yttrande, och det är ju en allvarlig sak att uppträda däremot. Men det är väl intet tvifvel om att båda kamrarna komma att fatta olika beslut i åtskilliga punkter. Och det är väl först vid den slutliga sammanjämknigen, som den frågan skall besvaras: är det nödvändigt att släppa denna punkt? Det synes mig, som om det i detta ögonblick vore för tidigt att definitivt svara på den frågan, utan det definitiva svaret, det kommer först, när utskottet har gjort sammanjämknigen och kammaren skall besluta om sammanjämknigen. Och därför anser jag, trots min lifliga känsla af hvad grefve Wachtmeister anfört, mig fortfarande böra yrka bifall till herr Markgrens yrkande.

Herr Wieselgren: Jag har på grund af min ämbetsplikt måst rätt ofta beresa landsvägarna i våra norra provinser, och de erfarenheter jag har haft därifrån, både i fråga om svårigheten att få hästar och att också få dem till drägligt pris, hafva varit sådana, att, när jag läste i utskottets förslag om dessa 250 kronor såsom ersättning för resor under hela året, undrade jag, om icke siffran möjligen kunde vara ett tryckfel. Sådana förekomma ju ibland i våra utskottsutlåtanden, och då få vi ett litet blad efteråt med upplysning därom; men jag letade förgäfvos efter det bladet. Jag måste därför antaga, att det nämnda beloppet verkligen var menadt. Emellertid har jag fullkomligt öfverensstämmande åsikter med de talare, som hafva funnit, att denna bestämmelse är alldeles orimlig, isynnerhet på den grund, att det icke går an att på det här sättet särskildt beskatta eller bötfälla de präster, som af sitt varma arbetsnit drivas ut i församlingen; ty det är *där* de skola verka. De få icke betraktas såsom kontorstjänstemän, som skola sitta på sina expeditiionslokaler och taga emot besökande samt därutöfver på sin höjd resa till kyrkan om sön- och helgdagar och

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

hålla predikningar. Den personliga beröringen mellan dem och församlingens medlemmar är af den största vikt, och den allvar-samma maningen till dem att »gå ut i församlingarna» och söka för Kristi kyrka vinna både unga och gamla lika ifrigt som en herde söker sina får, bör icke glömmas ens vid bestämmandet af denna paragrafs lydelse.

Det är alldeles påtagligt, att tredje momentet i 11 § af utskottets förslag redan är resultatet af en kompromiss. Jag kan därför icke anse det klokt att nu godkänna en bestämmelse, hvilken vi icke kunna finna lämplig i och för sig, och som sedermera, då det väl skall försökas en öfverenskommelse mellan medkammarens åsikt och vår, erbjuder mycket få möjligheter till något nytt uppslag. Här är visserligen ett sådant gifvet i herr Markgrens förslag, men det skulle då inskränka sig till en kompromiss mellan 250 kronor och 500 kronor, d. v. s. det skulle blifva en liten ökning af det förra beloppet, om vår mening skulle vinna beaktande. För min del anser jag det i taktiskt hänseende klokast, om Första kamma-ren bifaller Kungl. Maj:ts förslag. Då skall det vara möjligt att vid en sammanjämkning kunna åstadkomma en vida mindre begränsad öfverenskommelse, än hvad fallet måste blifva, om vi nu endast fatta beslut om att förhöja en siffra. Därför, herr talman, ber jag att få förena mig med herr Bellinder i hans yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i förevarande punkt.

Herr Ekmau: Ett bifall till något af de yrkanden, som här framställts mot utskottets förslag, skulle enligt min mening endast hafva den påföljden, att utskottets ledamöter finge ett mycket svårt arbete med att försöka återigen sammanjämka meningarna till just det, som utskottet här föreslagit; ty att vinna någonting därutöfver är omöjligt. Och det är icke säkert, att man skulle lyckas att ännu en gång sammanjämka ens på utskottets förslag. Ett frångående af utskottets förslag på denna punkt kan blifva den tufva, som välter hela lasset.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende å förevarande paragraf föreläge följande yrkanden: 1:o) att utskottets förslag skulle godkännas; 2:o) af herr *Markgren*, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att i mom. 3 siffran »250» utbyttes mot »500»; och 3:o) af herr *Bellinder*, att motsvarande paragraf af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet skulle godkännas.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr Bellinders yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

Den, som godkänner 11 § i första särskilda utskottets förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Bellinders yrkande i ämnet.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 43;

Nej — 69.

12 och 13 §§.

Godkändes.

14 §.

Förevarande paragraf lydde sålunda:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

1. Bostad och vivre skola tillhandahållas adjunkt af den präst, till hvilket biträde han är anställd eller hvilket tjänst han uppehåller, eller, då tjänsten är ledig, af den som åtnjuter de med densamma förenade inkomster.

Lag samma vare i fråga om skjuts *i andra än de i 11 § 3 mom. första stycket afsedda tjänsteärenden*; dock beträffande adjunkt, som är anställd såsom biträde hos annan präst, endast i afseende å tjänsteresor, som tjänsteinnehafvaren åt honom anförtror.

1. Bostad och vivre skola tillhandahållas adjunkt af den präst, till hvilket biträde han är anställd eller hvilket tjänst han uppehåller, eller, då tjänsten är ledig, af den som åtnjuter de med densamma förenade inkomster.

Lag samma vare i fråga om skjuts *i tjänsteärenden*; dock beträffande adjunkt, som är anställd såsom biträde hos annan präst, endast i afseende å tjänsteresor, som tjänsteinnehafvaren åt honom anförtror.

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

2. Adjunktsarfvode för extraordinarie präst, hvilken är anställd såsom biträde åt allenast en ordinarie tjänsteinnehafvare, skall godtgöras af kyrkofonden.

Det belopp, hvarmed adjunktsarfvodet skall förhöjas i det uti 12 § förutsatta fall, att extraordinarie präst tjänstgör vid två ordinarie befattningar, skall af dem, som uppbära de med samma befattningar förenade inkomster, gäldas med hälften af hvardera. Hvad sålunda stadgats skall under enahanda förutsättning tillämpas jämväl med afseende å bestridandet af kostnaderna för bostad och vivre åt den extraordinarie prästen.

3. Finner Konungen, vid fastställandet af löneroglering, att bibehållande eller inrättande af komministerstjänst inom pastoratet icke erfordras, men att arbetet därstädes dock kräfver, att ordinarie tjänsteinnehafvare erhåller stadigvarande biträde af adjunkt, skall ersättning för bostad och vivre äfvensom adjunktsarfvode åt sådan adjunkt af pastoratet med de i 11 § 1 mom. omförmälda aflöningsmedel gäldas i enahanda ordning, som om lön till kyrkoherde och komminister är stadgadt.

3. Vikariearfvode skall gäldas af den, som uppbär de med den ordinarie tjänsten förenade inkomster.

4. Fri skjuts i tjänsteärenden, som i 11 § 3 mom. första stycket afses, beredes adjunkt på enahanda sätt, som där beträffande ordinarie tjänsteinnehafvare är stadgadt.

4. Vikariearfvode skall gäldas af den, som uppbär de med den ordinarie tjänsten förenade inkomster.

5. Kostnadsersättning till adjunkt för resa till tjänstgöringsort skall bestridas af kyrkofonden.

Herr vice talmannen: Jag skall icke trötta herrarna med någon vidare motivering. Jag tror icke det behöfs, ty jag hoppas, att icke någon opponerar sig, då jag ber att få yrka bifall till 14 §, sådan den förekommer i den Kungl. propositionen.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att

beträffande föreliggande paragraf annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle godkänna motsvarande paragraf af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande af utskottets förslag till paragrafens lydelse, samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Öfriga delar af lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets i punkten gjorda hemställan.

Bifölls i hvad den ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

Punkten 3.

Det i punkten behandlade, under C) upptagna förslaget till lag om emeritilöner för präster.

1 §.

Godkändes.

2 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

För ordinarie tjänsteinnehafvare skall emeritilön motsvara åttio procent af hans lön, beräknad till det belopp, hvartill densamma bestämts vid lönereglering, fastställd på grund af lagen om reglering af prästerskapets aflöning, eller, om sådan lönereglering med afseende å tjänsteinnehafvaren icke vunnit tillämpning, till det belopp, efter hvilket afgift till prästerskapets änke- och pupillkassa senast utgått. Ej må dylik emeritilön understiga tre-

För ordinarie tjänsteinnehafvare skall emeritilön motsvara åttio procent af hans lön, beräknad till det belopp, hvartill densamma bestämts vid lönereglering, fastställd på grund af lagen om reglering af prästerskapets aflöning, eller, om sådan lönereglering med afseende å tjänsteinnehafvaren icke vunnit tillämpning, till det belopp, efter hvilket afgift till prästerskapets änke- och pupillkassa senast utgått. Ej må dylik emeritilön understiga tre-

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets
aftlöning.
(Forts.)

tusen tvåhundra kronor för kyrkoherde och tvåtusen kronor för komminister, ej heller öfverstiga fyratusen åttahundra kronor; och skall, där vid uträkning efter ofvan angifna grund emeritilönen ej uppgår till jämnt tiotal kronor, densamma höjas till närmast högre tiotal.

För extraordinarie präst skall emeritilön utgöra ettusen femhundra kronor.

tusen tvåhundra kronor för kyrkoherde och tvåtusen kronor för komminister, ej heller öfverstiga fyratusen kronor för kyrkoherde och tvåtusen femhundra kronor för komminister; och skall, där vid uträkning efter ofvan angifna grund emeritilönen ej uppgår till jämnt tiotal kronor, densamma höjas till närmast högre tiotal.

För extraordinarie präst skall emeritilön utgöra ettusen femhundra kronor.

Beträffande nu föredragna paragraf hade reservation afgifvits af grefve *Wachtmeister*, *Hans*, samt herrar *Ekman*, *Hammar skjöld*, *Sörensson*, *Petersson*, *Lorentz*, *Asker*, *Tønning* och *Cedererantz*, hvilka utlätit sig: »Kungl. Maj:t har föreslagit att emeritilön icke må öfverstiga fyra tusen åttahundra kronor. Utskottet föreslår, att emeritilön ej må öfverstiga fyratusen kronor för kyrkoherde och tvåtusen femhundra kronor för komminister. Då vi icke funnit tillräckliga skäl anförda för denna nedsättning, anse vi, att Kungl. Maj:ts förslag i denna del bort oförändradt bifallas.»

Grefve *Wachtmeister*, *Hans*: I 2 § af detta lagförslag bestämmas beloppen af emeritilönerna. Kungl. Maj:t har föreslagit, att ordinarie tjänsteinnehafvares emeritilön skulle blifva 80 % af lönen, dock att maximum icke skulle öfverstiga 4,800 kronor. I motsvarande förslag i följ hade Kungl. Maj:t föreslagit detta maximum af emeritilönen till 5,000 kronor. Särskilda utskottet nedsatte beloppet till 4,800 kronor, och det har Kungl. Maj:t i år accepterat. Men särskilda utskottet har föreslagit nedsättning af detta maximum till 4,000 kronor åt kyrkoherde och 2,500 kronor åt komminister. Häremot hafva Första kammarens ledamöter i utskottet anmält sin reservation.

Såsom skäl för denna nedsättning har utskottet anført, att det ur församlingsvårdens synpunkt vore af vikt att få så många emeritilöner som möjligt. Då en viss summa af kyrkofondens tillgångar får användas till emeritilöner, kan man naturligtvis få flere emeritilöner, om man sätter ned deras belopp. Detta skäl må hafva sin betydelse, men viktigare är dock, att icke dessa löner sättas till allt för låga belopp. Herrarna skola komma ihåg, att prästerna blifva tvungna att, när de uppnått en viss ålder, afgå från sina befattningar, och det är därför af högsta vikt, att icke emeritilönerna tillmätas alltför knappt. På de skäl jag nu anført ber jag

att få yrka afslag på utskottets förslag och bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna paragraf.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talman-
nen yttrade, att i afseende å förevarande paragraf allenast yrkats,
att Kungl. Maj:ts förslag till denna paragrafs lydelse skulle god-
kännas.

Härefter gjordes propositioner, först på godkännande af ut-
skottets förslag samt vidare på bifall till berörda yrkande; och
förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Öfriga delar af lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets i punkten gjorda hemställan.

Bifölls i hvad den ej besvarats genom kammarens föregående
beslut.

Punkterna 4 och 5.

*De i dessa punkter behandlade, under D) och E) upptagna för-
slagen.*

Godkändes.

Hvad utskottet hemställt i dessa punkter.

Bifölls i hvad det ej besvarats genom kammarens föregående
beslut.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets den 7 och 10 i
denna månad bordlagda utlåtande, nr 2, i anledning af väckt
motion med förslag till lag angående tillsättning af prästerliga
tjänster.

Särskilda utskottet nr 1, hvilket fått till sig hänskjuten en
den 4 mars 1910 aflåten nådig proposition, nr 85, med förslag till
lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. hade därjämte
till behandling fått emottaga en af herr F. Söderbergh i Karlshamn
väckt motion, nr 255, hvori på åberopade skäl hemställts, att Riks-

*Lagförslag
ang. tillsätt-
ning af
prästerliga
tjänster.*

*Lagförslag
ang. tillsätt-
ning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)*

dagen ville besluta, att Kungl. Maj:ts proposition nr 85 med de ändringar, som till äfventyrs kunde befinnas nödiga, skulle af Riksdagen antagas allenast under förutsättning, att samtidigt blefve antagen lag angående tillsättning af prästerliga tjänster, så lydande, som motionen utvisade.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande yttrat bland annat:

»På grund af det inbördes sammanhang, frågorna om reglering af prästerskapets aflöning och om tillsättning af prästerliga tjänster äga, har utskottet icke något att erinra däremot, att dessa båda frågors lösning göres beroende af hvarandra. Då utskottet i sitt samtidigt härmed afgifna utlåtande, nr 1, i anledning af ofvan angifna nådiga proposition, nr 85, föreslår Riksdagen att antaga förslag till lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför, till lag om reglering af prästerskapets aflöning och till lag om kyrkofond, därvid utskottet såsom förutsättning, bland annat, uppställt att det i motionen framlagda förslaget till lag om tillsättning af prästerliga tjänster samtidigt antages, föreslår utskottet här, att antagande af denna motion måtte af Riksdagen ske under förutsättning att samtidigt jämväl antages berörda förslag till lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför, till lag om reglering af prästerskapets aflöning och till lag om kyrkofond.

Under åberopande af hvad här ofvan blifvit anfördt får utskottet hemställa,

att Riksdagen, under förutsättning att Riksdagen för sin del antager förenämnda förslag till lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför, till lag om reglering af prästerskapets aflöning och till lag om kyrkofond, må i anledning af herr Söderberghs i Karlshamn förevarande motion för sin del antaga det i motionen framlagda förslaget till lag om tillsättning af prästerliga tjänster».

Vid utlåtandets föredragning begärdes ordet af

Grefve Wachtmeister, Hans, som yttrade: I fråga om föredragningssättet rörande detta utlåtande skall jag tillåta mig hemställa,

att först föredrages lagförslaget paragrafvis, därpå ingress och rubrik samt utskottets hemställan;

att författningsförslaget härvid antages under förutsättning, att kamrarna fatta sammanstående beslut rörande de i de särskilda punkterna i utskottets utlåtande nr 1 med anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 85 med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. omförmälda förslag;

att vid behandlingen af första paragrafen öfverläggningen må omfatta förslaget i dess helhet;

att uppläsandet af de särskilda paragraferna icke må erfordras i annat fall, än då sådant af någon kammarens ledamot yrkas; samt

att, därest en eller annan del af författningsförslaget återmitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afsende å de delar, som blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana ändringar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föränledas.

*Lagförslag
ang. tillsätt-
ning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)*

Till denna hemställen lämnade kammaren sitt bifall.

Förslaget till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster.

§§ 1—40.

Godkändes.

§ 41.

Föreliggande paragraf hade följande lydelse:

1. Den, som vid val till kyrkoherdetjänst, där fjärde profpredikant ej varit under omröstning, erhållit de flesta rösterna, skall af domkapitlet förses med fullmakt å tjänsten. Finnes högsta röstetal hafva tillfallit flera, som voro under omröstning, nämne domkapitlet till tjänsten den bland dessa, som pröfvas därtill mest lämplig. Har vid valet icke någon röstberättigad afgifvit röst, välje domkapitlet bland de föreslagna, som nyss är nämndt.

2. Har vid val till kyrkoherdetjänst, där fjärde profpredikant varit under omröstning, någon af de å förslaget uppförda erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, och har minst en femtedel af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade deltagit i omröstningen, äge Konungen att till tjänsten utnämna en af de å förslaget uppförda.

3. Har vid val till kyrkoherdetjänst, hvarom i mom. 2 förmäles, ej någon erhållit sådan röstöfvervikt, som där sägs, eller har ej af samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade det i mom. 2 angifna antal deltagit i omröstningen, äge Konungen att till tjänsten utnämna antingen en af de å förslaget uppförda eller ock någon till tjänsten behörig präst, som jämlikt § 43 såsom sökande sig hos Konungen anmält.

4. Den, som vid val till annan prästerlig tjänst än kyrkoherdetjänst erhållit de flesta rösterna, skall af domkapitlet förses

*Lagförslag
ang. tillsätt-
ning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)*

med fullmakt å tjänsten. Har vid valet högsta röstetal tillfallit flera, som voro under omröstning, nämne domkapitlet till tjänsten den bland dessa, som pröfvas därtill mest lämplig. Har vid valet icke någon röstägande afgifvit röst, välje domkapitlet bland de föreslagna, som nyss är sagdt.

Herr Bellinder: Då jag förra året satt i det särskilda utskottet, uttalade jag både i utskottet och kammaren mina stora betänkligheter mot den formulering och det innehåll, som 2 mom. i denna 41 § då fick vid sammanjämkningen. Jag hyste dessa betänkligheter därför, att Kungl. Maj:ts utnämningssätt i så hög grad därigenom kringskars. Enligt det då föreliggande sammanjämkningsförslaget skulle nämligen Kungl. Maj:t icke hafva rätt att utnämna vare sig någon annan på förslaget uppförd eller någon extra sökande, ifall den af församlingen kallade fjärde profpredikanten eller någon annan, som tillsammans med honom varit under omröstning, fått mer än hälften af de afgifna rösterna och en femtedel af de enligt vallängden röstberättigades röster.

Då Kungl. Maj:t alltså beröfvades möjligheten att gentemot en mindre meriterad s. k. fjärde man skydda mera förtjänta medsökandes rätt, ansåg jag vidare, att med en sådan formulering af detta moment ej blott en rättvis och billig befordran för prästerskapet genom fjärdemanskallelser skulle göras omöjlig, utan äfven den extra ansökningsrätten skulle blifva alldeles illusorisk.

De betänkligheter jag då härutinnan uttalade, delades af förra årets kyrkomöte, och jag undrar icke på, att kyrkomötet fann sig böra inlägga sitt veto mot ifrågavarande punkt, särskildt med tanke på de mörka utsikterna till en rättvis befordran, som för det svenska prästerskapet kunde blifva följderna af dess godkännande, hvarigenom också kunde befaras, att rekryteringen af kyrkans män skulle blifva ganska svår om ej omöjlig. Enligt det föreliggande förslaget har visserligen en del af dessa olägenheter blifvit undanröjda, därigenom att det af herr Daniel Persson vid kyrkomötet framställda medlingsförslaget nu blifvit antaget. Enligt det skall där fjärde profpredikant varit under omröstning och några af de å förslaget uppförda erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna och minst en femtedel af de i röstlängden upptagna deltagit i valet, Kungl. Maj:t hafva rätt att utnämna en af de på förslaget uppförda. Men därigenom har ingen rättelse skett med afseende på inskränkningen i Kungl. Maj:ts rätt att utnämna extra sökande. Man kan väl ändå säga, att härigenom stor orättvisa vederfares de kategorier af präster, som icke äro i tillfälle att tjänstgöra inom församlingarna, utan önska få begagna sig af den extra ansökningsrätten, såsom fallet är med legationspräster, sjömanspräster, fångelsepredikanter, för att icke tala om särskildt framstående och förtjänta prästmän, som Kungl. Maj:t anser sig böra gifva extra an-

sökningsrätt. Därigenom att befordran af sådana präster nära nog omöjliggjorts, har kyrkan förlorat den stora förmånen att få särskildt framstående religionslärare och teologer, som icke verkat direkt såsom församlingslärare, anställda i sin tjänst. Detta har hittills låtit sig göra, och det har gagnat den svenska kyrkan och det svenska prästerskapet och dess anseende på ett utmärkt sätt, hvilket jag tror icke någon kan bestrida. Därför har jag fortfarande mina betänkligheter mot 41 §, 2 mom., sådant detta nu lyder, men då jag antager, att om man såsom jag lifligt önskar framgång åt de föreliggande förslagen i sin helhet, denna framgång mycket kommer att bero på, om detta moment antages oförändradt äfven af denna kammare, har jag icke något yrkande att göra, men jag har icke kunnat underlåta att äfven i år framföra mina betänkligheter i föreliggande fall.

*Lagförslag
ang. tillsätt-
ning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)*

Grefve Wachtmeister, Hans: Jag anhåller endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes förevarande paragraf.

Öfriga delar af lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Bifölls i hvad den ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets den 7 och 10 innevarande maj bordlagda utlåtande, nr 3, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition nr 163, med förslag till ecklesiastik boställsordning, *dels* väckt motion i ämnet.

*Förslag till
ecklesiastik
boställs-
ordning.*

I en den 4 april 1910 dagtecknad proposition, nr 163, hvilken af kamrarna öfverlämnats till förberedande behandling af särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda transsumt och utdrag öfver statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden äfvensom af ett i lagrådet fördt protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogadt förslag till ecklesiastik boställsordning.

Till utskottet hade jämväl hänvisats en af herr J. E. Cervin i Andra kammaren väckt motion, nr 305, hvori yrkats nedsättning i

*Förslag till
ecklesiastik
boställs-
ordning.
(Forts.)*

det antal rum, som skulle föreskrifvas för sätesbyggning å prästgård. Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade skäl hemställt, att Riksdagen — under förutsättning att Riksdagen för sin del antog det af utskottet i utlåtandet nr 1 tillstyrkta förslaget till lag om reglering af prästerskapets aflöning — måtte med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till ecklesiastik boställsordning icke kunnat oförändradt antagas, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition, men med afslag å herr J. E. Cervins motion, nr 305, för sin del antaga förslag till ecklesiastik boställsordning, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade.

Vid föredragning af utlåtandet begärdes ordet af

Grefve Wachtmeister, Hans, som yttrade: I fråga om föredragningssättet rörande förevarande utlåtande ber jag att få hemställa,

att först föredrages lagförslaget paragrafvis, därefter ingress och rubrik samt utskottets hemställan;

att vid behandlingen af 1 § öfverläggningen får omfatta förslaget i dess helhet:

att uppläsandet af de särskilda paragraferna icke må erfordras i annat fall, än då sådant af någon kammarens ledamot yrkas;

att därest en eller annan del af författningsförslaget återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de delar, som blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas; samt

att utskottet bemyndigas företaga de ändringar i numreringen af paragrafer och moment, som kunna föranledas af kamrarnas beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Utskottets förslag till ecklesiastik boställsordning.

1—18 §§.

Godkändes.

19 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

Löneboställen skola upplätas
på arrende i enlighet med sär-

Löneboställen skola upplätas
på arrende i enlighet med sär-

skilda föreskrifter, som meddelas af Konungen.

Företrädesrätt att öfvertaga arrende af löneboställe tillkommer, på sätt i sagda föreskrifter närmare bestämmes, innehafvare af prästgård i fråga om det boställe, hvarå prästgården är belägen; dock med skyldighet för honom eller hans rättsinnehafvare, därest prästgården före arrendetidens slut afträdes, att nästa fardag därefter frånträda arrendet.

I fråga om arrende som nu sagts, skall hvad här nedan i denna boställsordning stadgas lända till efterrättelse. I de delar, hvarom boställsordningen ej innehåller bestämmelser, tillämpas allmän lag och nämnda särskilda föreskrifter.

skilda föreskrifter, som meddelas af Konungen.

I fråga om arrende, som nu sagts, skall hvad här nedan i denna boställsordning stadgas lända till efterrättelse. I de delar, hvarom boställsordningen ej innehåller bestämmelser, tillämpas allmän lag och nämnda särskilda föreskrifter.

*Förslag till ecklesiastik boställsordning.
(Forts.)*

Beträffande förevarande paragraf hade reservation afgifvits af herr *Sörensson*, som hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att § 19 af Kungl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning måtte oförändrad antagas.

Herr *Pettersson*, August: Det nu föreliggande förslaget till ecklesiastik boställsordning skiljer sig från sina föregångare bland annat däri, att det uråldriga sambandet mellan prästen och det af honom disponerade bostället blifvit helt och hållet löst; han får bostad och trädgård, som ofta nog kostar mer än det smakar, och sin kontanta lön, och därmed nog. Bostället, det må vara större eller mindre, skall utarrenderas för församlingens räkning eller i vissa fall försäljas. Så lyder lagen. Jag är den förste att erkänna de många och stora bekymmer, som boställena vållat sina innehafvare, och jag är också villig att medge, att en präst i våra dagar har sin tid så upptagen af de till hans ämbete hörande åligganden, att han icke har mycken tid öfrig till skötande af åtminstone ett större jordbruk, och jag tror därför, att detta förslag skall på många, att icke säga de flesta håll, komma att hälsas med oblandad tillfredsställelse. Men att tillämpa denna regel utan undantag, att göra det alldeles omöjligt för en präst att i något fall tillgodogöra sig de naturaförmåner, som ett boställe under vissa förhållanden kan medföra, synes mig vara att gå alltför långt. Det har också af åtskilliga domkapitel samt allmänna prästföreningen gjorts ganska

*Förslag till
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)*

allvarliga och starka invändningar mot obligatorisk utarrendering af boställena, och Kungl. Maj:t har ansett dessa invändningar så betydelsefulla, att han till det i författningsförslaget 19 § intagna stadgande, att löneboställena skola upplåtas på arrende, fogat ett tillägg af innehåll, att företrädesrätt till öfvertagande af arrende skulle tillkomma innehafvare af prästgård i fråga om det boställe, hvarå prästgården vore belägen.

Jag kan icke finna, att ett sådant tillägg skulle strida mot principen, att prästen skulle befrias från de för hans ämbete främmande omsorger, som skötandet af ett jordbruk medför, och jag kan ej tro, att det skall äga rum annat än i undantagsfall. Det har därför synt mig, som utskottet ej hade bort ställa sig alldeles afvisande mot förslaget om optionsrätt. Den hade ju kunnat begränsas så, att den endast i nödfall och under särskilda förhållanden hade kunnat medgifvas. Bostället är kanske icke större än att det kan föda ett par hästar och några kor. En arrendator kan ej lefva därpå, men hvilken fördel för pastor i en aflägsen bygd att själf kunna bruka jorden, och därmed bereda sig både skjuts och en del lifsförnödenheter.

Herr Sörensson har i sin reservation närmare utvecklat denna sidan af saken och har därjämte framhållit en annan olägenhet, också ganska väsentlig, nämligen svårigheten att på en del håll skilja på prästgården och arrendegården, i följd däraf att husen äro med hvarandra sammanbyggda. Hvilka olägenheter däraf kunna uppstå och hvilka anledningar till konflikter kunna gifvas mellan boställsinnehafvare och arrendatorer, behöfver jag icke närmare ingå på.

Då jag icke är fullt säker på, att det beslut, kammaren nyss fattade i skjutsfrågan, skall kunna vid den slutliga sammanjämbningen upprätthållas, vore ju detta en sista utväg för att, då det icke kan ordnas på annat sätt, utan allt för stora svårigheter eller olägenheter, i fråga om skjutsen ordna saken så, att prästen under vissa förhållanden finge rätt att på lika villkor som den högstbjudande öfvertaga arrendet af sitt boställe under den tid han innehar tjänsten. Då kunde man hjälpa sig i denna sak, som af alla framhållits såsom så svårlöst.

Jag anhåller om bifall till herr Sörenssons reservation, som är lika med Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Herr Dieden: Prästerskapet i Skåne, Halland, Blekinge samt Bohuslän blef genom fredsfördragen och Malmö recess tillerkändt rättighet att bibehållas vid de prästgårdar, som det af ålder innehaft; det förefaller mig då egendomligt, om Sveriges Riksdag skulle hafva rätt att beröfva dem dessa prästgårdar. Det heter visserligen, att de skola få ersättning härför, när prästgårdarna utarren deras, men det blir väl dock alltid en stor skillnad för prästerna

Större behag af sin prästgård, sitt hem kan väl en kyrkoherde eller komminister i en församling icke hafva, än om han själf ägnar sig åt dess skötsel. Kan han det icke, borde åtminstone tillfälle vara beredt till dess utarrendering på ett sätt, som kunde förskaffa vissa för honom nödvändiga förmåner. Prästgårdarna skola nu utarrenderas, men det blir aldrig samma förhållande mellan arrendatorn och prästen som förut; de hafva i så många stycken stridiga intressen; kanske komma de att lefva illa öfverens, och mycket obehag uppstå. En arrendator, kan man t. ex. tänka sig, sätter upp sina halmstackar alldeles in på pastorsns fönster, och dylikt kan i många afseenden vara till olägenhet och förargelse. Jag beklagar, om här skall fattas ett beslut, hvarigenom prästerskapet skulle beröfvas sina prästgårdar, men att nu göra något särskildt yrkande tjänar naturligtvis till intet, och jag skall därför af opportunitetsskäl förena mig med dem, som yrkat bifall till herr Sörenssons reservation.

Herr Hammarskjöld: Det skäl, som har varit bestämmande i utskottet för att utesluta detta moment af Kungl. Maj:ts förslag, har ju varit, att det står i den mest uppenbara strid med hela tendensen, med den bestämmande principen för det framlagda förslaget. Sedan man på allt sätt betonat, att prästerna böra skiljas från jordbruket, man kan gärna säga, böra befrias från dessa i de allra flesta fall för dem hinderliga omsorger, hvilket isynnerhet är fallet i våra dagar — sedan man betonat detta på alla sätt, skulle man komma och gifva företrädesrätt åt prästerna, så att de i alla fall vid utarrendering af boställena skulle hafva prioritetsrätt till dem. Det har, såsom sagdt, utskottet funnit oformligt och onaturligt, och utskottet har icke kunnat vara med om denna sak. Nu vill jag visst icke bestrida, att det finnes fall, ja många fall, då det är icke blott nyttigt utan rent af nödvändigt för en präst att uppträda såsom spekulant vid boställets utarrendering, men i motsats till min granne här framför, som yttrade, att det vore omöjligt för en präst att göra det, får jag säga, att det är mycket möjligt. Han kan mycket väl uppträda såsom spekulant. Jag vet väl, att olägenheter kunna uppstå härvid, särskildt af den anledning att arrendena uppgöras på 20 år, under det att för prästen det vore lägligast att få arrendet på sin tjänstetid, men jag har föreställt mig, att det icke vore omöjligt i sådana särskilda fall, som kunna komma i fråga, att införa särskilda bestämmelser, ty klart är, att fall kunna inträffa, då ingen annan vill eller kan öfvertaga gården än prästen själf. Bostället kan vara så litet, att ingen arrendator kan lifnära sig på detsamma, eller det kan hafva icke mera jord, än som nått och jämt behöfves för en brukare, som sitter där ensam med sin familj. Då tror jag icke det skall möta öfverstigliga svårigheter för prästerna att själfva öfvertaga detsamma. Jag erinrar om, att

*Förslag till
ecklesiastik
boställs-
ordning.
(Forts.)*

i de två föregående förslag till prästlönernas reglering, som på min hemställan framlagts för Riksdagen af Kungl. Maj:t, har uttalats önskvärdheten af att vid boställens utarrendering man tog hänsyn till detta behof, som nu framhållits, nämligen att fall kunna inträffa, då prästen behöfver hafva prästgården själf, och jag ville då underlätta möjligheten däraf; men att gå så långt som Kungl. Maj:t nu gjort och lämna företrädesrätt åt prästen i detta afseende, då man i öfrigt skarpt betonar, att prästen icke bör befatta sig med jordbruk, synes icke vara lämpligt. Jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag.

Herr Sörensson: Det är icke min mening, att prästerna skola vara landtbrukare, allraminst då en större gård är anslagen såsom boställe, och det är med hänsyn till min åsikt härom som reservationen är affattad. Jag är äfven fullkomligt öfvertygad om att, om Riksdagen bifaller densamma, skulle icke tio procent af alla rikets ordinarie präster komma att begagna sig af denna företrädesrätt, men det gifves verkligen sådana fall, och de äro icke så få, då det är för prästen af allra största vikt att hafva företrädesrätt att få öfvertaga prästgården på arrende till uppskattadt pris, och jag kan icke se, att någon människa skulle lida förlust härigenom, ty prästen skulle få taga arrendet för samma pris som den högstbjudande spekulanten, och ingen särskild fördel skulle beredas ensamt för honom. Nu säger man: han kan ju uppträda såsom spekulant. Ja, men detta har åtskilliga olägenheter, först och främst den olägenheten, att han blefve bunden för 20 år; om han dör under denna tid, är familjen skyldig att behålla gården, är ansvarig för dess skötsel och kan icke på något sätt blifva af med ansvaret för gården under samma tid. Flyttar han från församlingen, är det på alldeles samma sätt. Därtill kommer, att då kunde icke den princip jag tänkt mig såsom den ledande härvidlag, nämligen att prästen i församlingen skulle få rättighet att innehafva sitt boställe, upprätthållas; ty då skulle efterträdaren icke kunna njuta samma förmån. Därför har också lagrådet, som yttrat sig härom, föreslagit att, om präst skall tillerkännas sådan företrädesrätt, han skulle vara skyldig att afträda bostället på samma gång han träder ifrån lönen i pastoratet. Detta är det enda rätta och något annat går Kungl. Maj:ts proposition eller min reservation icke ut på.

Jag anser också, att det i flera fall skulle vara till fördel för församlingen, om prästen finge sådan företrädesrätt. Förhållandet är nämligen det, att på många ställen byggnaderna äro så till ytterlighet sammangyttrade, att det är omöjligt vid en utarrendering att på tillfredsställande sätt skilja mellan de hus, som böra tillkomma pastorn, och arrendatorns hus. Församlingen skulle på det sättet slippa bygga, hvilket däremot ofta måste blifva följd, om äfven

arrendatorn där skall erhålla bostad, något som måste blifva rätt betungande, om bostället är litet. Min öfvertygelse är, att på många ställen synerätten skulle förklara, att byggnader antingen måste flyttas eller nybyggas, ty de kunna icke vara så sammangyttrade som de nu äro. Äfven för församlingen blefve det således förmånligt och lämpligt, om prästen hade ifrågavarande företrädesrätt.

Jag vill icke uppehålla kammaren längre härmed, jag skall blott slutligen bedja att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i detta hänseende.

Herr Lindblad: Jag tror för min del, att utskottet kommit med ett godt förslag, då det tagit bort ifrågavarande bestämmelse, och att dess kvarstående vore olämpligt, ty det komme endast att tillämpas i rena undantagsfall. Men därjämte komme bestämmelsen om företrädesrätt för prästerna att vålla, att man här icke finge, såsom vid kronodomänernas utarrendering, införa en så nödvändig sak som optionsrätt för arrendatorn, då han sköter bostället. Denna rätt är så pass nödvändig för att befordra en god skötsel af arrenden i allmänhet, att jag tror, man icke bör släppa möjligheten till införandet af denna enligt min uppfattning ofantligt mycket viktigare bestämmelse. Då man lägger hela nybyggnadsskyldigheten uti förevarande fall på arrendatorn, blir det för honom mycket lättare och han kan bygga vida bättre, då han vet, att arrenderätt är honom eller hans rättsinnehafvare fortfarande tillförsäkrad.

Nu säger paragrafen, att Konungen skall utfärda närmare bestämmelser, men jag har alls icke någon aning om, hur Kungl. Maj:t tänker lösa denna sak. Längre fram ser jag, att domkapitlen skola vaka öfver bostälernas skötsel i vissa fall, att brandförsäkring upprätthålles m. m., samt att domkapitlen skola hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande begära verkställande af ekonomiska besiktningar, m. m. För mig skulle det hafva varit af värde att höra, huru Kungl. Maj:t kommer att tillvägagå vid utfärdandet af de vidare bestämmelser, som behöfvas, ty jag är öfvertygad, att äfven här det skulle vara bättre, om utarrenderingen lades under en centralare myndighet än domkapitlen, ty då skola väl vid hvarje domkapitel anställas tjänstemän, som hafva att göra värderingar och i öfrigt sörja för utarrenderingen. Det vore enligt min åsikt bättre, att äfven dessa boställen sorterade under den förvaltning, som redan finnes nämligen domänstyrelsen. Jag ser äfven ett annat skäl därtill, att det därigenom blefve möjligare att på allvar undersöka, huruvida från boställena kunde göras afsöndringar, äfvensom att på ett förståndigt sätt tillämpa samma grundsatser, som nu komma i betraktande vid kronodomänerna. Jag vill ingalunda, att prästboställen allmänt skola säljas, däremot anser jag oklokt, om någon skuggrädsla — jag ber om ursäkt, om jag antager att en sådan kan finnas — hos domkapitlen, som skulle handhafva detta, komme

*Förslag till
ecklesiastik
boställs-
ordning.
(Forts.)*

*Förslag till
ecklesiastik
boställs-
ordning.
(Forts.)*

att göra sig gällande i sådant hänseende så att de icke alls tillåte försäljning af boställen. Ty man må än så mycket här framhålla, af huru stor vikt det är att hafva penningar placerade i jord, så anser jag det vara mycket bättre att tillgodose de kraf på jord, som finnas hos befolkningen, och att tillse, att tillgång på jord finnes, som lämpar sig för afsöndring. Det vore nog lättare att få afsöndringar till stånd, om förvaltning lades under domänstyrelsen. Och det är af stor vikt att nu slå fast detta, ty just i öfvergångstiden torde det komma att visa sig, att t. ex. komministerboställena i regel äro svagare byggda, och det vore då bättre att taga tillfället i akt och försöka sälja bort de mindre komministerboställena och därifrån göra styckningar, innan det nya systemet med utarrendering blefve genomfördt, så att man först bygger om och sedan kanske styckar och säljer. Det har därför för mig och kanske för många, hvilka haft direkt befattning med sådana saker som dessa, varit ett verkligt önskemål att få dessa boställen under en liknande förvaltning som kronodomänerna.

Jag får för min del således yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sörensson: Jag ber att med några få ord få framhålla, att det torde vara nyttigast att icke följa herr Lindblads anvisning. Ty det är dock en ganska betydlig skillnad mellan kronans domäner och kyrkliga hemman, och jag tror vi skola akta oss att likställa dem med hvarandra eller lägga dem under samma eller liknande förvaltning. Jag tror icke heller, att förvaltningen af kronans domäner är så utmärkt, att man därför kan finna lämpligt lägga dessa boställen under en liknande förvaltning. Med afseende å den nya arrendelagen är det enligt mitt förmenande fullkomligt omöjligt att tillämpa densamma på kyrkans hemman, såvida man icke helt och hållet fråntager de kyrkliga myndigheterna uppsikten å dem och lämnar den åt staten, men denna fråga föreligger nu icke här. Här är fråga om, hvilken som skall hafva tillsyn öfver ifrågavarande hemman, och då är det alldeles tydligt, att dessa, som så länge tillhört kyrkan, också böra stå under kontroll af kyrklig myndighet. Jag yrkar därför fortfarande bifall till den kungl. propositionen i denna del.

Grefve Wachtmeister, Hans: Herr Sörensson yttrade i sitt förra anförande, att genom bifall till hans reservation icke skulle vållas olägenhet för någon. Jag har för min del i denna punkt en något olika mening. Bland de tillgångar, som församlingarna disponera för prästernas aflöning, ingå arrendena från boställen till mycket väsentlig del. Det är nu klart, att om optionsrätten skulle ordnas på det sätt, att arrendetiden gällde endast för pastors tjänstetid, så blefve arrendet mindre, än om det skulle utgå under en

arrendetid af 20 år. Jag vet för öfrigt verkligen icke, huru herr Sörensson tänkt sig sakens ordnande, då han säger, att prästerna skulle få öfvertaga arrendet på samma villkor som en annan spekulant. Arrendet utbjudes ju på 20 år. Skulle det ordnas så, att om pastor vid arrendeauktion inropade arrenderätten, arrendetiden, i stället för att vara bestämd till tjugo år, komme att afse pastors tjänstetid, skulle gifvetvis härigenom uppkomma osäkerhet vid arrendeauktionerna och arrendebeloppen nedpressas. Jag anhåller därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Förslag till
ecklesiastik
boställs-
ordning.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende å föreliggande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock att kammaren skulle godkänna motsvarande paragraf af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner 19 § i första särskilda utskottets förslag till ecklesiastik boställsordning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motsvarande paragraf af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—52;

Nej—53.

20 §.

Förevarande paragraf lydde sålunda:

Löneboställen skola, där de ej, såsom icke afsedda för jordbruk

Förslag till
ecklesiastik
boställs-
ordning.
Forts.)

erfordra hus af särskild beskaffenhet, vara försedda med de laga hus, som af synerätt pröfvas nödiga.

Till laga hus räknas: boningshus, visthus, hushållskällare, brygg-hus, vedbod, hemlighus, drängstuga, vagnshus, spannmålsbod, redskaps-hus, stall, fähus, fårhus eller i fähuset anbringad särskild fårkätte, svinhus och en eller flera lador samt loge eller logar äfvensom brunn.

Herr Karlsson: Enligt 19 § i nu föreliggande förslag skall Kungl. Maj:t meddela särskilda föreskrifter angående bostälленas utarrendering. Dessa föreskrifter torde komma att innehålla — föreställer jag mig — att arrendator skall hafva betesrätt på boställets skog, men hvar och en som sysslat något med skogsskötsel vet, att stor skadegörelse å skog vållas af betande djur och särskildt af får. Därför är just i åtskilliga arrendekontrakt angående kronans egendomar föreskrifvet, att arrendatorn icke får hålla får. Skulle man nu i 20 § fastslå, att såsom laga hus vid bostälлен skola finnas »fårhus eller i fähuset anbringad särskild fårkätte», torde Kungl. Maj:t hafva svårt att i de särskilda arrendeföreskrifter, han skall meddela, inrymma föreskrift, att arrendator icke får hålla får. Jag föreställer mig, att å vissa bostälлен kan det icke vara skadligt, att det finnes får, och där torde fårhus eller fårkätte kunna uppföras utan ovillkorligt stadgande i lagen, att fårhus eller fårkätte skall finnas. Jag hemställer därför, att i 20 § orden »fårhus» till och med »fårkätte» måtte få utgå.

Grefve Wachtmeister, Hans: Med anledning af den siste ärade talarens yttrande ber jag att få fästa uppmärksamheten på att 20 § alldeles icke innehåller, att där uppräknade hus skola finnas, endast att samma hus skola räknas såsom *laga hus*. Det står nämligen i första stycket, att lönebostälлен skola vara försedda med de laga hus, som af synerätten pröfvas nödiga, men det är alldeles icke afsedt, att samtliga de uppräknade husen ovillkorligen skola finnas.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande nu föredragna paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas i enlighet med utskottets förslag, dels ock af herr *Karlsson*, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att orden »fårhus eller i fähuset anbringad särskild fårkätte» utlämnades.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Öfriga delar af förslaget.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

*Förslag till
ecklesiastik
boställs-
ordning.
(Forts.)*

Grefve Wachtmeister, Hans: Jag anhåller att få föreslå en liten förändring i formuleringen af utskottets hemställan, så att den måtte erhålla följande lydelse:

»att Riksdagen — under förutsättning att kamrarna genom sammanstående beslut rörande utskottets utlåtande nr 1 antaga lag om reglering af prästerskapets aflöning — må, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till ecklesiastik boställsordning icke kunnat oförändradt antagas, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition, men med afslag å herr J. E. Cervins motion, nr 305, för sin del antaga följande förslag till» etc.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter utskottets hemställan bifölls i hvad den ej besvarats genom kammarens föregående beslut, dock att första mellanmeningen affattades sålunda: »under förutsättning att kamrarna genom sammanstående beslut rörande utskottets utlåtande nr 1 antaga lag om reglering af prästerskapets aflöning».

På hemställan af herr talmanen beslöt kammaren, att till det sammanträde, som komme att hållas nästa onsdag, uppskjuta behandlingen af det återstående ärendet på föredragningslistan.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen angående disposition af förra kompanichefsbostället Backa nr 1 och förra fanjunkarbostället Näs nr 1 i Södermanlands län.

Föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga skrivelse till Riksdagen i anledning af en vid sistförflutna riksdag beslutad lag.

Upplästes ett från jordbruksutskottet inkommet protokollsutdrag, utvisande att, vid behandling därstädes af Kungl. Maj:ts propositioner

angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar;

angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; samt

angående upplåtelse af kronan tillhörande jordägareandelar i grufvor,

utskottet beslutit dels utlåtanden i anledning af förenämnda propositioner, dels ock, under förutsättning af kamrarnas bifall till hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt, förslag till Riksdagens skrivelser i anledning af samma propositioner.

De i protokollsutdraget omnämnda skrivelseförslagen, som jämväl upplästes, godkändes, hvart och ett under förutsättning att hvad utskottet hemställt i sitt utlåtande i ämnet bifölles äfven af Andra kammaren.

Justerades elfva protokollsutdrag för denna dag.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 76, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa förutvarande och nuvarande befattningshafvare vid statens järnvägar att gälda ersättningsbelopp, som i anmärkningsväg ådömts dem till återbetalning m. m.;

nr 77, i anledning af Riksdagens genom gemensamma omröstningar fattade beslut i frågor rörande anslaget till aflöning för flottans kårer och stater;

nr 78, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till undersökningar rörande ortnamn inom Älfsborgs län;

nr 79, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en svensk kyrka med samlingslokal och pastorsbostad i Paris m. m.;

nr 80, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till beredande af ökade ersättningar för bestridande af sekreterar- och kamrerargöromålen vid nationalmuseum;

nr 81, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkt 109 under åttonde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning angående förbättrade anordningar för uppvärmning och ventilation af vissa lokaler i tekniska högskolan; samt

nr 82, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkt 110 under åttonde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning angående elektriskt maskineri för drift af elektriska försöksugnar vid tekniska högskolan.

bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 21, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens tionde hufvudtitel;

nr 22, angående statsbidrag till pensioneringen af den kvinnliga personalen vid enskilda läroanstalter; och

nr 23, angående de ordinarie anslagens under pensionsstaten belopp, äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående aflösning af landtbönders, bolagsarrendatorers, torpare och deras vederlikars jordbruk å enskilda domäner;

nr 47, i anledning af väckta motioner om dels rätt till expropriation af vattenfall dels ock utvidgad koncessionslagstiftning med afseende å vattenfall och kraftstationer;

nr 48, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om styrkande af hinderlöshet till äktenskap; och

nr 49, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphäfvande af lagen den 1 juli 1898 om anteckning i kyrkobok af utrikes slutna äktenskap.

Lördagen den 14 Maj.

första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde,

hvarjämte, likaledes på hemställen af herr talmannen, kammaren medgaf, att de anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 4,40 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 14 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Herr statsrådet *von Sydow* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående tillstånd för delägarne i Gullbergs häradsallmanning att sälja viss del däraf.

Justerades protokollet för den 7 i denna månad.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med tulltaxa för inkommande varor, *dels ock* i ämnet väckta motioner; äfvensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterkänkande af viss del af köpeskillingen för ett af E. O. Sandström råån kronopark inom Norrbottens län inköpt virkesparti samt en i mnet väckt motion; och

nr 92, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inbe-
a landet af köpeskillig för af E. A. Lundkvist i Berg inköpt virke
r ån kronopark inom Västerbottens län.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens
skrifvelser till Konungen:

nr 104, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående
upphörande af Endre pastorats prebende egenskap;

nr 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående
fördelning af medel till främjande af nykterhet och motarbetande
af dryckenskapens följder; samt

nr 107, angående anvisande af anslag till förstärkning af arbets-
krafterna inom statskontoret.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet proto-
kollsutdrag, nr 449, med delgifning af nämnda kammares beslut
öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, nr 47, i anledning af väckt
motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder mot an-
vändande af denaturerad brännvin såsom berusningsmedel, beslöt
Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Upplästes och godkändes ett uppsatt förslag till kammarens
skrifvelse till Konungen med anmälan om ledigheter inom kam-
maren innan nästa lagtima riksdag.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran
statsutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden och memorial
nr 75—82.

Vid föredragning af bankoutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 21, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens tionde hufvudtitel, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositioner.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets sistlidne dag bordlagda utlåtande nr 22 och memorial nr 23 äfvensom lagutskottets samma dag bordlagda utlåtanden nr 46—49.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den under sammanträdet aflämnade kungl. propositionen.

På hemställan af herr talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle sättas främst de denna dag första gången bordlagda ärendena samt näst därefter sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 1.

Justerades fyra protokollsutdrag för detta sammanträde, hvar efter kammaren åtskildes kl. 3,50 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
